

architektura 9

Miesięcznik Stowarzyszenia Architektów Polskich SARP • Rocznik - XXIV • 1970

P.697
Politechnika Warszawska
WYDZIAŁ ARCHITECTURY
BIBLIOTEKA

9/1970

P.697





711.552:711.432 (438.111)

Stefan Koziński — Once more the East Side. The present distribution of network of shops in Warsaw is incorrect, as it consists of main shopping centre and of shops situated along streets leading out of this centre. The author postulates immediate construction of a system of basis grade shopping centres, catering for the every day needs of the inhabitants of residential neighbourhoods. Then the present main centre shall be relieved of basic needs type of shopping, and shall be capable of fulfilling its proper task. The implementation of district grade shopping centres can take on a slower pace, corresponding with the increase of available goods, other than the food produce. To conclude, the author determines the contemporary spatial form of the whole main centre.

725.215 (438.111)

Danuta Marek — New departmental stores at the East Side. Two twin building of the „Wars” and „Sawa” departmental stores are situated along Marszałkowska street and connected by a linking passage over Rutkowskiego street. Supply access, storage and technical facilities are in the basement, ground and two upper storeys are the proper shopping area, and top storey accommodates offices and staff rooms. The buildings are of wide span steel construction, with prefabricated panel floor slabs, and cavity curtain walls glazed on both faces. „Sawa”, selling women's ware, has been opened in November 1969, „Wars”, selling men's ware, shall be completed by the end of 1970, together with two cafes and coffee-bar. The „East Side” group is closed at the north with „Sezam” departmental store, in a three storey building, with a super market on the ground floor. This buildings is on monolithic, r.c. frame construction, with blank walls at two upper storeys, faced with corrugated aluminium sheets.

725.214:645 (438.111)

Marian Kuźniar — Furniture store „Emilia”. The store is accommodated in two storey freestanding pavillon, and partly in the lower floors of adjacent residential 9-storey block, where offices and staff rooms are located, together with some shopping area. The construction of the pavillon is of monolithic r.c. frame, with r.c. folded plate floor slabs 7 to 9 cm. thick with span of 20,4 m. Steel framed fully glazed curtain walls. The furniture is exhibited arranged as dummy rooms, delimited by suspended ceiling panels.

711.523:711.4—163 (438.111) (079)

Bogusław Chyliński — Project for the comprehensive development of centre of Warsaw. The presented open entry competition no. 429, organized by the Association of Architects, Society of Town Planners and Association of Transportation Engineers, is the first study stage, whose objective was to obtain the concept for the best spatial and functional solution for the long range development of the centre. Second stage shall be in the form of limited entry competition, embracing an area defined, on the basis of the results of the first stage, as most suitable for immediate redevelopment, and its objective shall be to obtain town planning and architectural project. Given is the first stage programme for an area of 200 ha. It was stressed in the conclusions of the Jury, that most of the 23 submitted entries, confirmed the choice of the vicinity of the main railway station, as concentration of immediate investments. Prof. Hryniewicz, the member of the Jury, have said during the discussion of the results: the competition was a success, its results are valuable for further studies on Warsaw master plan, its transportation network and future form of the development in the centre.

084:914.38 (049.3)

Jacek Nowicki — Poland. Review of the album by Jerzy Kostrowicki „Poland — landscape, settlements, architecture”. The book includes, besides good photographs, a compact written part giving wide scope of informations on geology, history, economy, architecture.

084:914.38 (049.3)

Barbara Kosińska — Poland — landscape, architecture... Second review of the same album, stressing the value of included illustrations and informations. The chapters of the book, corresponding with the division of Poland into 6 areas of different types of countryside, give besides basic detail informations also concise general knowledge.

711.57:725.91 (52) „1970”

Witold Szolginia — Expo-70. Extensive information about the World Exhibition in Osaka, the largest of all held up to now, and the first one organized in Asia. Besides the characteristic of the layout of the exhibition grounds and the system of internal transport, description of several of the most important pavilions are also given.

WARUNKI PRENUMERATY: Zamówienia i przedpłaty przyjmowane są w terminie do dnia 10 miesiąca poprzedzającego okres prenumeraty — przez urzędy pocztowe oraz oddziały i delegatury „Ruch”. Można również zamówić prenumeratę dokonując wpłaty na konto PKO nr 1-6-100020, Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw „Ruch” — Przedsiębiorstwo Państwowe, Warszawa, ul. Towarowa 28. Cena egzemplarza — 20.— zł, prenumerata kwartalna — 60.— zł, półroczna — 120.— zł, roczna 240.— zł.

Cena prenumeraty zagranicznej jest o 40% wyższa. Przedpłaty na prenumeratę zagraniczną przyjmuje Biuro Kolportażu Wydawnictw Zagranicznych „Ruch”, Warszawa, ul. Wronia 23 za pośrednictwem PKO Warszawa, konto nr 1-6-100024.

Egzemplarze bieżące i za lata ubiegłe można nabyć w księgarni „Dom Książki” — Warszawa, ul. Złota 61, oraz w Głównej Księgarni Technicznej, Warszawa, ul. Świętokrzyska 14.

„Architektura” jest również do nabycia w MIĘDZYNARODOWYCH KLUBACH PRASY I KSIĄŻKI.

INDEKS 35214.

SUBSCRIPTIONS: \$ 24. — per annum. Address: Export and Import Enterprise „RUCH”, Warszawa 1. Wronia 23. P.O. Box 194. Our bankers: Bank Handlowy S. A., Warszawa, Poland.

ABONNEMENTS: \$ 24. — per annum. Adresse: Entreprise d'Exportation et d'Importation „Ruch”, Warszawa 1, Wronia 23. P.O. Box 194. Notre compte: Bank Handlowy S. A., Warszawa, Pologne.

ПОДПИСКА: 7 р. 20 коп. в год. Подписаться можно во всех отделениях „Союзпечати”.

Résumé

ARCHITEKTURA — revue mensuelle de l'Association des Architectes Polonais—SARP

711.552:711.432(438.111)

Stefan Koziński — Encore «Le Côté Est». Le réseau actuel du commerce de détail à Varsovie est défectueux, étant donné, qu'il se compose d'un centre de commerce et de boutiques installées le long des rues sortant de ce centre. L'auteur postule une prompt construction d'un réseau de centres commerciaux de 1 degré, satisfaisants aux besoins quotidiens fondamentaux des habitants des cités d'habitat particulières. Ce n'est qu'alors que l'actuel centre urbain général, débarrassé des achats quotidiens, pourra jouer son rôle convenable. La réalisation des centres de quartiers de 11 degré pourrait être plus lente, répondant à l'accroissement de la masse de marchandises non-alimentaires. Pour finir, l'auteur détermine la forme spatiale contemporaine d'un centre de capitale.

725.215(438.111)

Danuta Marek — Nouvelles réalisations de commerce au «Côté Est». Ce sont deux maisons de commerce jumelles, »Wars« et »Sawa«, situés le long de la rue Marszałkowska et unies par une construction de liaison au-dessus de l'embouchure de la rue Rutkowskiego. Les deux bâtiments sont à cinq niveaux: la partie souterraine (magasins et locaux techniques), 3 étages de commerce et la plus haute partie — administrative et sociale. La construction élevée au-dessus de la terre est d'acier, à grandes envergures, les voûtes — en plaques à coussinets préfabriquées, les murs protecteurs en boîtes, vitrés des deux côtés. »Sawa«, destinée à vendre des marchandises pour femmes, fut remise à l'exploitation en novembre 1969. »Wars«, devant vendre les marchandises destinées aux hommes, sera remis à l'exploitation vers la fin de 1970. Il possèdera 2 cafés et un bar à café. Le »Côté Est« est terminé du côté nord par la maison de commerce »Sezam«. Ce bâtiment se compose de 3 étages au-dessus de la terre et abrite au rez-de-chaussée un grand magasin self-service. L'ossature est en béton armé, monolithe; au 1 et 2 étages — murs protecteurs sans fenêtres, en grands éléments préfabriqués d'asbeste et ciment, avec revêtement extérieur de tôle d'aluminium ondulée.

725.214:645(438.111)

Marian Kuźniar — Maison de meubles «Emilia». L'objectif se compose d'un pavillon de deux étages et d'une partie introduite dans un bâtiment de 9 étages, où se trouvent les stands à équipement complémentaire des logements ainsi que les locaux de bureau et sociaux. La charpente du pavillon est en béton armé, monolithe, la voûte polygonale aussi de béton armé, à plaques épaisses de 7–9 cm, d'envergure 20,4 m. Les murs protecteurs à ossature d'acier sont entièrement vitrés. La liberté complète d'exposition des meubles est assurée par une trame suspendue à la voûte, qui rend possible la formation à volonté des intérieurs d'habitation marqués.

711.523:711.4–163(437.111) (079)

Bogusław Chyliński — Projet d'aménagement spatial du centre de Varsovie. Le Concours Ouvert de la SARP, TUP et SITK N° 429 n'est que la première étape du Concours, ayant pour but l'obtention d'une conception de solution spatiale et fonctionnelle du centre avec ses terrains de développement. La seconde étape, de caractère fermé, comprendra le terrain déterminé par la 1 étape et visera à l'obtention d'un projet à échelle urbaniste et architectonique. Le programme de la construction est prévu pour un terrain de 200 ha. En conclusion, le Jury du concours souligna, qu'une majorité incontestable parmi les 23 oeuvres envoyées, confirma la justesse du choix de la région de la gare centrale pour la concentration des investissements dans la première étape de la réalisation. Au cours de la discussion qui a eu lieu après le concours, le juge rapporteur, prof. J. Hryniewiecki constata: »Le concours a bien réussi, il présente une grande valeur pour les futures réflexions sur le plan de Varsovie et la disposition de son réseau de communication, ainsi que sur la prochaine construction du quartier central«. Revue des oeuvres primées et distinguées, accompagnées de courtes caractéristiques.

084:914.38(049.3)

Jacek Nowicki — «La Pologne». Compte rendu de l'album de Jerzy Kostrowicki »La Pologne — nature, colonisation, architecture«. Parallèlement aux bonnes photos, le livre comprend un texte concis contenant de vastes informations, depuis la géologie, les sciences naturelles et l'histoire, jusqu'à l'économie, la colonisation et l'architecture.

084:914.38(049.3)

Barbara Kosińska — La Pologne — paysage et architecture... Second compte rendu du même album, soulignant la richesse et le choix soigné du matériel illustratif, ainsi que les valeurs d'information du texte. Les chapitres du livre répondent à la division de la Pologne en 6 régions et — à part les informations sur les objectifs présentés — le texte comprend une science générale, conçue synthétiquement, de chacune de ces 6 régions.

711.57:725.91(52) „1970“

Witold Szolginia — Expo-70. Information détaillée sur l'Exposition Mondiale à Osaka, la plus grande des précédentes, et la première en Asie. A côté de la caractéristique de l'aménagement spatial des terrains et de la communication intérieure, nous trouvons les descriptions des plus importants pavillons.

Содержание

АРХИТЕКТУРА — ежемесячный журнал — орган Союза польских архитекторов — САРП

711.552:711.432(438.111)

Стефан Козинский — Еще о „Восточной стене“. Автор статьи отмечает, что жителям Варшавы приходится терять множество времени на повседневные покупки. Причина этого заключается в том, что размещение торговой сети в Варшаве, несмотря на общий рост города, сохранила

свой традиционный характер. Централыный участок города, вместе с „Восточной стеной” является как бы средневековым рынком на котором сосредоточено большинство торговых предприятий, от „рынка” идут в разных направлениях „улицы” с отдельными торговыми точками. По мнению автора, такая устарелая система должна быть в корне изменена. В каждом жилом районе города должны быть построены крупные торговые центры с товарами повседневного пользования, а в центре города должны быть сосредоточены торговые предприятия с товарами периодического и длительного пользования.

Таким образом, по мнению автора, в центре города магазины с товарами повседневного пользования должны занимать минимум места, а торговые центры должны быть построены на перифериях ближе к покупателю. При проектировании таких центров следует обратить особое внимание на их расположение по отношению к жилым районам. В частности следует иметь ввиду печальную статистику гибели детей от несчастных случаев во время дорожных происшествий. Поэтому торговые центры должны быть так размещены, чтобы из окружающих жилых домов можно было подойти к ним без необходимости пересечения улицы с большим автомобильным движением. Автор приводит пример такой планировки центра.

В заключение автор указывает на удобства и экономию, которые могут быть получены от правильного размещения торговой сети.

725.215(438.111)

Данута Марек — „Варс” и „Сава” — новые магазины на „Восточной стене”. Варшавские магазины „Варс” и „Сава” в архитектурном отношении являются единым комплексом. Оба магазина находятся в пятиэтажных зданиях, из которых три этажа заняты под торгово-операционные залы. Снабжение магазинов товарами осуществляется автомашинами со стороны восточного фасада. В магазине „Варс” сосредоточены в основном товары для мужчин, а — „Сава” — для женщин. Строительный объем магазина „Варс” составляет 71 041 куб. м. „Сава” — 77 464 куб. м. Полезная площадь первого магазина — 12 819 кв. м., второго — 14 031 кв. м. Кроме магазинов в комплексе размещено кафе с террасой, которая может быть использована в летнее время. Конструкция зданий — стальной каркас (обетонированный), фермы перекрытия пролетом 16,2 м с конолями с обеих сторон пролетом по 6,1 м, перекрытие из сборных железобетонных коробчатых плит. Заполнение стен из легких стальных и алюминиевых коробок с двойным остеклением, с пространством между стеклами 80 см.

Торговый центр „Сезам”. На „Восточной стене” оборудован также крупный продовольственный универмаг — „Сезам”. Строительный объем здания 36 400 куб. м. Общая площадь 7665 кв. м. На первом этаже находится магазин самообслуживания, бар и специализированные фирменные киоски, а также цветочный магазин. На втором этаже находится крупный торгово-операционный зал и кафе. По конструкции здание похоже на описанные выше магазины „Варс” и „Сава”.

725.214:645(438.111)

Мариан Кузьняр — Мебельный магазин „Эмилия”. Построен на углу улиц Свентокшижской и Эмилии Плятер в Варшаве. Состоит из павильона и примыкающего к нему помещения на нижнем этаже 9-тиэтажного жилого дома. Общий строительный объем павильона — 22 500 куб. м., встроеной части — 5000 куб. м. Полезная площадь всего магазина — 6150 кв. м. Конструкция павильона — каркас из „мокрого” железобетона — заполнение — стекло. Перекрытие из тонкостенных железобетонных щитовых плит, пролетом 20,4 м. Магазин в основном является выставкой мебели, поэтому отдельные группировки мебели разделены деревянными перегородками, высота которых соответствует средней высоте жилых комнат, для того чтобы покупатели могли ориентироваться в общей композиции мебельного комплекса в квартире.

711.523:711.4—163(438.111)(097)

Богуслав Хылинский — Проект разработки планировки центра Варшавы. Конкурс. В результате разработки общего плана застройки города Варшавы, центральный район города предусмотрен на территории окружающей Дворец культуры и науки. Предполагается, что максимальное число лиц, пользующихся объектами, расположенными в центре составит около 600 000 человек в сутки, число постоянных жителей не должно превышать 36 000 человек, число работающих в центре — 130 000 человек. Установлено, что в качестве объектов, связанных с функциями центрального района города, должны быть предусмотрены культурные и развлекательные учреждения, торговые и ремесленные предприятия, предприятия общественного питания, обслуживание туристов, включая гостиницы и административные организации. В то же время предполагается постепенно удалить из центрального района объекты высших учебных заведений, студенческие общежития, профессиональные школы, научноисследовательские институты, специализированные библиотеки, объекты радио, телевидения, архивы и т.п. Одновременно предусмотрено ликвидировать на территории центра склады, промышленные и ремесленнопроизводственные предприятия, больницы и т.п. Одновременно предусмотрено включить в центральный район исторические объекты в Уяздовских аллеях, на улицах Новы Свят и Краковское Предместье. Площадь центрального района установлена на 200 га. Конкурсные проекты должны были предусмотреть развитие транспортных сетей и дать основные данные относительно будущей застройки района. На конкурсе поступило 23 работы, из них 14 работ были признаны отвечающими условиям конкурса, тогда как 9 работ были признаны недостаточными в основном в области проектов транспортной сети. Ре-

результаты конкурса следует признать весьма удачными, так как получены ценные данные для будущей разработки общего плана застройки Варшавы, в частности системы транспортных магистралей. Первая премия признана работе № 3 и № 8. Вторая премия присвоена работе № 15.

084:914.38(049.3)

Книги об архитектуре. Барбара Косинская — О Польше, пейзаже и архитектуре. Обширный отчет о польских изданиях альбомного типа, посвященных пейзажу и архитектуре Польши. Рассматриваются: альбом „Польша” — Ежи Костровицкого, „Пейзажи Польши”, „Польские парки”, „Архитектура Польши”, „Искусство польского народа”, серия „Города — пейзаж и архитектура”. Следует отметить, что большинство из перечисленных книг выпущено также на русском языке.

084:914.38(049.3)

Яцек Новицкий — „Польша”. Рецензия на книгу проф. Костровицкого „Польша”.

711.57:725.91

Витольд Шолгиня — ЭКСПО-70. Автор дает обширный репортаж об архитектуре различных павильонов и самой планировке выставки. Отмечается, что архитектор Кензо Танге задумал всю выставку как некое символическое „Дерево жизни”, подчинив этой идее всю композицию выставки.

Значительная часть репортажа посвящена решениям транспортных проблем выставки. В частности, рассматриваются передвижные тротуары, размещенные в тунелях. Авторы подробно описывают японские павильоны и посвящает много места павильону СССР, одному из самых крупных на выставке. Автор положительно отзывался об архитектуре советского павильона. В то же время автор отмечает удивительную бедность форм американского павильона. В целом выставка представляет собою образец значительных достижений мировой архитектуры.

Студенческая страничка „ВЫКУШ”. В связи с ежегодной архитектурной премией для дипломантов архитектурных отделений ВУЗ'ов студенты помещают ряд статей на тему об архитектурных конкурсах вообще и о судьбах лауреатов премий в частности. Кроме того, помещена статья Ежи Щепаника-Дзиковского о конкурсе на разработку проекта центрального района города Варшавы.

Zamieszczone w tym zeszycie publikacje poświęcone są zagadnieniom prognozowania. W artykule pt. „**Prognozy rozwoju społecznego**” Andrzej Siciński omawia specyfikę polskich zainteresowań w tej dziedzinie na tle światowego nurtu badań przyszłościowych. Autor podkreśla, że gdy pewne zagadnienia prognozowania mają walor szerszy, nie są ściśle związane z ustrojem społeczno-ekonomicznym kraju, czy jego problemami narodowymi, inne muszą być rozważane właśnie w kontekście potrzeb społeczno-ekonomicznych danego kraju.

Artykuł stanowi próbę lokalizacji naszych studiów prognostycznych w naszym kontekście. Autor zwraca uwagę, że w ostatnich latach równocześnie w wielu ośrodkach różnych krajów podjęto dociekanie dotyczące możliwego i prawdopodobnego kształtu przyszłości. Niektórzy mówią nawet – w terminach bardziej ogólnych – o reorientacji nauk społecznych z przeszłości na przyszłość.

Przyczyn tego rodzaju zainteresowań przyszłością szukać należy zarówno we współczesnych problemach życia społecznego, jak i w zjawiskach specyficznych dla rozwoju samej nauki. Przede wszystkim przypomnieć tu trzeba rolę, jaką odgrywa we współczesnym świecie prognoza, a zarazem program rozwoju społecznego – materializm historyczny. Idee, wizje, dyrektywy formułowane przez Marksa i Engelsa nie tylko rozwijane są w powiązaniu z rozwojem życia społeczno-ekonomicznego przez samych marksistów, ale równocześnie prowokują grupy opozycyjne wobec materializmu historycznego do podejmowania własnych, konkurencyjnych niejako, przewidywań oraz formułowania programów.

Istotnym czynnikiem zapotrzebowania na systematyczne prognozy rozwoju gospodarczego i społecznego jest też wzrost rozmiarów większości współczesnych grup i organizacji społecznych, poczynwszy od zakładu pracy, poprzez różnorakie stowarzyszenia, zrzeszenia, organizmy państwowe, aż do wspólnot ponadpaństwowych, czy nawet organizacji ogólnosiwiatowych. Z tym wzrostem rozmiarów organizacji społecznych związany jest olbrzymi wzrost informacji o ich funkcjonowaniu oraz stopień skomplikowania przewidywań skutków alternatywnych decyzji związanych z kierowaniem tymi organizacjami.

Następnym źródłem zapotrzebowania na „futurologie” jest przyspieszenie tempa przemian i rozwoju we wszystkich chyba dziedzinach – poczynwszy od rozwoju nauki, skończywszy na przemianach obyczajów.

Zainteresowanie prognozami społecznymi wynika także z poczucia zagrożenia – zagrożenia bronią termojądrową, widmem powszechnej zagłady – doświadczanego przez całą niemal ludzkość. I wreszcie wymogi planowania – przede wszystkim planowania gospodarczego – wzmogły potrzebę prognoz, które by wyprzedzały swą perspektywą możliwości konkretnego, nawet długofalowego planowania.

Wszystkie wymienione czynniki spowodowały wspomniany gwałtowny wzrost studiów prognostycznych. Jednakże studia takie są rozumiane rozmaicie przez różnych badaczy w różnych krajach i ośrodkach naukowych.

W dalszym ciągu autor omawia najistotniejsze kryteria tego zróżnicowania na przykładach zagranicznych, że szczególnym zwróceniem uwagi na metody prognozowania.

Ogólnie powiedzieć można, że metody i techniki prognozowania znajdują się dopiero w początkowej fazie rozwoju. Rozwój ten uzależniony jest zresztą w znacznej mierze od ogólnego rozwoju nauk społecznych. A dalej zauważyć trzeba, że – ze względu na wspomniane już zróżnicowanie funkcji i koncepcji prognozowania – niektóre jedynie metody wypracowane za granicą znaleźć mogą zastosowanie w naszym kraju. Jednym więc z problemów rozwoju polskich studiów prognostycznych jest rozwój metod prognozowania dla potrzeb naszego kraju.

W dalszym ciągu publikacji A. Siciński omawia ten problem w oparciu o polskie metody.

W dotychczasowym rozwoju naszych studiów prognostycznych wyróżnić można trzy etapy. Najwcześniej prace tego typu podjęli chyba – jak i w innych krajach – demografowie. Prognozy demograficzne mają najdłuższą tradycję. Dalekosiężne prognozy przygotowywano również od dawna w związku z problemami planowania przestrzennego kraju. W Polskiej Akademii Nauk od wielu lat prowadzi się prace nad prognozami rozwoju nauki i badań naukowych w naszym kraju. A wreszcie planiści gospodarki narodowej niejednokrotnie opracowywali pewne zagadnienia prognostyczne – zazwyczaj niezbyt wyraźnie formułując różnice pomiędzy planowaniem i prognozowaniem. Tego rodzaju działalność prognostyczna była jednak do 1967 r. prowadzona w sposób niesystematyczny, nieskoordynowany w szerszym zakresie. W maju 1967 r. odbyła się (w Tardzie na Mazurach) konferencja naukowa nt. „**Problemy przewidywania przyszłości a model kultury**” – zorganizowana przez Wydział Nauk Społecznych PAN i Pracownię Badań Kultury Współczesnej PAN. W konferencji tej – rozpoczynającej drugi etap rozwoju studiów prognostycznych – wzięli udział: socjologowie, ekonomiści, psychologowie, architekci i urbaniści, inżynierowie, lekarze, historycy, pedagodzy, filozofowie – w ogólnej liczbie około 70 osób. Grupa ta podjęła interdyscyplinarną dyskusję zarówno nad zagadnieniami metodologicznymi, jak i nad takimi dziedzinami prognozowania jak: elementy modelu przyszłościowego kultury socjalistycznej w Polsce, demograficzne, społeczne, przestrzenne i ekonomiczne aspekty przyszłego rozwoju kraju. Dyskutowano również zagadnienia psychologiczne i wychowawcze wynikające z szybkich przemian współczesnego życia. W rezultacie zarówno materiały przygotowane na konferencję w Tardzie, jak i dyskusja, do której włączyli się przedstawiciele wielu dyscyplin naukowych, wzbudziły zainteresowanie studiami prognostycznymi, zainspirowały różne placówki w kierunku podjęcia tych prac oraz nadały dalszym studiom pewien wyraźny kierunek.

Ostatni, trzeci etap prac, rozpoczęty w 1969 r., związany jest ze znacznym rozszerzeniem frontu badań prognostycznych oraz ich instytucjonalizacją. Wymienimy chronologicznie: powołanie Komitetu Badań i Prognoz „Polska 2000” PAN – maj 1969 r.; uchwała IV Plenum KC PZPR (listopad 1969 r.), wskazująca na konieczność podjęcia szerokich studiów prognostycznych, które w zakresie prognoz rozwoju gospodarczego koordynowane będą przez Komisję Planowania przy Radzie Ministrów, a w zakresie prognozowania rozwoju nauki i techniki – przez Komitet Nauki i Techniki oraz przez Polską Akademię Nauk. Uchwała IV Plenum KC PZPR rozszerzyła więc bardzo zakres instytucji włączonych w działalność prognostyczną, nadała tej działalności nowe ramy.

Warto też wspomnieć, że w połowie roku 1969 powstał w Instytucie Filozofii i Socjologii PAN Zespół Prognoz Społecznych, którego zadaniem – obok prowadzenia własnych prac badawczych – jest współpraca z ośrodkami naukowymi prowadzącymi

studia z zakresu prognoz rozwoju społecznego oraz rozwijanie metodologii tego prognozowania.

Pewien pogląd na zakres prac podjętych w dziedzinie prognozowania rozwoju społecznego dać może przegląd zamierzeń Komitetu PAN „Polska 2000”. Komitet zorganizował się w czterech komisjach:

- a) Komisja Demografii, Struktury Przestrzennej i Spożycia,
- b) Komisja Rozwoju Społecznego,
- c) Komisja Oświaty, Kultury i Wychowania,
- d) Komisja Zasobów Surowcowych.

Już z zestawienia nazw komisji wynika, że wiele zagadnień pojawi się równocześnie w kilku komisjach — zespół prognoz rozwoju Polski w perspektywie roku 2000 będzie wymagał ścisłego powiązania prac tych komisji.

Plany działania Komisji Rozwoju Społecznego przewidują zarówno przygotowanie pewnych wstępnych opracowań teoretycznych, jak i prace prognostyczne w pięciu zespołach tematycznych.

Niektóre aspekty prognozowania rozwoju społecznego zaliczone zostały do tematów szczególnie doniosłych dla gospodarki narodowej i włączone do centralnego planu badań naukowych. Ogólnie biorąc, stwierdzić można, że rozpoczęty w 1969 r. nowy etap prac prognostycznych, dotyczących rozwoju społecznego, powinien zapewnić zarówno znaczne rozszerzenie zakresu prognoz, jak i pogłębienie tego rodzaju analiz. Istotne jest przy tym powiązanie tej tematyki z prognozowaniem innych zjawisk — takich jak na przykład rozwój techniki (prace prognostyczne KNiT) i rozwój ekonomiczny (Komisja Planowania). Na tym też tle należy rozpatrywać prognozy rozwoju budownictwa — które będą przecież wypadkową potrzeb społecznych i możliwości ekonomicznych oraz technologicznych.

Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na jeszcze jeden problem związany z funkcjami prognozowania — prognozowanie ułatwić ma dokonywanie pewnych wyborów, naświetlać dalekosiężne konsekwencje dzisiejszych decyzji (a właśnie budownictwo jest jedną z tych dziedzin, które charakteryzują się szczególną długowiecznością takich konsekwencji). Nie może jednak i nie powinno prognozowanie rozwoju społecznego spełniać innej roli, którą się mu czasem — w sposób bardziej czy mniej wyraźny — proponuje: formułowania celów rozwoju społecznego. Szczegółowe omówienie tego zagadnienia przekroczyłoby ramy niniejszego artykułu — stwierdzić jedynie trzeba, że wszelkie decyzje dotyczące rozwoju społecznego (a więc zarówno plany tego rozwoju, jak i decyzje zmierzające do realizacji planów) muszą uwzględniać równocześnie oba aspekty — założone dla danego okresu cele rozwoju społecznego i prognozy tego rozwoju.

Rozpatrując perspektywę prognozowania w Polsce, autor postuluje, aby nasze prace badawcze:

- a) koncentrowane były na problemach polskich i ogólniejszych problemach rozwoju krajów socjalistycznych (we współpracy z krajami RWPG, ale też i w szerszej współpracy międzynarodowej),
- b) prowadzone jako studia interdyscyplinarne,
- c) aby dotyczyły wszystkich wymienionych poprzednio dziedzin prognozowania — z naciskiem na przemiany ekonomiczne i społeczno-kulturowe,
- d) aby obok prognoz w ścisłym znaczeniu prowadzone były również studia o charakterze metodologicznym, wypracowujące koncepcję prognozowania powiązanego z planowaniem ekonomicznym i społecznym.

PRACE INSTYTUTU URBANISTYKI I ARCHITEKTURY, Z. 179/1970

Zeszyt poświęcony jest omówieniu ogólnych zasad i postulatów dotyczących humanizacji miejsca pracy w zakładzie przemysłowym. Autor pracy, Tadeusz Dziegielewski podzielił materiał na 3 podstawowe tematy:

Część pierwsza dotyczy analizy czynników zagrażających zdrowiu w miejscu pracy. W rozdziale tym analizowane są wyłącznie czynniki zagrażające zdrowiu załogi, spowodowane warunkami pracy. Pominięto natomiast ogromne korzyści wynikające ze stosowania postępu technicznego i technologicznego w dziedzinie bezpieczeństwa pracy, ochrony zdrowia, wygodnego (a niekiedy komfortowego) zorganizowania stanowisk pracy, w dziedzinie skrócenia czasu pracy, stworzenia warunków do rozwoju kulturalnego i zawodowego pracowników.

Tematem opracowania nie jest problem, czy i w jakim stopniu warunki pracy ulegają poprawie dzięki modernizacji produkcji — chodzi wyłącznie o zwrócenie uwagi na czynniki zagrażające zdrowiu, szczególnie na te, które będą się coraz bardziej nasilały i których szkodliwości na ogół nie doceniamy. Dotyczy to przede wszystkim negatywnych skutków technizacji życia (a więc m. in. mechanizacji i automatyzacji metod produkcji). T. Dziegielewski zwraca m. in. uwagę na czynniki wpływające na warunki środowiskowe. W poprzednich trzech podrozdziałach omawiano warunki pracy w zależności od metod produkcji. W niniejszym zostaną omówione te czynniki, które wpływają na warunki przebywania w miejscu pracy. Do czynników tych zalicza się m. in.:

- usytuowanie miejsca pracy (praca stała lub okresowa w pomieszczeniu zamkniętym, na otwartej przestrzeni, w tunelach, w kopalniach, w pojazdach mechanicznych);
- mikroklimat wnętrza, tj. temperatura, wilgotność i ruch powietrza (z uwzględnieniem gwałtownych wahań temperatury, przeciągów);
- oświetlenie (dzienne, elektryczne, mieszane);
- kolorystyka ścian, podłogi, sufitu, maszyn i urządzeń, obrabianych materiałów i wyrobów;
- promieniowania (podczerwone, ultrafioletowe, rentgenowskie, radioizotopy, mikrofale);
- drgania mechaniczne (hałas, wibracja, wstrząsy, ultradźwięki);
- inne czynniki fizyczne (praca w warunkach obniżonego lub podwyższonego ciśnienia, w warunkach narażających na przemoczenie odzieży);
- obecność pyłów obojętnych i toksycznych;
- obecność substancji działających na skórę (brudzących, drażniących, uczulających, rakotwórczych);
- obecność substancji działających szkodliwie na drogi oddechowe, na układ krwionośny, na układ nerwowy;
- obecność gazów drażniących lub dławiących (tlenki węgla, siarki i azotu, siarkowodór, chlor, amoniak itp.);
- obecność innych związków toksycznych (np. dwusiarczek węgla);
- szkodliwości biologiczne (możliwość zakażenia pasożytami, bakteriami, pleśniami, antybiotykami);
- zagrożenie wypadkowe (np. uraz spowodowany przez spadające przedmioty lub poruszające się mechanizmy, uraz oczu, niebezpieczeństwo wybuchów lub poparzenia).

W dalszym ciągu autor omawia możliwości przeciwdziałania zagrożeniom spowodowanym przebywaniem w miejscu pracy.

Dzięki postępowi w technice można wyeliminować lub ograniczyć znaczną część czynników działających szkodliwie na człowieka w otoczeniu jego stanowiska roboczego. Zbadano fizjologiczne oddziaływanie wielu czynników i ich biologiczne konsekwencje, ustalono dopuszczalną koncentrację pyłów, gazów i innych związków toksycznych. Brakuje natomiast danych co do psychologicznego oddziaływania hałasu, wadliwego oświetlenia, pracy wśród licznej załogi (np. w zablokowanych halach jednoprzestrzennych) lub — odwrotnie — bez kontaktu z ludźmi (np. w zakładach zautomatyzowanych).

Udoskonalono technikę pomiarów zapylenia, hałasu, oświetlenia, wykrywania substancji toksycznych, sygnalizowania, przekroczenia dopuszczalnych koncentracji. Czystość powietrza można uzyskać dzięki filtrom; komfort klimatyczny dzięki wentylacji i klimatyzacji; obniżenie głośności — dzięki właściwej lokalizacji źródeł hałasu, pomieszczeniom dźwiękoszczelnym i materiałom dźwiękochłonnym, dzięki ekranom, tłumikom i środkom ochrony osobistej; ograniczenie zagrożenia wypadkowego — dzięki odizolowaniu tras transportowych, sygnalizacji świetlnej i dźwiękowej oraz kolorystyce, zabezpieczenie przed urazami — dzięki odpowiedniej nawierzchni posadzek, bezpiecznym schodom i drabinom, balustradom zabezpieczającym pomosty i otwory w podłodze, oświetleniu przejść; utrzymanie czystości — dzięki materiałom wykończeniowym trwałym i łatwo zmywalnym.

Zamiast przedwojennych prywatnych fabryk odizolowanych od otoczenia po to, aby ukryć przed konkurencją tajemnice produkcji — powstają w Polsce zakłady budowane z pieniędzy społecznych, którymi społeczeństwo interesuje się jako swoją własnością i do których chce mieć wgląd i dostęp. Zakład powinien być traktowany przez społeczeństwo jako własny obiekt, a przez naukowców — jako poligon prac doświadczalnych i badawczych. Dzięki nowoczesnemu procesowi technologicznemu i nowoczesnym rozwiązaniom techniczno-przestrzennym, zakład przemysłowy staje się obiektem atrakcyjnym dla społeczeństwa i pozytywnym czynnikiem miastotwórczym (odgrywając podobną rolę jak zamek czy katedra w stosunku do miasta średniowiecznego). Istnieją wszelkie warunki, aby definitywnie obalić pogląd (pochodzący z XIX i początków XX w.), jakoby pojęcie fabryki musiało się kojarzyć z wrażeniem brzydoty, brudu i warunków pracy zagrażających życiu.

Autor pokreśla, że wartość estetyczna miejsca pracy jest istotnym czynnikiem humanizacji: absorbuje uwagę pracownika (działanie kompensacyjne w stosunku do uciążliwości pracy) oraz przywiązuje go do zakładu, w którym czuje się dobrze i z którego może być dumny. Dlatego w rozwiązaniach przestrzennych i elewacyjnych, w kolorystyce i w tzw. małej architekturze powinny być uwypuklone pewne wartości indywidualne całego zakładu i poszczególnych pomieszczeń fabrycznych.

Oczywiście nie można utożsamiać humanizacji z estetyzacją. Niestety, niejednokrotnie zdarza się to w praktyce, gdyż łatwiej i efektywniej na pokaz można przyozdabiać zakład malując wnętrza na kolorowo i ustawiając rzeźbę przy wejściu — aniżeli zapewnić dobrą wentylację czy racjonalne oświetlenie. Ograniczenie humanizacji do kolorystyki i akcentów plastycznych jest szkodliwym spłyceciem zagadnienia. Na zakończenie autor postuluje konieczność usprawnienia procesu projektowania, które staje się punktem ciężkości poprawy warunków pracy.

Jeżeli profilaktyczne realizowanie przedsięwzięć humanistycznych uznano za metodę najbardziej skuteczną i ekonomiczną, to konsekwentnie trzeba uznać, że punktem ciężkości staje się problem zaprojektowania zakładu przemysłowego z optymalnym uwzględnieniem potrzeb i wymagań załogi. Problem ten może być pozytywnie realizowany pod warunkiem usprawnienia procesu projektowania. Zachodzi wobec tego pytanie, co ma być usprawnione? Odpowiedzi mogą dotyczyć różnych problemów, jak np. reorganizacji jednostek projektowych (tj. pracowni czy biur projektów), uproszczenia formy i zakresu dokumentacji, zmian zasad wyceny, ustalenia obowiązków i uprawnień generalnego i głównego projektanta, nadzoru autorskiego i inwestorskiego, uproszczenia przebiegu uzgodnień i zatwierdzeń projektu, reformy studiów politechnicznych (m. in. szersze włączenie dyscyplin humanistycznych do programów nauczania).

Te i tym podobne problemy dotyczą całokształtu spraw projektowania i szkolenia (nie tylko humanizacji). Pominęto je w opracowaniu, ponieważ wykraczają poza jego zakres. W dalszych punktach uzasadnia się cztery postulaty, które zmierzają do usprawnienia projektowania i dotyczą wyłącznie zagadnienia humanizacji, a mianowicie:

- przed powzięciem decyzji projektowych niezbędne jest zbadanie wpływu niektórych czynników na zdrowie ludzkie, co wymaga odpowiednich badań naukowych;
- przedsięwzięcia humanizacyjne będą w pełni skuteczne, jeśli będą programowane kompleksowo, a następnie realizowane zgodnie z programem;
- w projekcie zakładu przemysłowego powinny być uwzględnione problemy humanizacji, dotychczas na ogół pomijane;
- do współpracy przy opracowaniu projektu zakładu przemysłowego powinni włączyć się specjaliści z różnych dziedzin wiedzy o człowieku; ich postulaty powinny być uwzględniane na równi z wymaganiami produkcji dla uzyskania w projekcie syntezy osiągnięć techniki i humanizmu.

Każdy z czterech wyżej wymienionych postulatów jest kolejno uzasadniany w czterech następnych podrozdziałach.

Konieczność pogłębienia procesu projektowania jest uzasadniona ekonomicznie — pisze m. in. T. Dziegielewski. Powyższe rozważania mogą spotkać się z zarzutem, że projektowanie w liczniejszym gronie specjalistów oraz z uwzględnieniem nowych problemów z zakresu humanizacji wpłynie na zwiększenie kosztu dokumentacji i na przedłużenie czasu potrzebnego na jej opracowanie — co jest sprzeczne z ogólnym dążeniem do usprawnienia projektowania.

Należy jednak liczyć się z faktem, że w miarę stosowania coraz bardziej skomplikowanych technologii i w miarę wzrostu wymagań załogi nowoczesne zakłady przemysłowe stają się coraz bardziej skomplikowanymi organizmami: wybudowanie ich wymaga coraz staranniejszego, precyzyjnego i drobiazgowego przemysłu wszystkich szczegółów i powiązania ich w jedną całość, aby wykluczyć improwizację w trakcie budowy. A więc musi być zwrócona większa uwaga na prace przygotowawcze (tzn. przede wszystkim na wstępne etapy projektowania) po to, aby realizacja inwestycji przebiegała sprawniej i trwała krócej, a następnie, aby uzyskać optymalne warunki dla produkcji i dla załogi.

Szczególnie humanizacja — jako zespół dziedzin mało rozeznanych w praktyce — wymaga gruntowniejszych prac studialnych oraz wszechstronniejszego rozpatrzenia koncepcji projektowych.

W Krakowskim Oddziale Instytutu Organizacji i Mechanizacji Budownictwa opracowano metodę programowania osiedli mieszkaniowych, która ujmuje zagadnienie współzależności czynników wpływających na ostateczne rozwiązanie projektowe osiedla w sposób kompleksowy. Metoda ta, formułując zależności w postaci szeregu równań, pozwala na zastosowanie programowania liniowego do analizy dowolnej liczby wariantów i znalezienie optimum przy założonej funkcji celu.

Autorzy pracy pt. „Metoda optymalizacji osiedli mieszkaniowych” – Wojciech Pietraszewski, Jerzy Plekan i Andrzej Socha – podkreślają, że praca dotyczy wycinka zagadnień z bogatej problematyki planowania przestrzennego. Natomiast metoda zawarta w pracy stanowi jedną z pierwszych prób uściślenia i zwymiarowania tych zagadnień poprzez ich formalizację matematyczną.

Przeprowadzone w pracy rozumowanie prowadzi albo do maksymalizacji efektów przy stałych nakładach, albo do minimalizacji nakładów przy zadanym efekcie. Przedstawiona w pracy metoda może być stosowana:

- na szczeblu planów realizacyjnych, do ustalenia optymalnego doboru budynków wg ustalonej funkcji kryterium,
- w trakcie opracowywania miejscowych planów szczegółowych do ustalania optymalnych programów lub minimalizacji terenów zajmowanych pod inwestycje osiedlowe,
- przy pracach nad optymalizacją planów ogólnych miast – przez określenie chłonności terenów mieszkaniowych.

Poócz tego w oparciu o te same założenia metodyczne można przeprowadzić optymalizację planu inwestycyjnego budownictwa mieszkaniowego w danym okresie czasu na określonym terenie, wskazując na najlepsze przyporządkowanie będących do dyspozycji budynków określonym terenom.

Ze względu na liczbę zmiennych występujących w rachunku konieczne jest stosowanie elektronicznej techniki obliczeniowej. Pozwala to na analizę wielu różnych wariantów projektowych w krótkim okresie czasu. Postawione zadanie rozwiązywane jest przy użyciu algorytmu simpleks.

W sytuacji, jaka wytworzyła się ostatnio w Polsce, duży nacisk przy ocenie programów i projektów urbanistycznych jest położony na ekonomiczną stronę rozwiązań. Szczególnym więc problemem staje się określenie dopuszczalnego minimum wartości użytkowych w poszukiwaniach najtańszych rozwiązań. W omawianej metodzie za takie przyjmuje się określone obowiązującymi normatywami i przepisami:

- warunki nasłonecznienia i naświetlenia mieszkań,
- normatywne proporcje ilości usług osiedlowych do liczby mieszkańców,
- przepisy prawa budowlanego,
- przyjęty standard użytkowy mieszkań.

Za podstawowe kryterium przyjęto koszt zasiedlenia jednego mieszkańca, jako że obrazuje on stan całości w stosunku do podstawowej jednostki, jakim jest pojedynczy użytkownik. Na koszt ten składają się:

- koszty miejskie będące skutkiem decyzji planu ogólnego i odniesione do perspektywy rozwoju miasta,
- koszty osiedlowe, których poziom zależy od konkretnego rozwiązania osiedla.

Doceniając znaczenie i rolę metod matematycznych w rozważanym problemie, autorzy zwracają uwagę, że zastosowanie metod matematycznych, a ściślej mówiąc programowania liniowego w rachunku ekonomicznym, dotyczącym zagadnień urbanistycznych, jest koncepcją oryginalną i jako taka wymaga omówienia ogólnych warunków stosowania oraz korzyści, jakie przynosi.

Zwolennicy metod matematycznych uważają, że są one uniwersalnym środkiem na wszystkie dolegliwości i niedociągnięcia i potrafią zastąpić człowieka. Oponenti zaś twierdzą, że metody te są tak skomplikowane i wymagają tak dużego nakładu pracy i środków materialnych, że nie opłaca się ich stosować w praktyce, a wielokrotnie doświadczenie i intuicja dobrego fachowca może zdziałać więcej niż najlepsza i najszybsza maszyna elektroniczna. Wymaga to zatem szczegółowego omówienia warunków, w których metoda może zostać zastosowana, jak i wynikających korzyści praktycznych w tej dziedzinie działalności gospodarczej.

Wydaje się, że prezentowana metoda wskazała możliwość wyrażania liczbowego warunków i celów projektowania osiedli, a celowość matematycznego badania w konkretnych sytuacjach lokalizacyjnych ich związków i współzależności została uzasadniona. Osiągnięto w ten sposób ważny cel – możliwość sprawdzania prawidłowości rozwiązań urbanistycznych nie tylko w stosunku do średnich normatywnych, ale przede wszystkim kontrolę stopnia ich optymalizacji w konkretnych warunkach terenowych i technologicznych. Można więc mówić o przydatności proponowanej metody do formowania decyzji programowych na etapie danych wyjściowych do projektowania.

Istotą tego etapu jest podjęcie decyzji i dokonanie wyboru określonego zestawu programowego spośród wielu możliwych. W pracy poruszono również możliwości dalszego rozwoju metody. Dotychczasowe przypadki stosowania metod programowania liniowego opierały się na zasadzie wyboru optymalnej „mieszanki” budynków spośród większej liczby możliwych do stosowania. Wymagało to wcześniejszej znajomości parametrów budynków wchodzących w grę. Analiza wyników już obecnie pozwala wysunąć sugestie w odniesieniu do parametrów dla projektowanych na nowo budynków lub segmentów. Są to jednak ukierunkowania dość ogólnikowe.

Wydaje się jednak, że dalsza praca nad doskonaleniem metody, zejsię na stopień szczegółowości poniżej segmentu oraz większa baza porównawcza pozwolą na opracowanie metody precyzyjniej wyznaczającej zadania projektowe – w zależności od istniejących i spodziewanych warunków miejscowych.

Przytoczone w końcowej fazie pracy przykłady zastosowania omawianej metody pozwalają na zorientowanie się w jej efektach na podstawie sposobu postępowania w praktyce.

Opr. R. S.

architektura

MIESIĘCZNIK

NR 9/274

WRZESIEŃ 1970

Organ Stowarzyszenia Architektów Polskich SARP

REDAGUJE KOLEGIUM:

arch. T. PRZEMYSŁAW SZAFER
redaktor naczelny

ZOFIA WITUSKA
sekretarz redakcji

arch. MICHAŁ HAGMAJER
arch. LECH KŁOSIEWICZ
ALEKSANDER PASZYŃSKI
RENATA SOSNOWSKA
arch. WOJCIECH ZABŁOCKI
redaktorzy

WITOLD JANOWSKI
układ graficzny
oraz projekt okładki

MAGDALENA KRASICKA-OSĘKA
redaktor techniczny

ADRES REDAKCJI: Warszawa, ul. Królewska 27
I p., pok. 235, tel. 27-66-17

ADRES POCZTOWY: Warszawa 1,
skr. poczt. 169
redakcja mies. „Architektura”

ADRES ADMINISTRACJI: Wydawnictwo ARKADY
Warszawa, ul. Sienkiewicza 14
Zakłady Graficzne „Dom Słowa Polskiego”
Warszawa, ul. Miedziana 11
Zam. 4145/c K-97
Materiał przekazano do drukarni 16.V.1970 r.

SPIS TREŚCI

JESZCZE „STRONA WSCHODNIA”

/Stefan Koziński/ str. 297

NOWE REALIZACJE HANDLOWE
NA „STRONIE WSCHODNIEJ”

/Danuta Marek/ str. 300

DOM MEBLOWY „EMILIA”

/Marian Kuźniar/ str. 311

PROJEKT ZAGOSPODAROWANIA
PRZESTRZENNEGO CENTRUM WARSZAWY
KONKURS OTWARTY SARP, TUP, SITK nr 429
/Bogusław Chyliński/ str. 316

„POLSKA”

/Jacek Nowicki/ str. 329

O POLSCE, KRAJOBRAZIE I ARCHITEKTURZE...

/Barbara Kosińska/ str. 329

EXPO-70

/Witold Szolginia/ str. 330

WYKUSZ – KOLUMNA STUDENCKA str. 337

NA II STR. OKŁADKI

Spółdzielczy Dom Handlowy „Sezam” na
„Stronie Wschodniej” w Warszawie. Fragment
podwieszanego sufitu z oświetleniem.
Fot. J. Piasecki

Jeszcze „Strona Wschodnia”

Stefan Koziński

Czym jest obecnie „Strona Wschodnia” i jaka
rola czeka ją w przyszłości?

Aby spróbować na to odpowiedzieć, trzeba się
przyjrzeć systemowi rozmieszczenia placówek han-
dlowych, jaki zaistniał w odbudowanej Warsza-
wie.

Każdy z warszawiaków czyniących zakupy
codzienne wie z własnego doświadczenia, jak nie-
współmiernie dużo czasu trzeba im poświęcić.
Niedawno potwierdziła to notatka zamieszczona
w prasie codziennej: GUS wyliczył drogą ankiet-
yzacji, że warszawiak na codzienne zakupy zu-
żywa półtorej godziny. Ta ogromna społeczna
strata czasu zsumowana z cenami produktów
bardzo podnosi koszty utrzymania.

Przyczyny takiego stanu rzeczy należy upatrywać
w dziwolągu, jakim jest obecnie sieć handlu de-
talicznego w Warszawie. Jest ona ukształtowana
na wzór sieci w małym miasteczku, z rynkiem po-
środku i ciągnącymi się warkoczami sklepów
wzdłuż ulic wychodzących z rynku (rys. 1). Tym
„rynkiem warszawskim” stał się teren, którego
„strona wschodnia” jest „stroną zachodnią”, a
ciągnie się na wschód ku skarpie, obrzeżony ul.
Świętokrzyską od północy i al. Jerozolimskimi od
południa. Tu nagromadziła się pokaźna ilość pla-
cówek handlu i różnych instytucji państwowych,
społecznych, usługowych. Od tej aglomeracji cią-
gną się główniejszymi ulicami już nie króciutkie,
jak w małych miastach, lecz wielokilometrowej
długości warkocze sklepów, sklepików i budek
(rys. 2). System rozlokowania, który dobrze działa
w małym miasteczku przy niewielkich odległo-
ściach, nie może być sprawny w dwumilionowej
stolicy. Ponieważ wielkie zespoły mieszkaniowe,
zwłaszcza te położone z dala od centrum, cier-
pią na niedostateczne wyposażenie w sklepy
z artykułami pierwszej potrzeby, duża liczba mie-
szkańców stolicy załatwia sprawunki w centrum,
tracąc na to dużo czasu i powodując przeciążenie
centrum tego rodzaju zakupami ponad miarę.
Głównym zadaniem stołecznego centrum han-
dlowego jest przede wszystkim zaspokojenie po-
treb w zakresie zakupów rzadszych, okresowych
czy sporadycznych, nie tylko mieszkańców stolicy,
ale i przyjezdnych. Zakupów codziennych, pod-
stawowych powinni tu dokonywać przede wszyst-
kim ci, którzy mieszkają w bezpośrednim bliskim
śsiedztwie centrum.

A więc w programie handlowym centrum zakupy
codzienne powinny stanowić znikomą część. Naj-
skuteczniejsza droga do wykrystalizowania pro-
gramu i charakteru handlowego centrum wie-
dzie przez szybką realizację centrów handlowych
I stopnia dla zakupów codziennych, tak zlokaliz-
owanych wśród zabudowy mieszkaniowej całej
Warszawy, aby znalazły się w zasięgu bliskiego
dojścia do mieszkania* (rys. 3). Dojścia muszą
być wydzielone, bezkolizyjne: rodzice często wy-
ręczają się dziećmi w robieniu zakupów codzien-
nych, zatem dojścia muszą być bezpieczne. Po-
lecam projektantom przeczytanie makabrycznej
statystyki zamieszczonej w „Przekroju” z dn. 8.III.
1970 r. w artykule „Uwaga. Dziecko na jezdni”.
Projektanci są winni w dużej mierze, jeżeli dzie-
cko musi się znaleźć na jezdni.

Dlaczego realizacja powinna być szybka?

Odpowiedź na to jest prosta. Aby w krótkim cza-
sie doprowadzić do powstania pełnej sieci cen-
trów handlowych podstawowych (I stopnia) na
terenach zabudowy mieszkaniowej całej War-
szawy. Wówczas dopiero będzie można spodzie-
wać się poprawy w zaopatrzeniu podstawowym,
skrócenia czasu poświęconego na zakupy, od-
ciążenia centrum i wykrystalizowania jego istot-
nych funkcji. System działa wtedy, gdy jest cał-
kowity, kompletny. Stopniowe, powolne realizo-

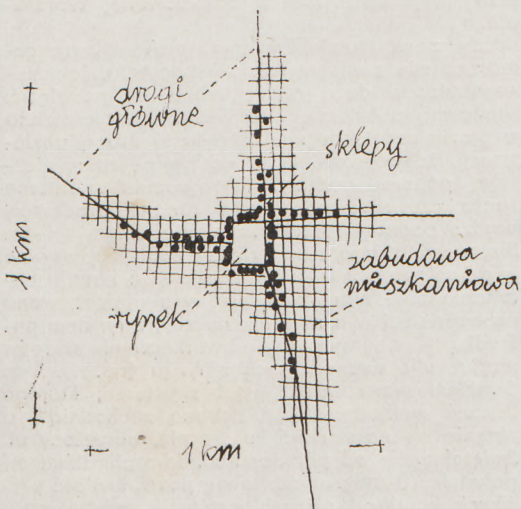
* Patrz: Urbanistyka handlu, „Architektura” nr 8-9/1966.

wanie centrów podstawowych prowadzi do ich zniekształceń, gdyż te spośród nich, które są realizowane wcześniej, przyjmują znów na siebie ciężar obsługi sąsiednich rejonów, na których jeszcze centra nie powstały.

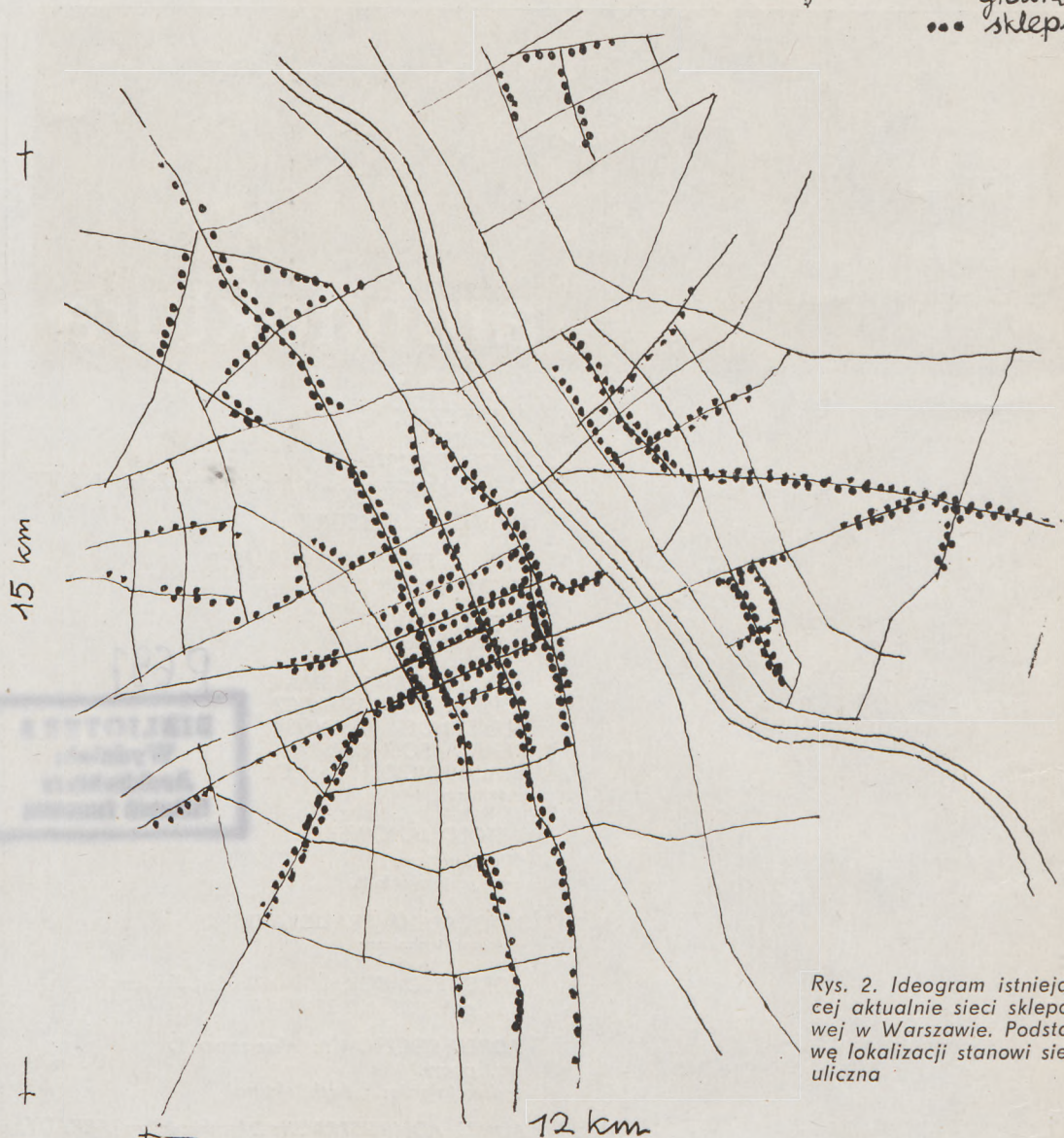
Czy jest możliwe objęcie całej Warszawy powszechną akcją szybkiej realizacji centrów handlowych I stopnia?

Trzonem centrum handlowego I stopnia, według najnowszych kierunków uznanych na świecie, jest duży sklep zawierający asortyment towarów żywnościowych i nieżywnościowych, będących przedmiotem „codziennych zakupów”, załatwianych u nas jeszcze do dziś w głównej mierze w rozproszonych sklepikach. Korzyści z tego rodzaju koncentracji placówek handlowych są oczywiste i nie wymagają uzasadnienia. Tego rodzaju du-

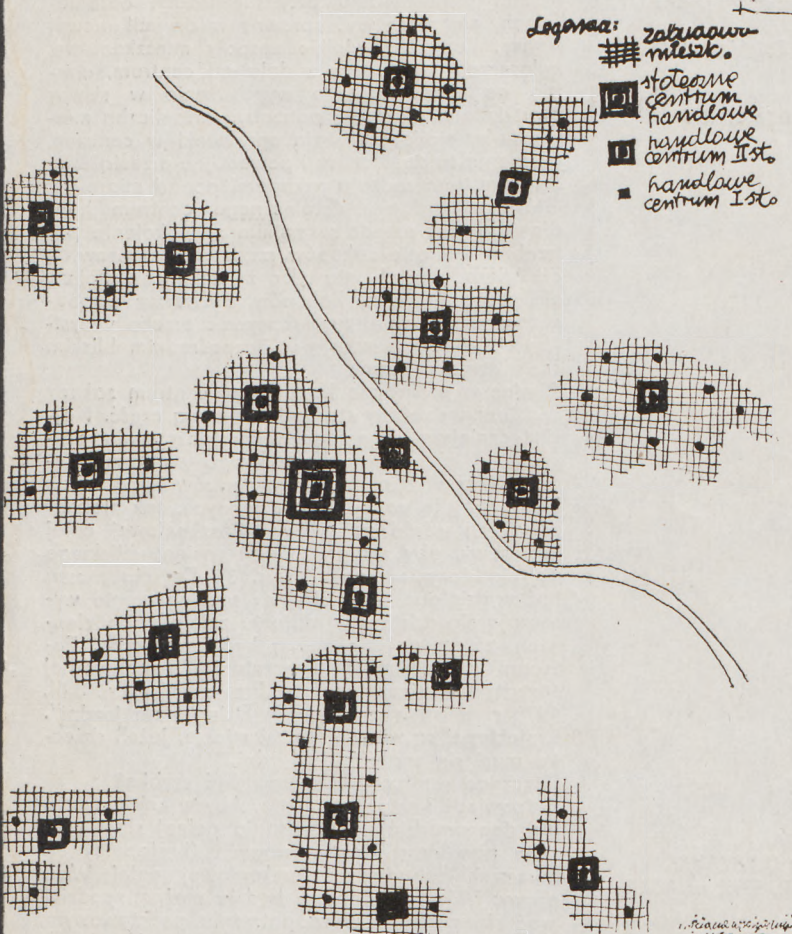
Legenda: — drogi główne
... sklepy



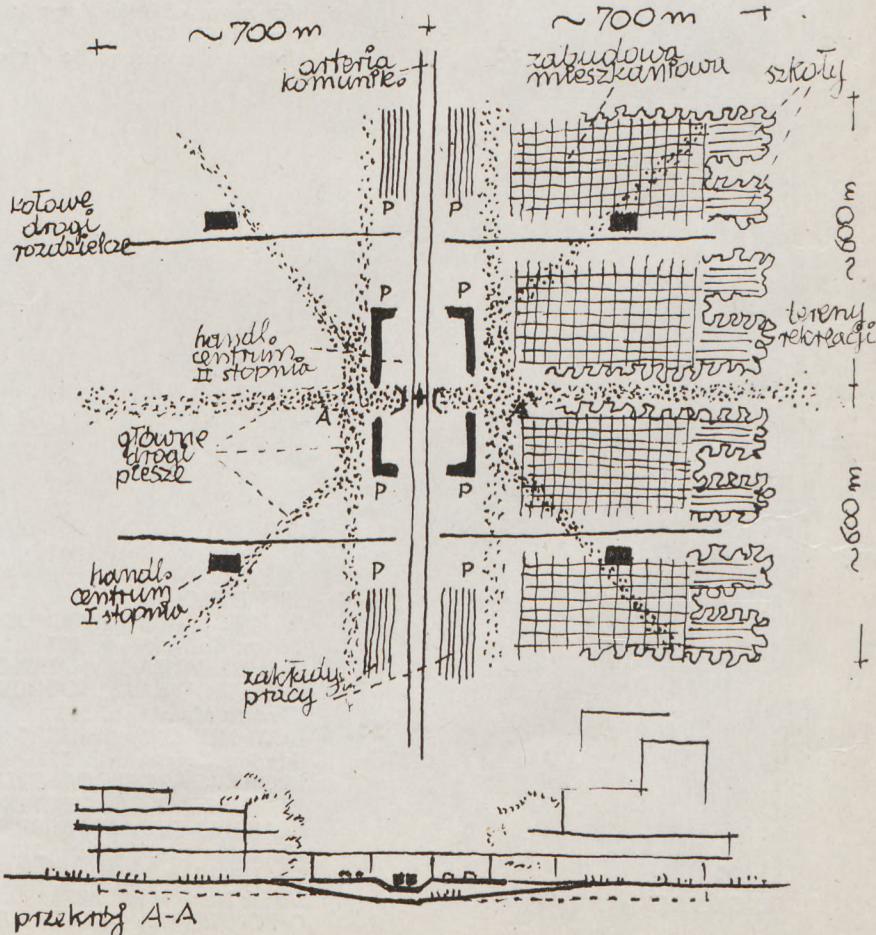
Rys. 1. Ideogram tradycyjnej sieci sklepowej w miastach małych



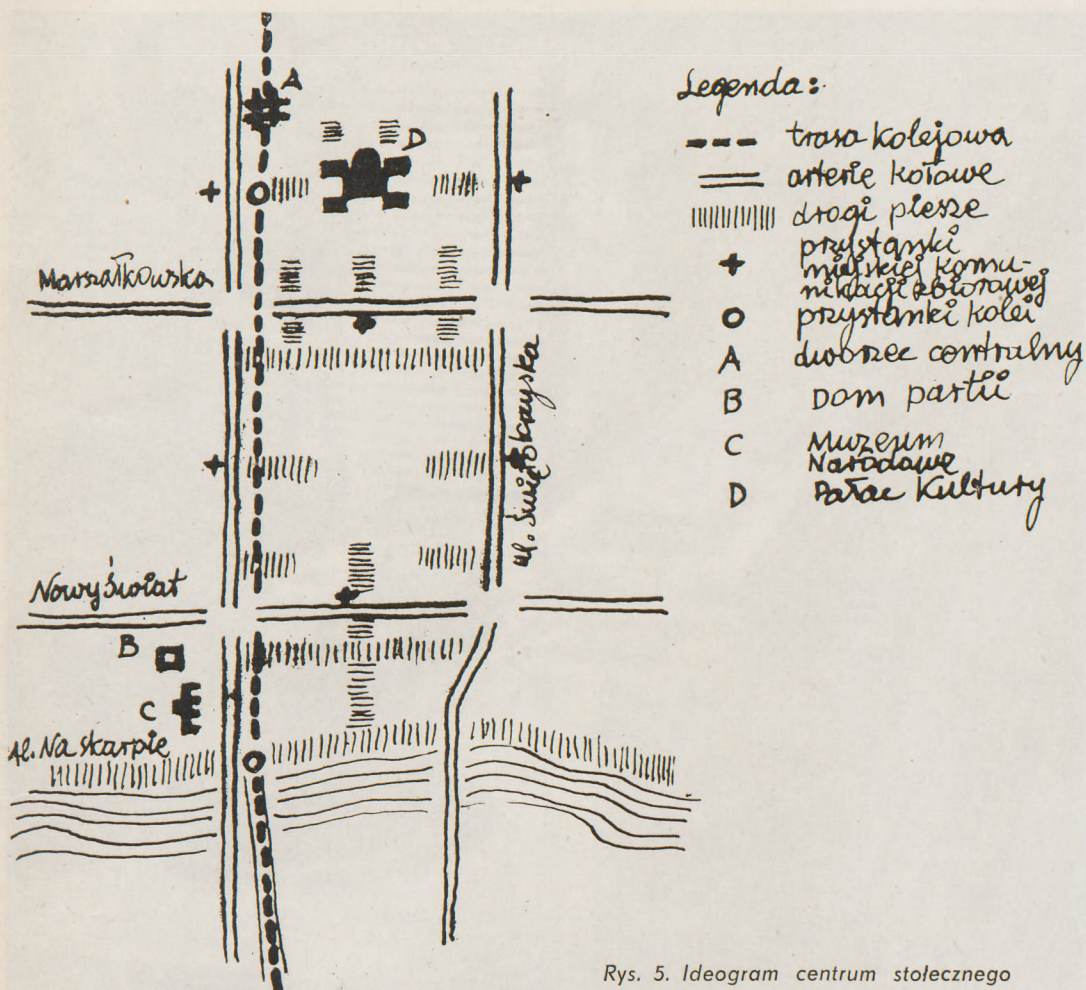
Rys. 2. Ideogram istniejącej aktualnie sieci sklepowej w Warszawie. Podstawę lokalizacji stanowi sieć uliczna



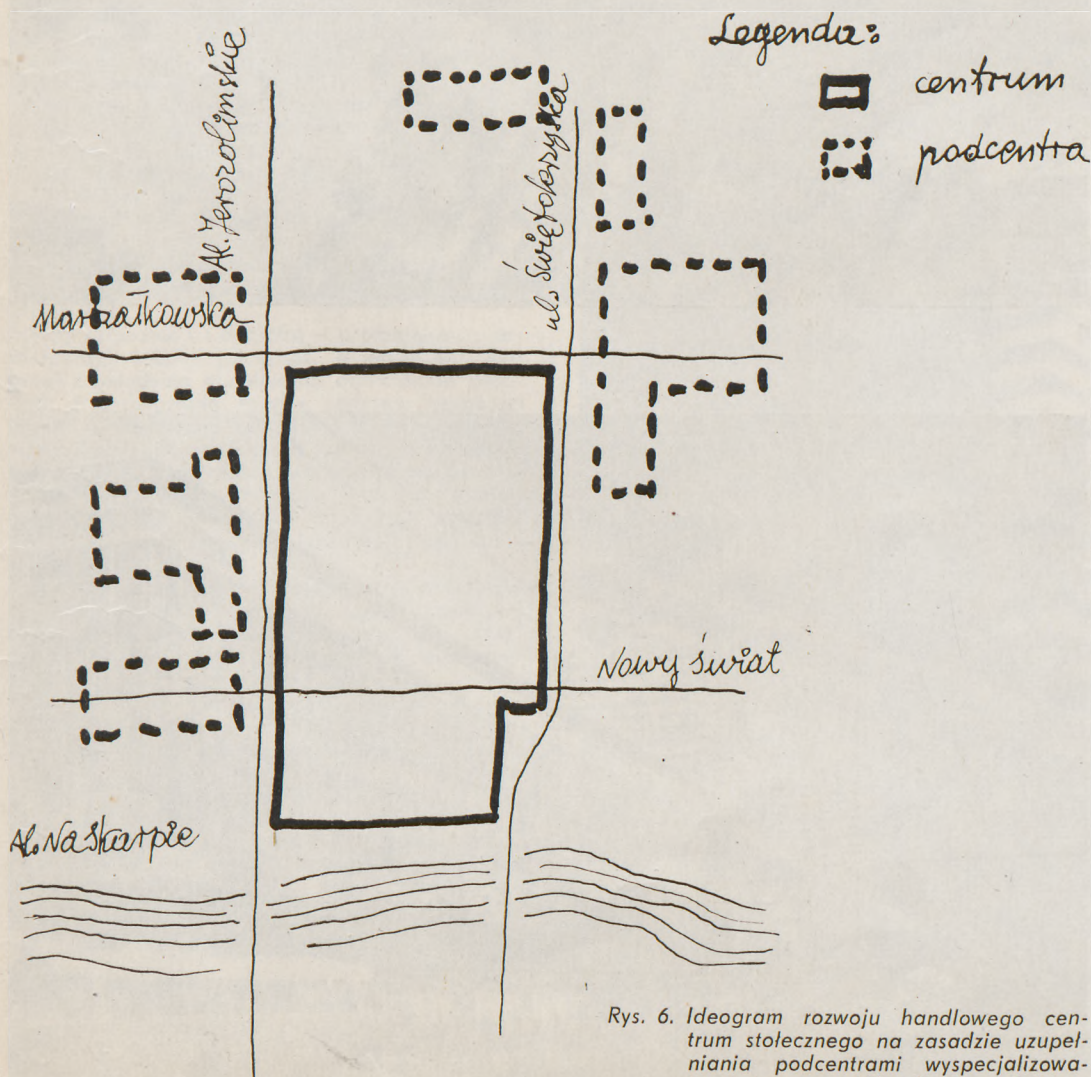
Rys. 3. Ideogram współczesnych zasad rejonizacji sieci handlu detalicznego w dużym mieście. Podstawę jej stanowi rozmieszczenie zwartych centrów handlowych wśród zabudowy mieszkaniowej



Rys. 4. Schemat strukturalnej jednostki miejskiej stanowiącej rejon obsługi o zasięgu pieszym dla centrum handlowego II stopnia



Rys. 5. Ideogram centrum stołecznego



Rys. 6. Ideogram rozwoju handlowego centrum stołecznego na zasadzie uzupełniania podcentrami wyspecjalizowanymi w poszczególnych grupach branżowych. Rysunki autora

że sklepy noszą na zachodzie nazwę „supermarket” lub „supermarché”, zaś u nas „sklep powszechny” czy „supersam”.

Krajem, który może służyć za przykład, jeśli chodzi o masową i szybką realizację sieci takich placówek handlowych, jest Dania. Realizacja jednego obiektu, oparta o prefabrykację elementów, trwa tam 21 dni**.

Biorąc pod uwagę nawet dość znaczne przedłużenie cyklu realizacyjnego u nas, można by się pokusić o wypełnienie zadania w okresie dwuletnim, licząc w tym wszystkie prace przygotowawcze, administracyjne, projektowe i wykonawcze. Rozumie się, że placówki handlowe I stopnia stanowią elementy składowe miejskich centrów I stopnia. Ograniczenie niniejszej tematyki do zagadnień handlu detalicznego ma na celu umyślnie uwypuklenie tego problemu czołowego, szczególnie dla centrów I stopnia.

Dalszy etap kształtowania sieci handlu detalicznego powinien polegać na wytworzeniu centrów II stopnia, które stanowiłyby filie głównego centrum stołecznego (rys. 4). Wiele względów przemawia za tym, aby nie były one zbyt duże, a zasięg ich obsługi nie przekraczał odległości jednego kilometra. Daje to następujące korzyści:

- mieszkańcy rejonu nie będą zmuszeni do przejazdów, mając możliwość bliskiego dojścia,
- wpłynie to na zmniejszenie obciążenia zbiorowych środków komunikacji; ma to istotne znaczenie biorąc pod uwagę, że całkowite rozwiązanie problemu komunikacji masowej nie nastąpi jeszcze w najbliższych latach,
- mniejsze centra łatwiej jest zrealizować i istnieje więcej możliwości ukończenia ich w całości w szybszym tempie, bez konieczności rozbijania na etapy wieloletnie,
- większe zróżnicowanie między hierarchicznymi wielkościami centrów miejskich jest jedną z dróg wiodących do integracji zespołów osiedleńczych, która uważana jest za jedną z podstawowych cech składających się na definicję miasta.

Powolniejsza realizacja centrów handlowych II stopnia w przeciwieństwie do I stopnia nie spowoduje poważniejszych zakłóceń w zaopatrzeniu miasta, jako że dotyczy artykułów nabywanych rzadziej, nie codziennie, i mieszkańcy udają się po nie chętnie do centrum głównego, spodziewając się tam znaleźć większy wybór. Można zaryzykować twierdzenie, że szybka realizacja sieci centrów II stopnia wytworzyłaby poważne trudności w zaopatrzeniu ich w odpowiednią ilość i jakość masy towarowej. Dotyczy to przede wszystkim artykułów nieżywnościowych, których przyrost na głowę jest miernikiem wzrastającego dobrobytu.

Powstaje pytanie, czy w drugiej fazie nie powinno się wobec tego skoncentrować wysiłków na głównym centrum stołecznym, a w następnej kolejności dopiero na centrach II stopnia? Zająć takiego stanowiska odpowiadałoby przyrostowi masy towarowej na najbliższe lata (o czym wspomniano powyżej) oraz oczekiwaniu przez społeczeństwo na współczesną formę przestrzenną całego centrum stołecznego (rys. 5, 6).

Z biegiem czasu przyrost masy towarowej po nasyceniu centrum głównego wypełniałby powstające stopniowo centra II stopnia. Od ukształtowania przestrzennego należałoby oczekiwać:

- selekcji i maksymalnego, w ramach prawidłowych funkcji i przestrzegania praw biologicznych człowieka, zagęszczenia obiektów, które powinny znaleźć się w centrum stołecznym,
- optymalnej segregacji ruchów pieszych i jezdnych na zasadach bezkolizyjności, przy wyrażonej supremacji tras pieszych,
- wyeliminowania do maximum z terenu centrum kołowego ruchu przelotowego, pozostawiając tylko dojazdy miejscowe,
- rozmieszczenia przystanków zbiorowej komunikacji zapewniającego najbliższe dojścia do terenu centrum z różnych kierunków,
- estetyki w rozwiązaniach zabudowy, szaty roślinnej, nawierzchni jezdni i chodników, oświetlenia, rzeźby ozdobnej, zbiorników wodnych itp.

Pośród licznych tematów poruszonych tu bardzo skrótowo problematyki ze względu na szupłość miejsca starano się wybrać te tylko, które należą do żelaznych reguł stanowiących podstawę prawidłowych współczesnych rozwiązań.

** Libre service - Actualités, nr 184/1966.

Nowe realizacje handlowe na „Stronie Wschodniej”

Danuta Marek

„Wars” i „Sawa”

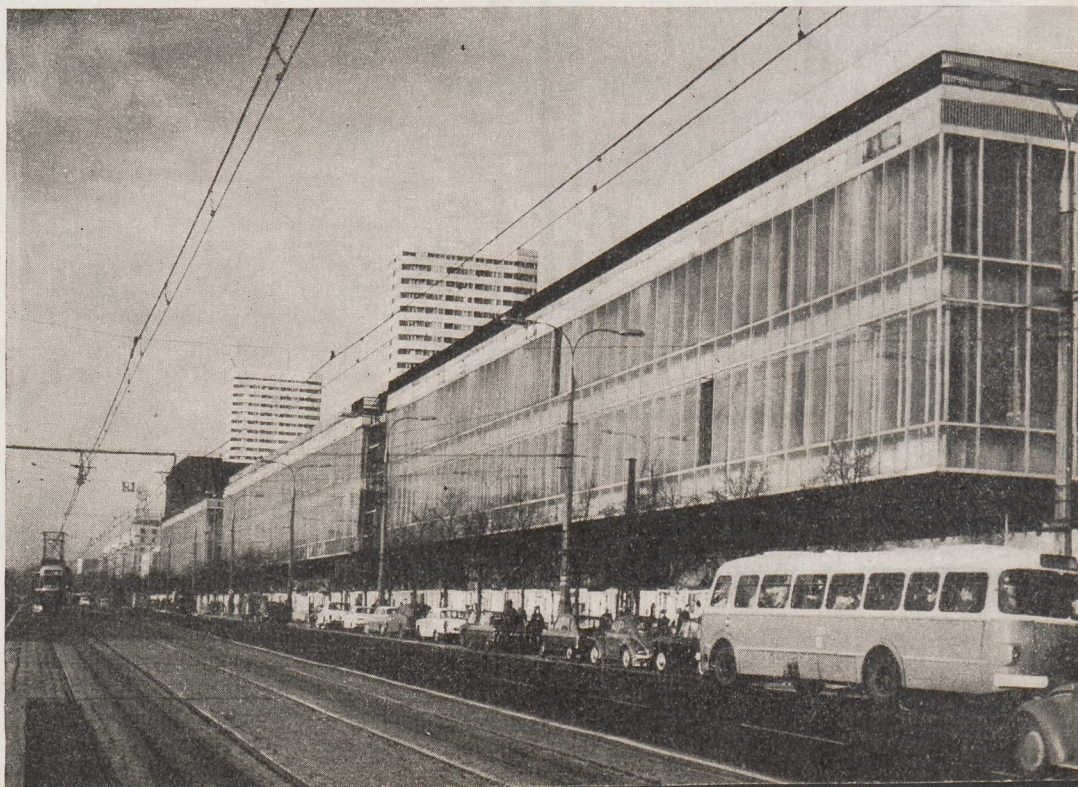


1

Autorzy: arch. Zbigniew Karpiński –
 generalny projektant „Strony Wschodniej”
 Architektura i wnętrza: architekci
 Jerzy Jakubowicz, Piotr Zajlich
 Wnętrza baru i kawiarni na parterze
 i antresoli w „Warsie”:
 artyści plastycy Anna i Bohdan Sokolniccy
 Wnętrza kawiarni na III piętrze w „Warsie”:
 arch. Walenty Szraj
 Konstrukcja: inż. Stanisław Więcek
 Klimatyzacja i inst. san.: inż. Henryk Kalka
 Instalacje elektryczne:
 inż. Zbigniew Szymborski

Kubatura:
 „Wars” 71 041 m³
 „Sawa” 77 464 m³

Powierzchnia użytkowa:
 „Wars” 12 819 m²
 „Sawa” 14 031 m²



2

Warszawskie domy towarowe „Wars” i „Sawa” usytuowano wzdłuż ul. Marszałkowskiej, między ulicami Widok i Kniewskiego. Na zapleczu przebiega główny pasaż handlowy. Obydwa budynki powiązane są na I i III piętrze łącznikiem z prześwitem w parterze u wylotu ul. Rutkowskiego.

„Wars” i „Sawa” mają jednakowy charakter architektoniczny; każdy ma 5 kondygnacji: podziemną, przeznaczoną na magazyny i pomieszczenia techniczne, 3 kondygnacje handlowe i najwyższą, w której mieści się część administracyjno-socjalna i tarasy wypoczynkowe.

Pod prześwitem usytuowana jest wspólna sala ekspozycyjna – podziemna.

Zaopatrzenie magazynów odbywa się dwutorowym dojazdem samochodowym ze zjazdami od ulic Widok i Kniewskiego zakończonymi w podziemiu obrotnicami o napędzie elektrycznym.

Dom towarowy „Sawa”, prowadzący sprzedaż towarów przeznaczonych dla kobiet, oddano do użytku w listopadzie 1969 r.

Do budynku prowadzą wejścia z czterech stron. Parter, I piętro i II piętro stanowią przestrzenne sale sprzedaży połączone w pionie dwoma biegami schodów ruchomych; poza tym przewidziano 2 klatki stałych schodów ażurowych.

Od strony pasażu zlokalizowano 3 zespoły komunikacyjne awaryjne, każdy z parą dźwigów towarowo-osobowych oraz klatką schodową ewakuacyjną.

Na III piętrze zaprojektowano pomieszczenia administracyjno-socjalne.

Dom towarowy „Wars” prowadzi sprzedaż towarów przeznaczonych dla mężczyzn. W budynku, oprócz części handlowej, administracyjnej i zaplecza, znajduje się wydzielona prześwitem część gastronomiczna, usytuowana od strony ul. Widok. Na parterze zaprojektowano bar kawowy wraz z tarasem, a na antresoli kawiarnię wspólną dla klientów „Warsa” i „Sawy”, dostępną bezpośrednio zewnętrznymi schodami od ul. Marszałkowskiej.

Drugą kawiarnię, ale o charakterze rozrywkowo-kabaretowym, zaprojektowano na III piętrze. Dostęp do kawiarni na III piętrze zapewniono ażurową spiralną klatką, która stanowi bardzo ciekawy element architektoniczny wnętrza „Warsa”.

W okresie letnim przewidziano włączenie do powierzchni konsumpcyjnej ukwieconego tarasu.

Konstrukcja obu domów towarowych jest identyczna. Ściany i stropy podziemia budynków – żelbet wylewany.

Konstrukcja nadziemna mieszana:

- słupy stalowe obetonowane,
- więzary o rozpiętości przęsła 16,2 m dwustronnie przewieszone ze wspornikami długości 6,1 m,
- stropy z płyt panwiowych prefabrykowanych o rozpiętości 10,8 m.

Konstrukcja budynków dzięki dużym rozpiętościom jest lekka, daje wrażenie całkowicie otwartych przestrzeni.

Ściany osłonowe I i II piętra – prototypowe z zawieszonych lekkich „skrzynek” o konstrukcji stalowej z okładziną aluminiową, obustronnie szklonych z przestrzenią między szybami szerokości 80 cm, wentylowaną grawitacyjnie regulowanymi szufladkami. Budynki mają pełną klimatyzację pomieszczeń handlowych, wentylację mechaniczną magazynów w podziemiu i części administracyjno-socjalnej na III i IV piętrze, oświetlenie sufitowe zamaskowane rastrami i instalacje nagłośnienia.

Na wykończenie wnętrza zastosowano nowoczesne materiały, jak aluminium, szkło hartowane, płyty laminowane, termizol itd. „Wars” i „Sawa” różnią się od „Juniora” bogatszym wykończeniem, m. in.:

- obramieniem zespołów wejściowych w murze „Biała Marianna”,
- dwustronną okładziną wszystkich słupów wnętrza w sjenie „Przedborów”,
- ciekawszym rozwiązaniem oświetlenia i płyt stropu podwieszonego,
- nowoczesną formą oszklonej spiralnej klatki schodowej we wnętrzu kawiarni i sal sprzedaży.



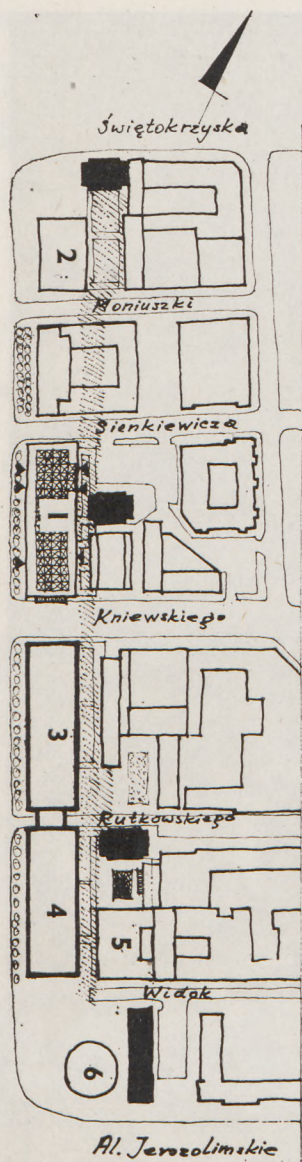
3



4

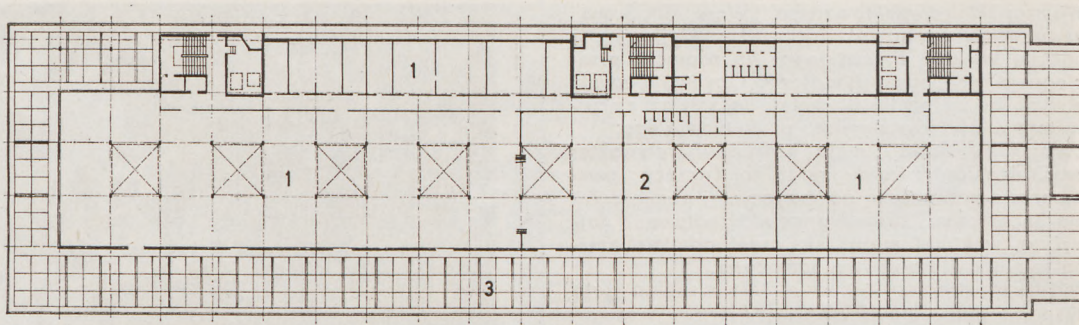
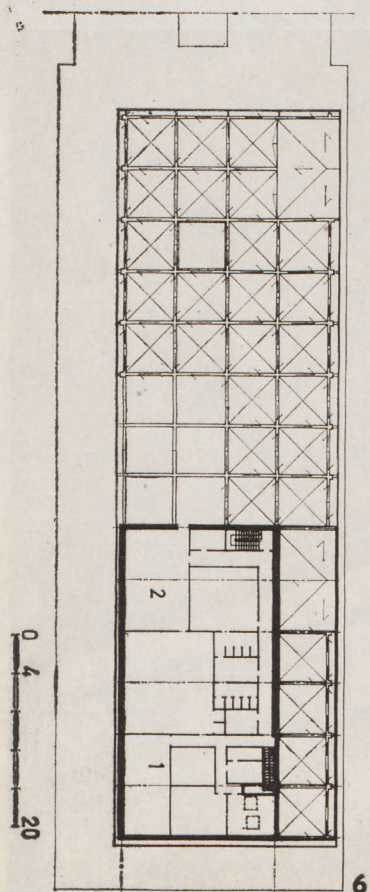
1, 2, 3, 4

Ciąg domów towarowych na „Stronie Wschodniej” ul. Marszałkowskiej w Warszawie

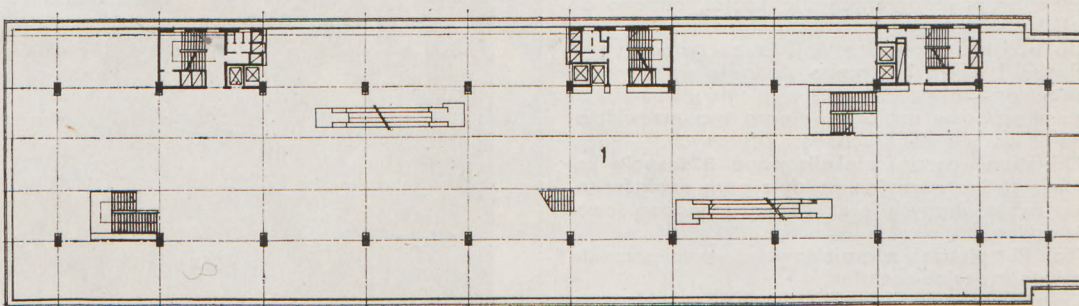


5
Sytuacja: 1 - „Junior”, 2 - „Sezam”, 3 - „Sawa”, 4 - „Wars”, 5 - „Zodiak”, 6 - rotunda PKO

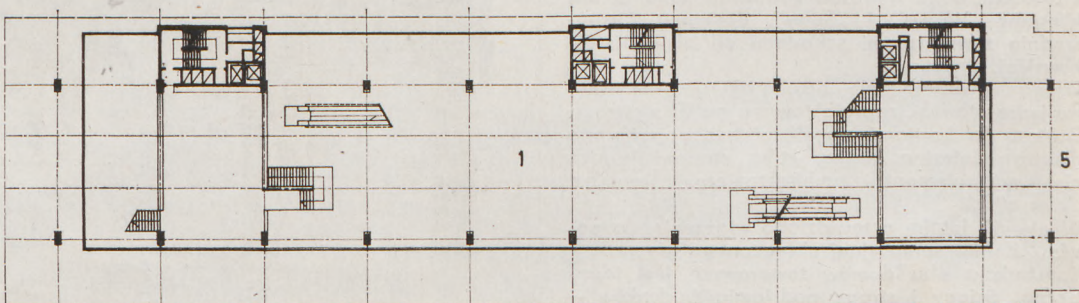
6
Rzut IV piętra „Warsa”: 1 - pomieszczenia techniczne, 2 - warsztaty



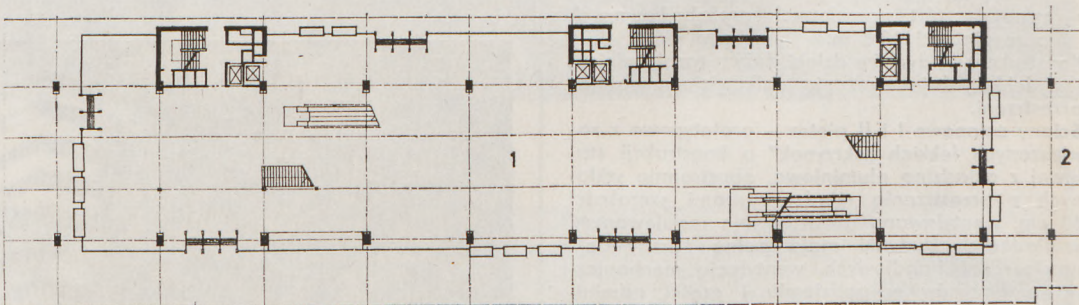
7



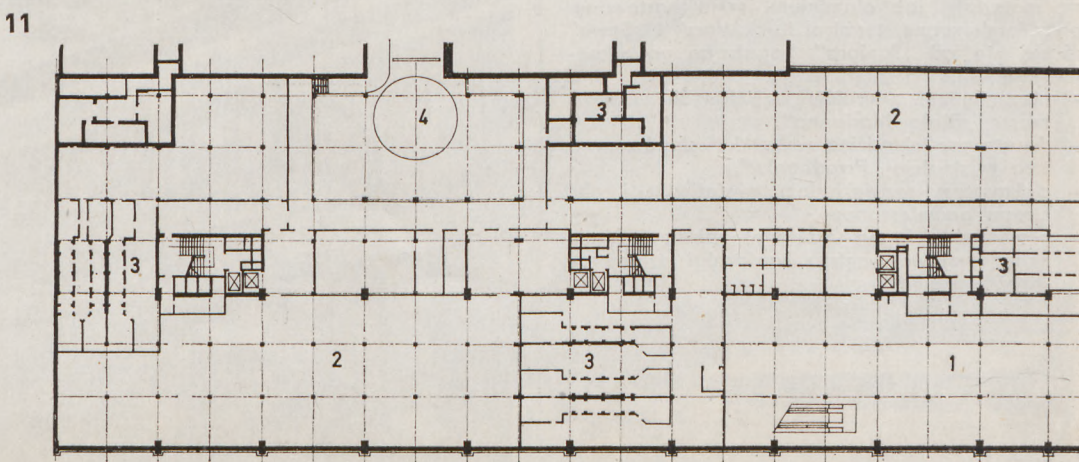
8



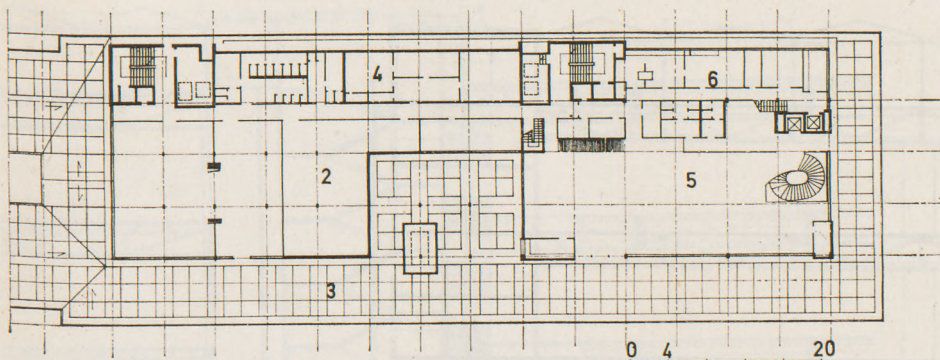
9



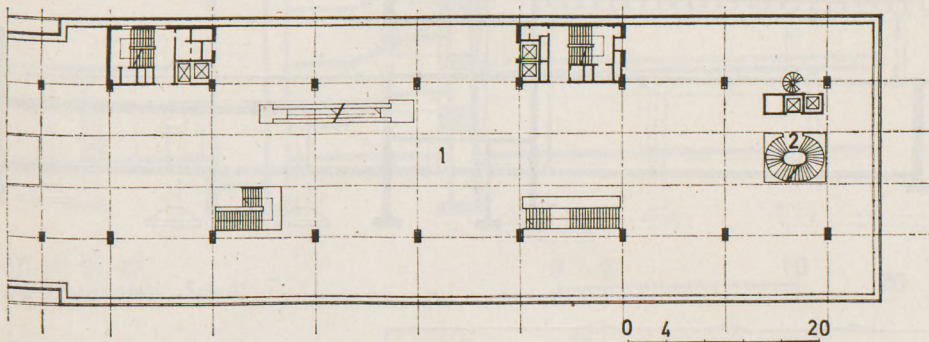
10



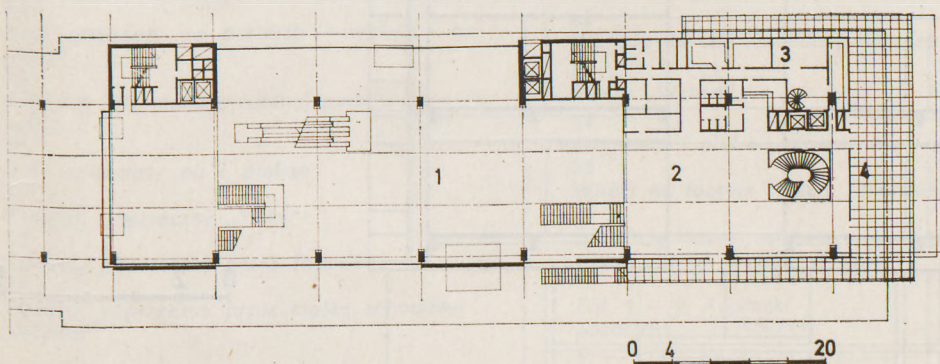
11



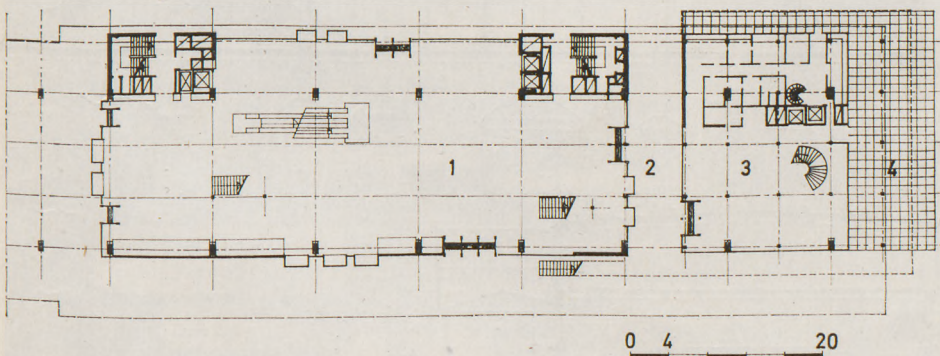
7-11
Rzuty poszczególnych pięter domów
towarowych „Centrum”: str. 302 – „Sawa”,
str. 303 – „Wars”



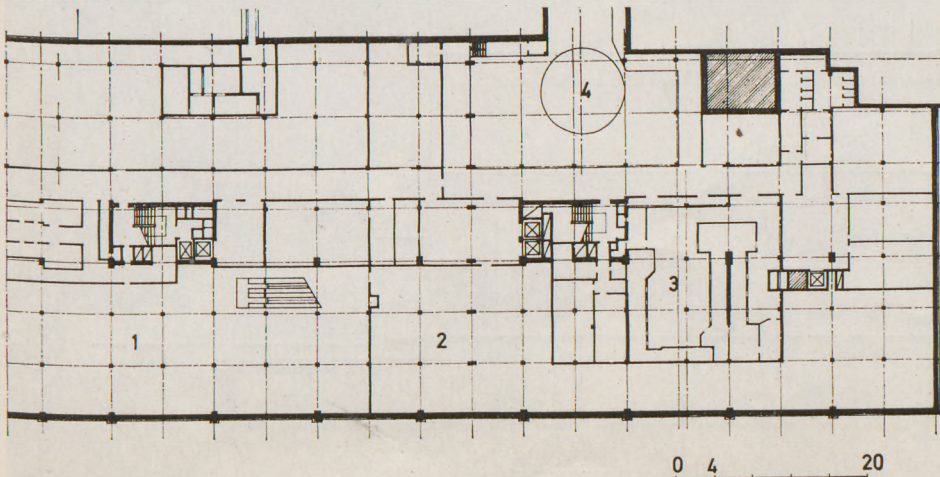
7
Rzut III piętra: 1-administracja, 2-pomiesz-
czenia socjalne, 3-taras, 4-gabinety lekar-
skie, 5-kawiarnia z dansingiem, 6-zaplecze
kawiarni



8
Rzut I piętra: 1-sale sprzedaży, 2-klatka
schodowa do kawiarni na III piętrze



9
Antresola: 1-sale sprzedaży na parterze, 2-
kawiarnia, 3-zaplecze kawiarni, 4-taras ka-
wiarni



10
Rzut parteru: 1-sale sprzedaży, 2-prześwit,
3-bar kawowy, 4-taras

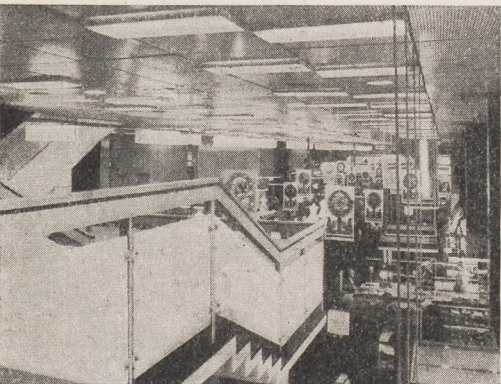
11
Rzut podziemia: 1-ekspozycja, 2-magazyny,
3-pomieszczenia techniczne, 4-obrotnica



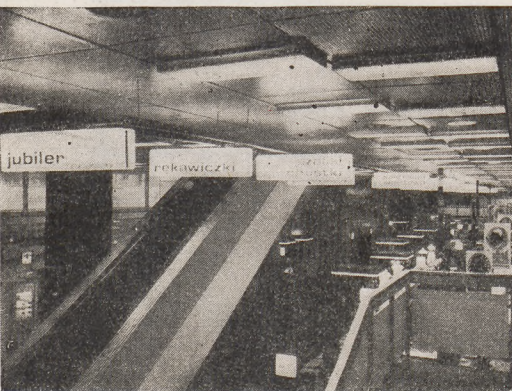
12



13



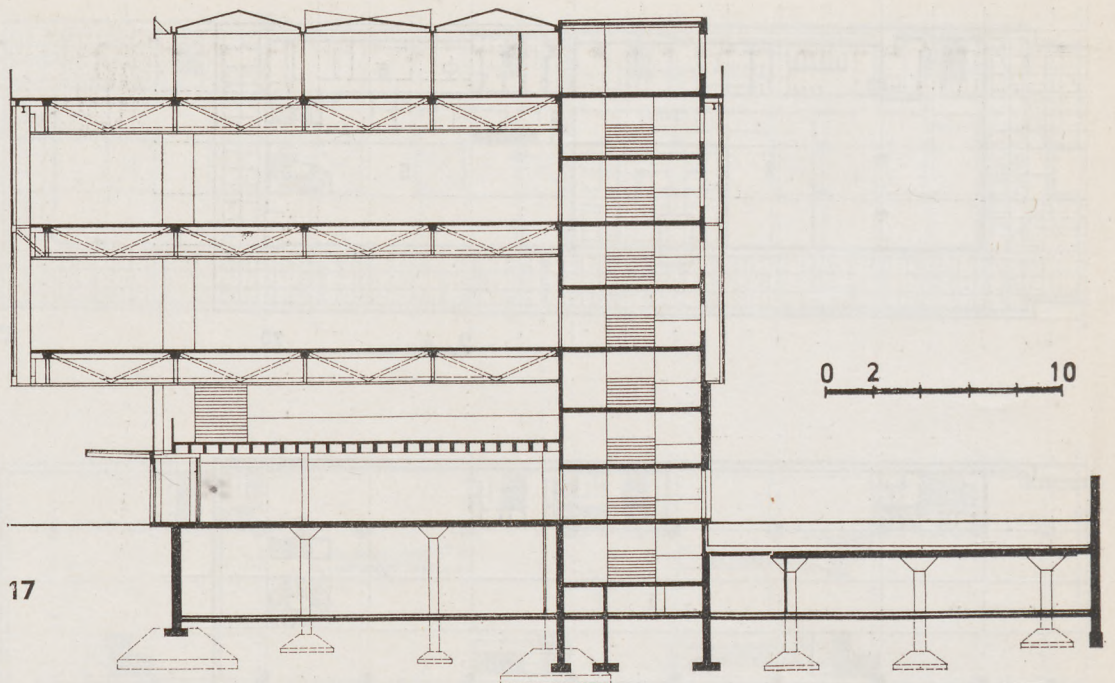
14



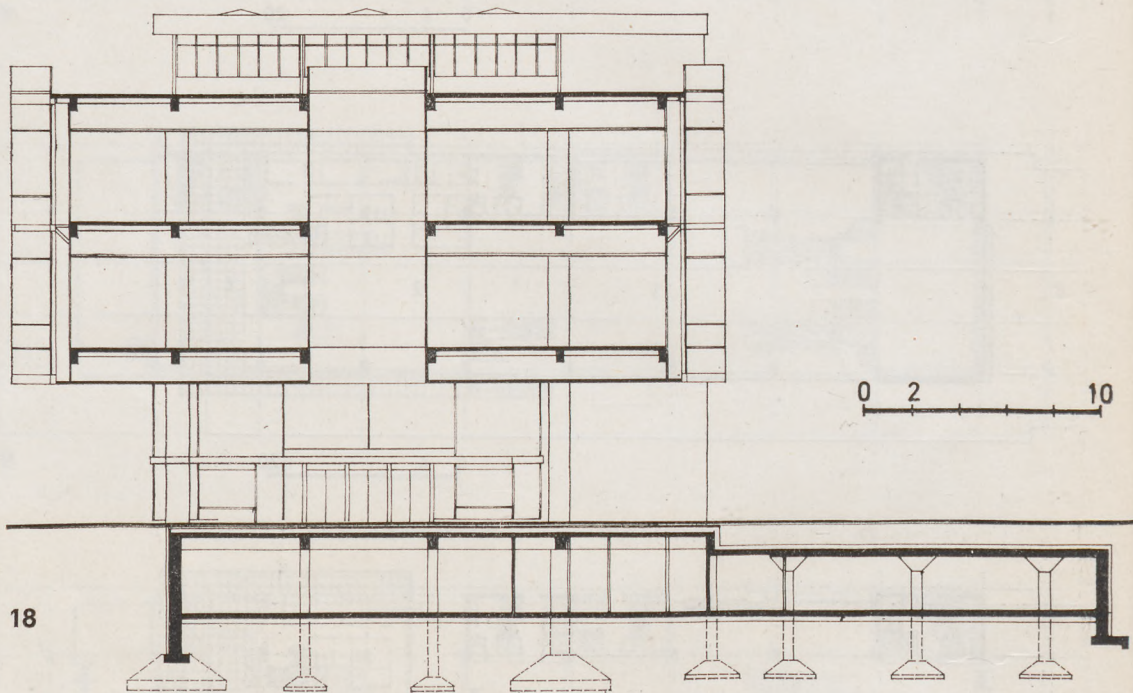
15



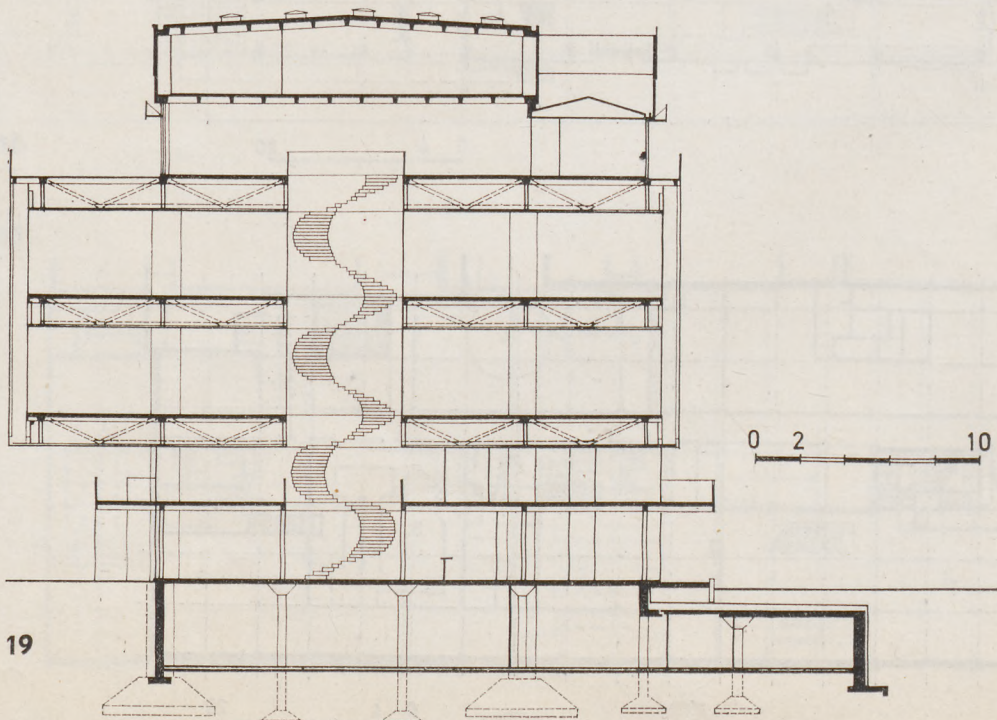
16



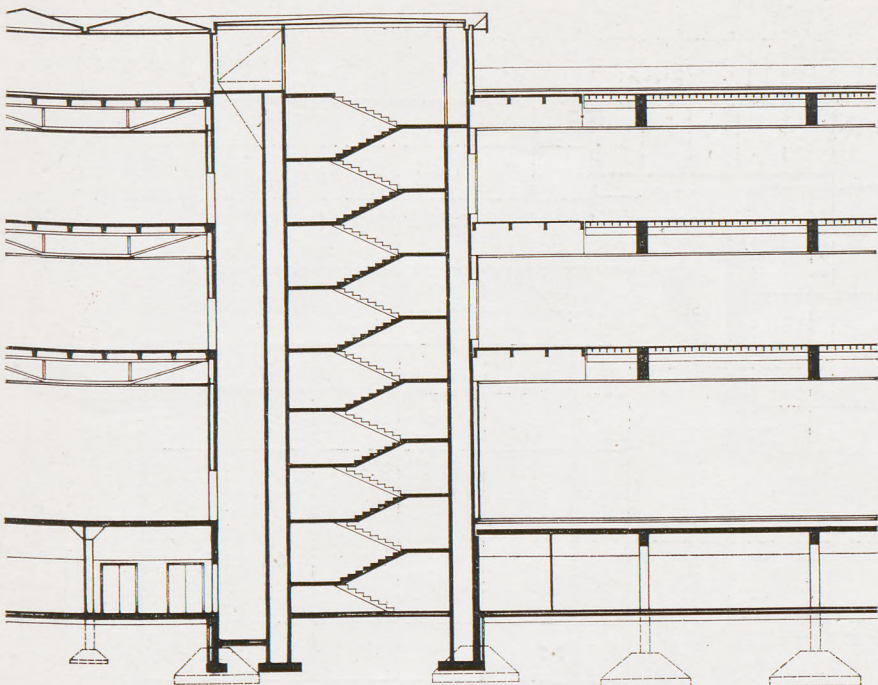
17



18



19



12-16, 21, 22
Dom towarowy „Sawa”

0 2 10 20

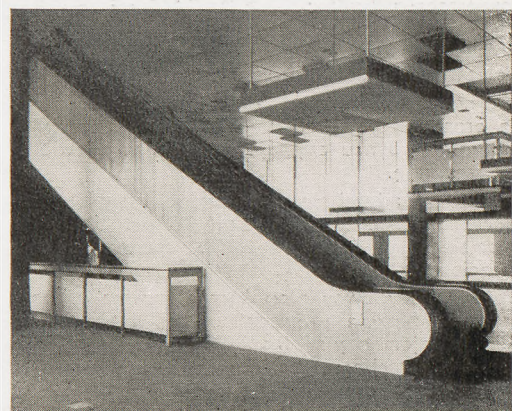
- 12 Wejście z parteru na antresolę
- 13 Sala sprzedaży na parterze
- 14 Sala sprzedaży na parterze – widok z antresoli
- 15 Elementy informacji wizualnej podwieszone do sufitu
- 16 Sala sprzedaży na I piętrze
- 17 Przekrój poprzeczny „Sawy”
- 18 Przekrój poprzeczny przez łącznik
- 19 Przekrój poprzeczny przez klatkę schodową „Warsa”

- 20 Fragment przekroju podłużnego
- 21 Parter – fragment sali sprzedaży
- 22 Wejście do sali sprzedaży na piętrze
- 23 Parter „Warsa”
- 24 Fragment I piętra „Warsa”
- 25 Widok na łącznik między „Warsem” i „Sawą”
- 26 Spiralna klatka schodowa wiodąca do kawiarni na III piętrze „Warsa”

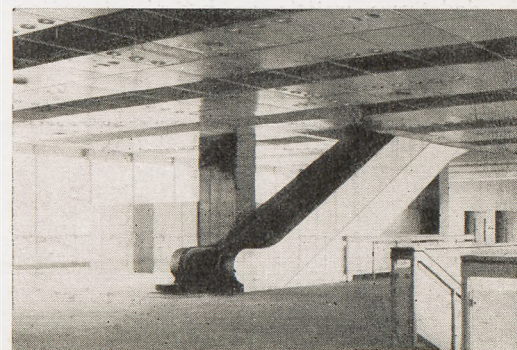
Fot. 1 – E. Kupiecki
pozostałe – J. Piasecki



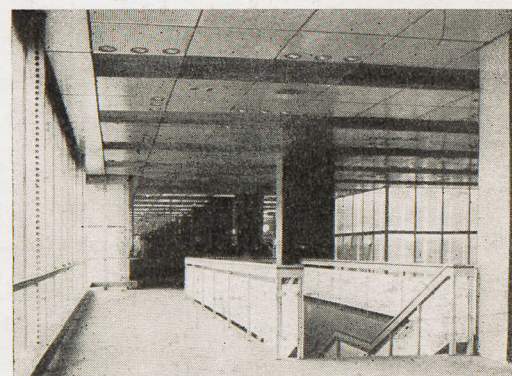
22



23

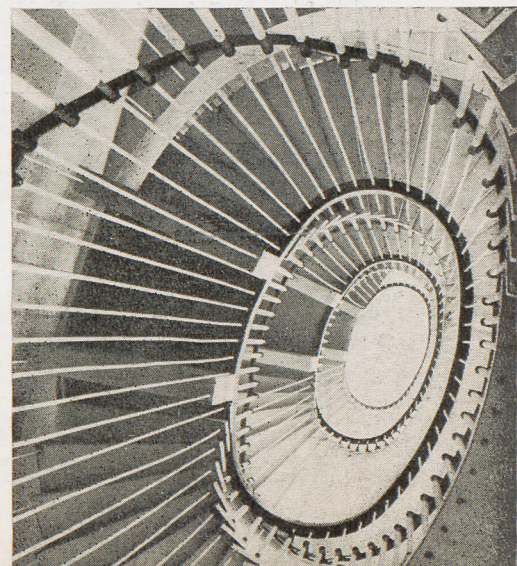


24



25

26



21

„Sezam”

Autorzy: architekci Zbigniew Karpiński —
generalny projektant „Strony Wschodniej”
Andrzej Sierakowski
Wnętrza: architekci Tadeusz Błażejowski
Romuald Widera

Konstrukcja: inż. Jan Kopciowski
Inst. elektr.: inż. Bogdan Grzybowski
techn. Ryszard Krzemiński
Klimatyzacja: inż. Henryk Kalka
Inst. san.: inż. Ignacy Nowicki
Kubatura budynku: 36 400 m³
Powierzchnia brutto: 7 665 m²

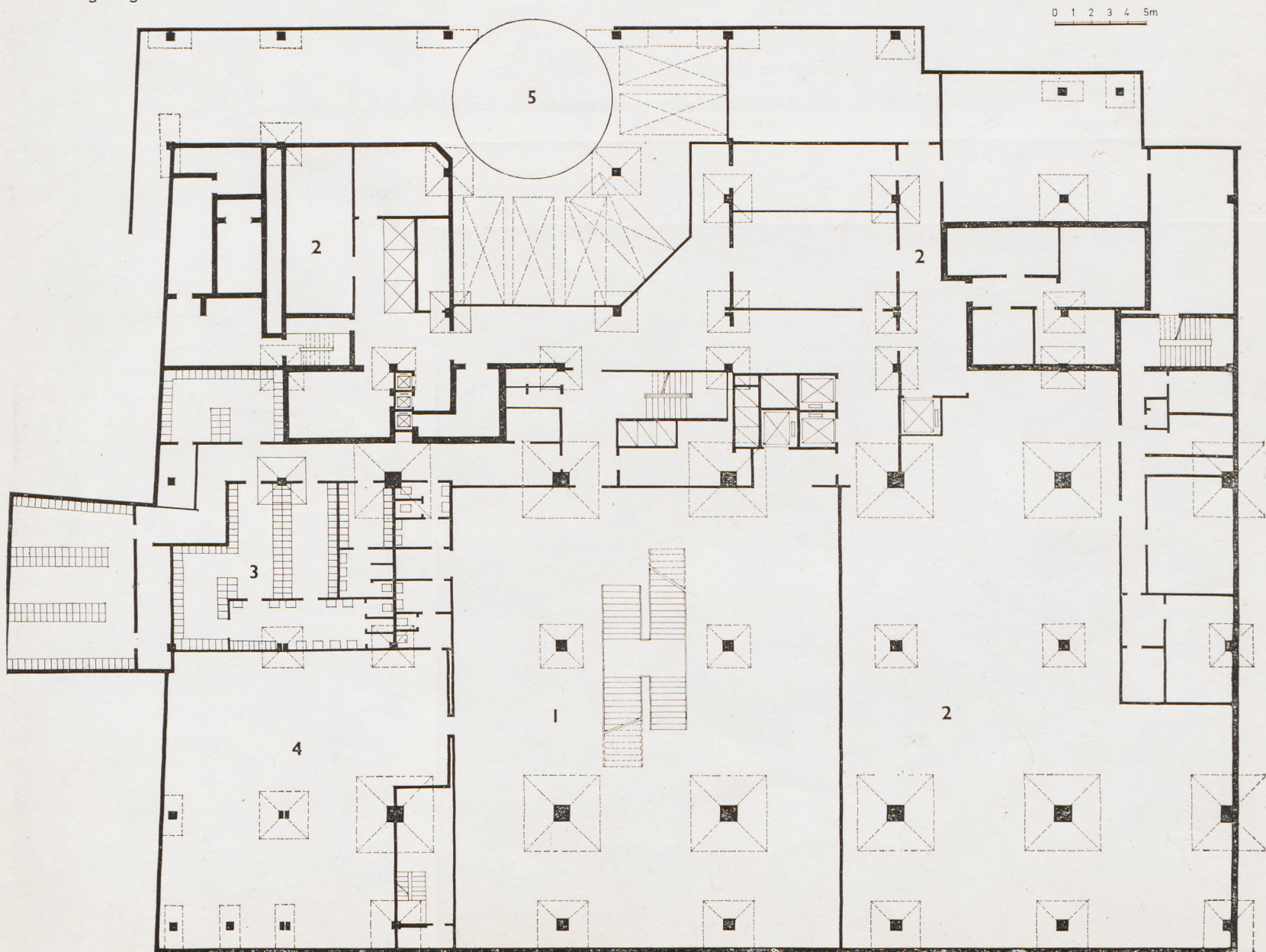
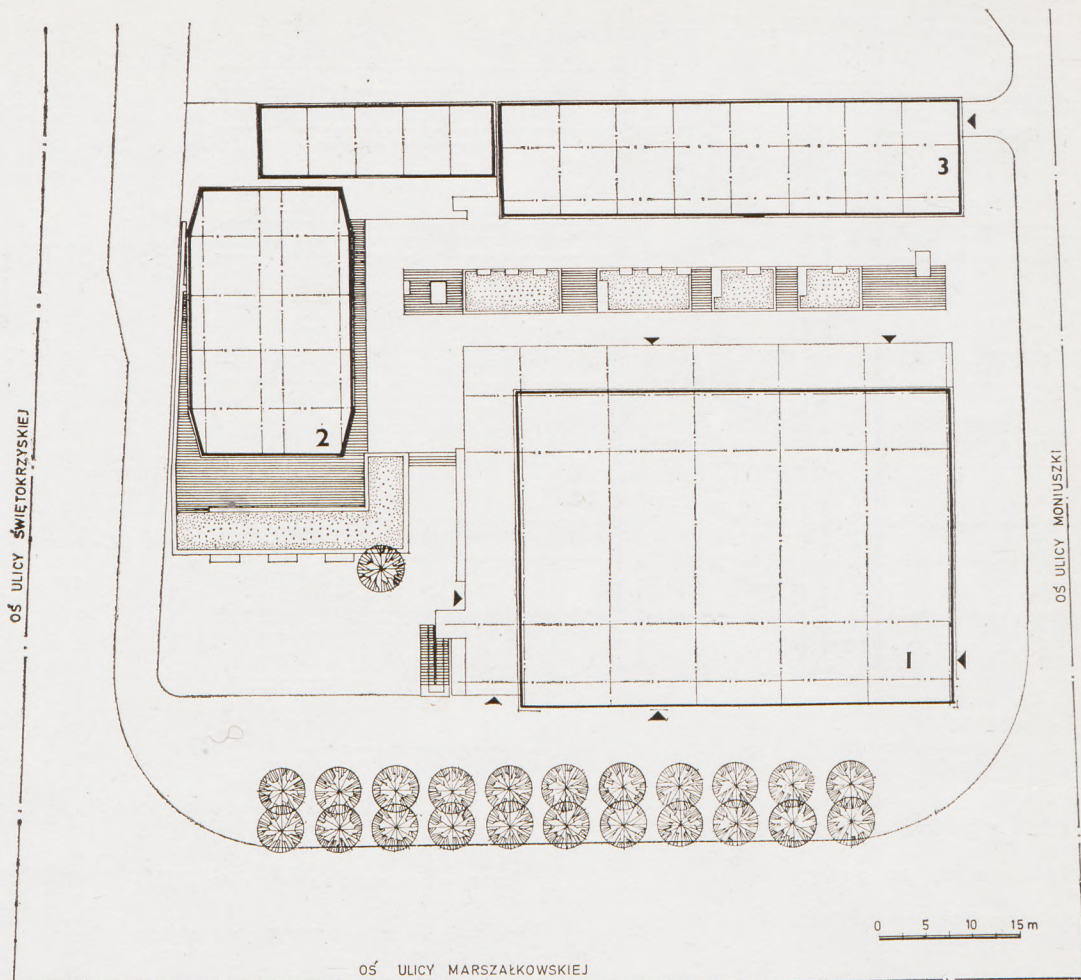
Obiekt zlokalizowano przy skrzyżowaniu ulic Marszałkowskiej i Świętokrzyskiej.

Budynek „Sezamu” ma 3 kondygnacje nadziemne oraz podziemie. Bardzo szeroki i różnorodny program budynku zajmuje stosunkowo niewielką powierzchnię.

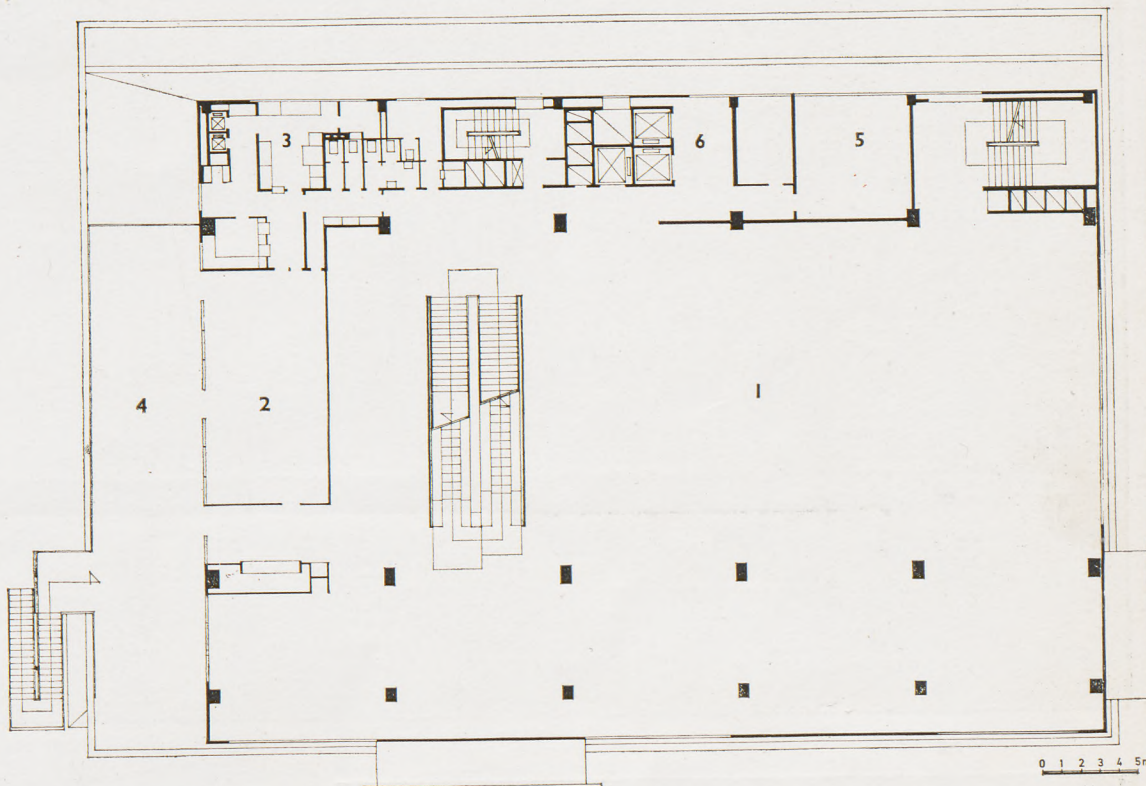
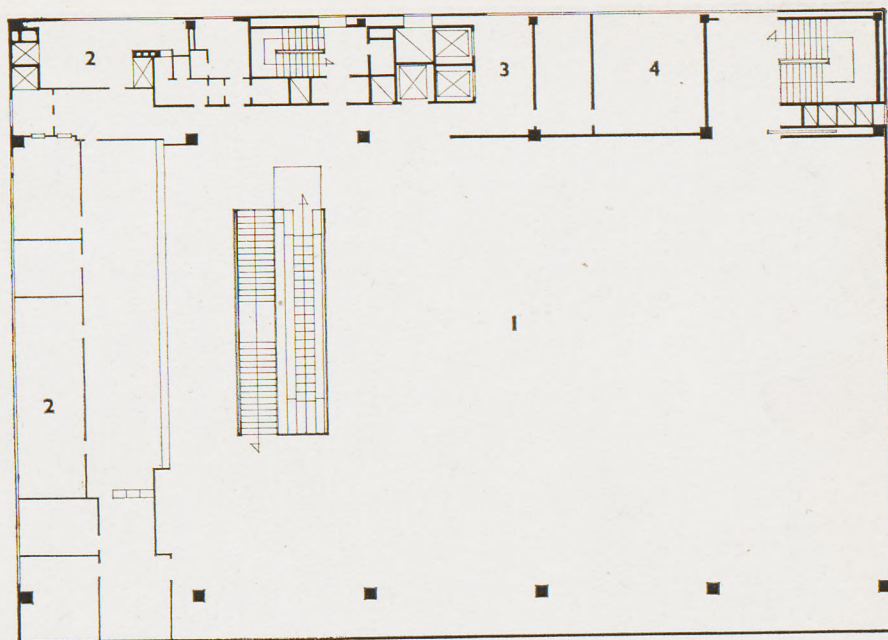
W parterze mieści się sklep samoobsługowy z zapleczem, bar samoobsługowy dla ok. 260 osób, z zapleczem, firmowe stoiska spożywcze oraz kwiaciarnia.

Wejście na główny pion komunikacyjny wiążący wszystkie funkcje prowadzi od ul. Marszałkowskiej. Wzajemne przenikanie się schodów stałych i schodów ruchomych stwarza ciekawe rozwiązanie wnętrza budynku oraz daje oszczędność w powierzchni komunikacji.

Od ul. Moniuszki wchodzi się bezpośrednio do supersamu. Od strony pasaży pieszych znajduje się dodatkowe wejście do budynku i wejścia służbowe. Od ul. Świętokrzyskiej mieści się bar samoobsługowy i dodatkowe wejście do sklepu samoobsługowego.



1	3
2	4
	5



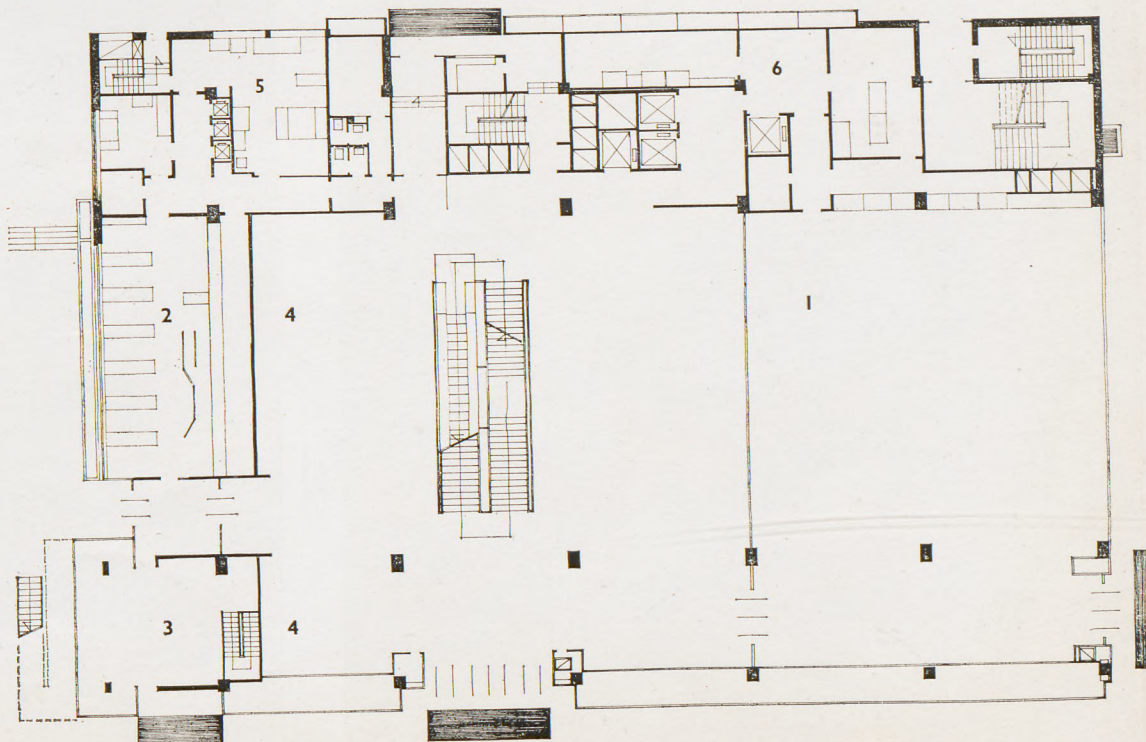
1
Spółdzielczy Dom Handlowy „Sezam”, sytuacja: 1 – „Sezam”, 2 – budynek mieszkalny 24-kondygnacyjny, 3 – budynek mieszkalny 11-kondygnacyjny

2
Rzut podziemia: 1 – sala sprzedaży, 2 – magazyny, 3 – szatnie personelu, 4 – wentylatornia, urządzenia klimatyzacyjne, 5 – obrotownia samochodowa

3
Rzut II piętra: 1 – sala sprzedaży, 2 – administracja, 3, 4 – rozładownia

4
Rzut I piętra: 1 – sala sprzedaży, 2 – kawiarnia, 3 – zaplecze kawiarni, 4 – taras kawiarni, 5 – centrala telefoniczna, 6 – rozładownia

5
Rzut parteru: 1 – SAM spożywczy, 2 – bar szybkiej obsługi, 3 – kwiaciarnia, 4 – sprzedaż artykułów spożywczych, 5 – zaplecze baru, 6 – zaplecze SAM-u





6
Fragment elewacji zachodniej „Sezamu”.
Widoczna ściana kurtynowa

7
Biegi schodów ruchomych i stałych przenikają się wzajemnie tworząc udaną kompozycję przestrzenną

8
Wnętrze kawiarni na I piętrze

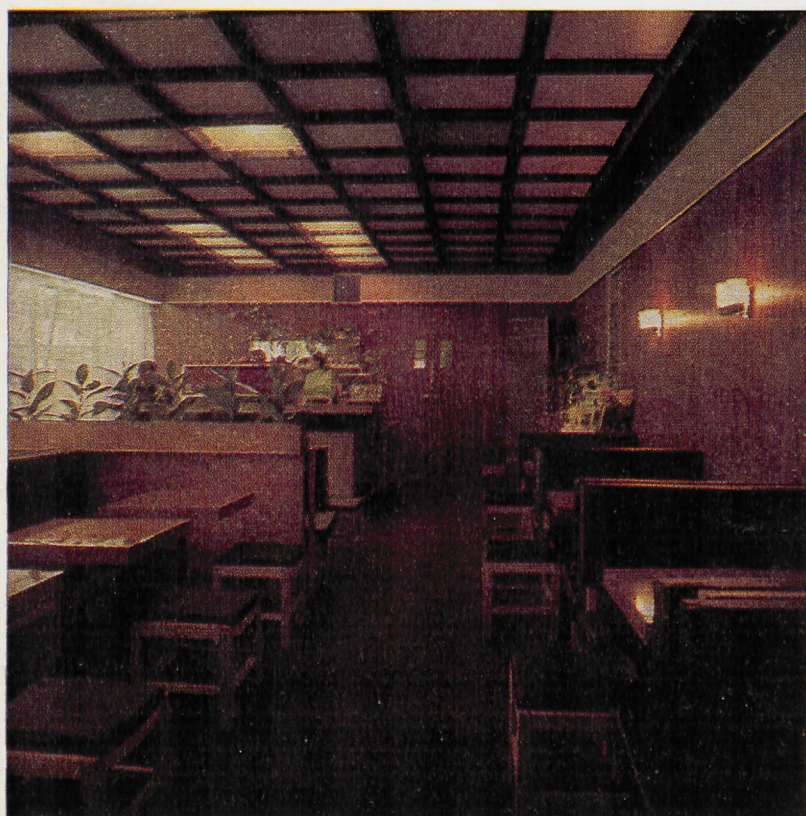
9
Przekrój poprzeczny

10
Przekrój podłużny przez sale sprzedaży

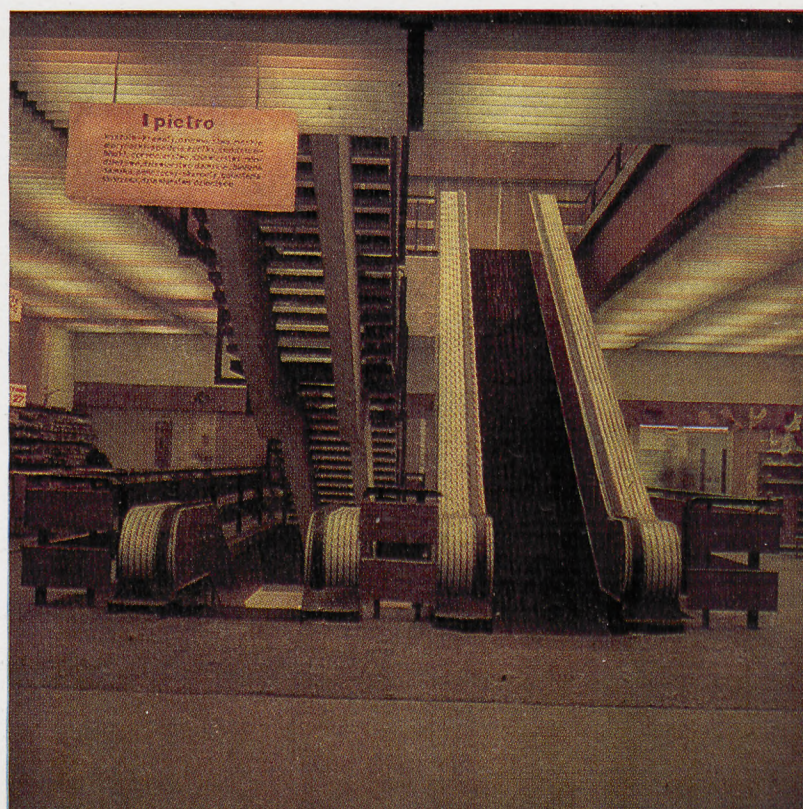
11
Przekrój podłużny przez trakt zapleczy

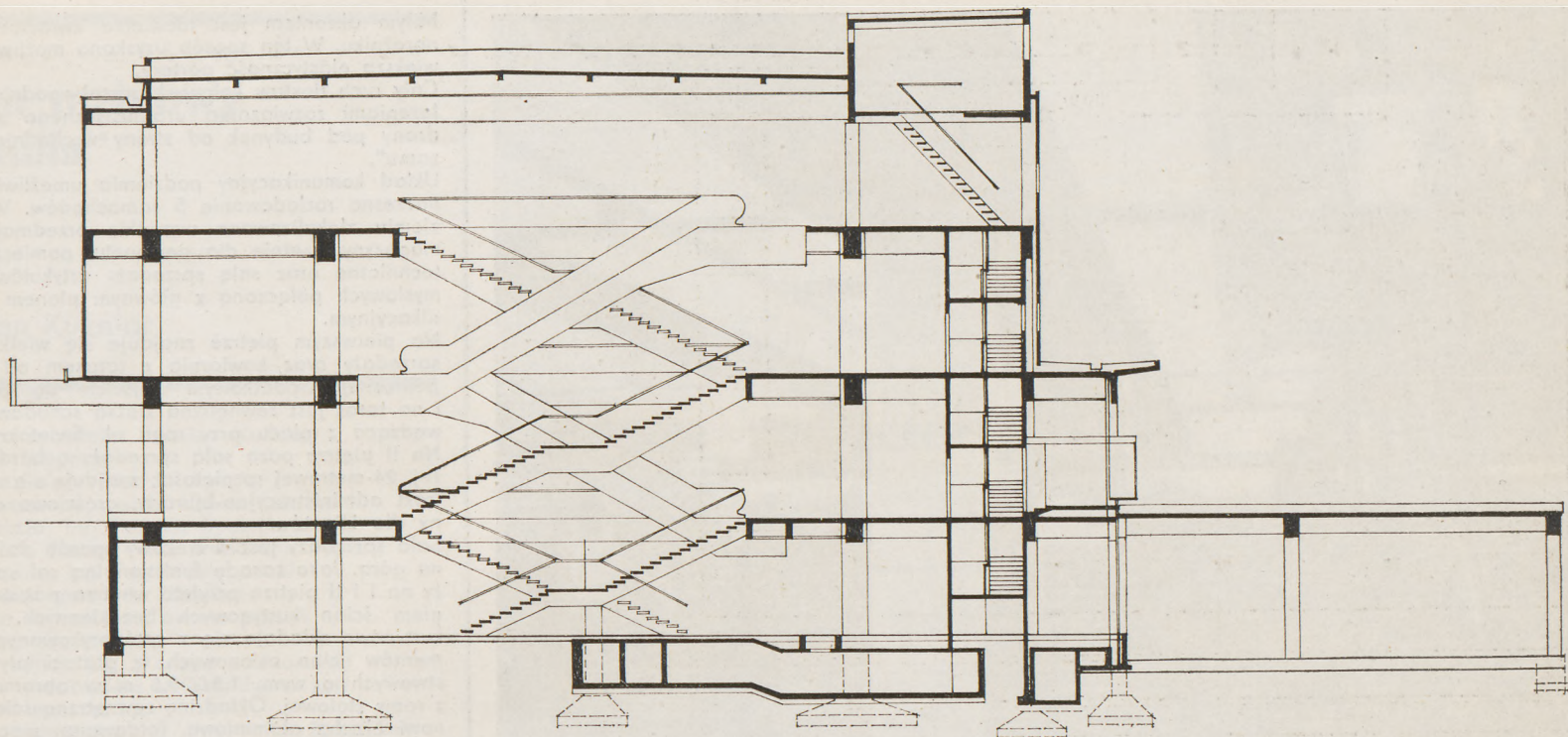
6

8



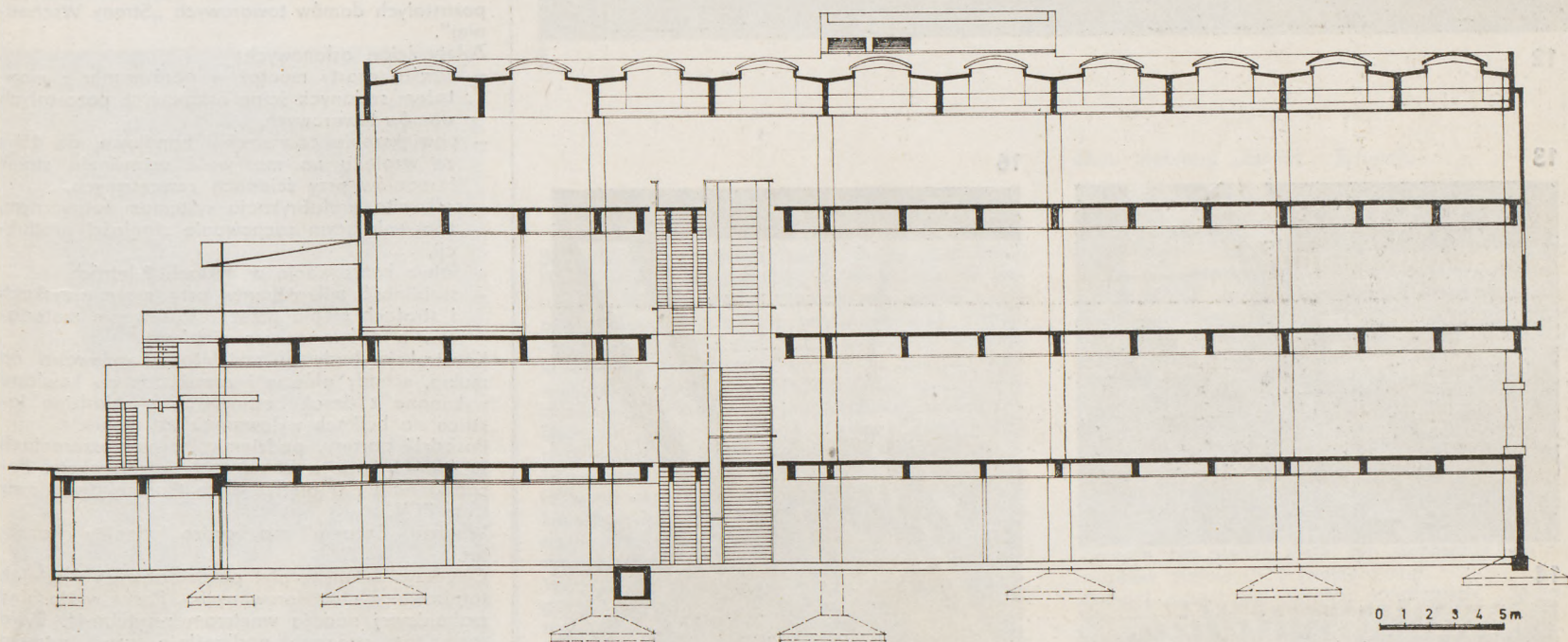
7





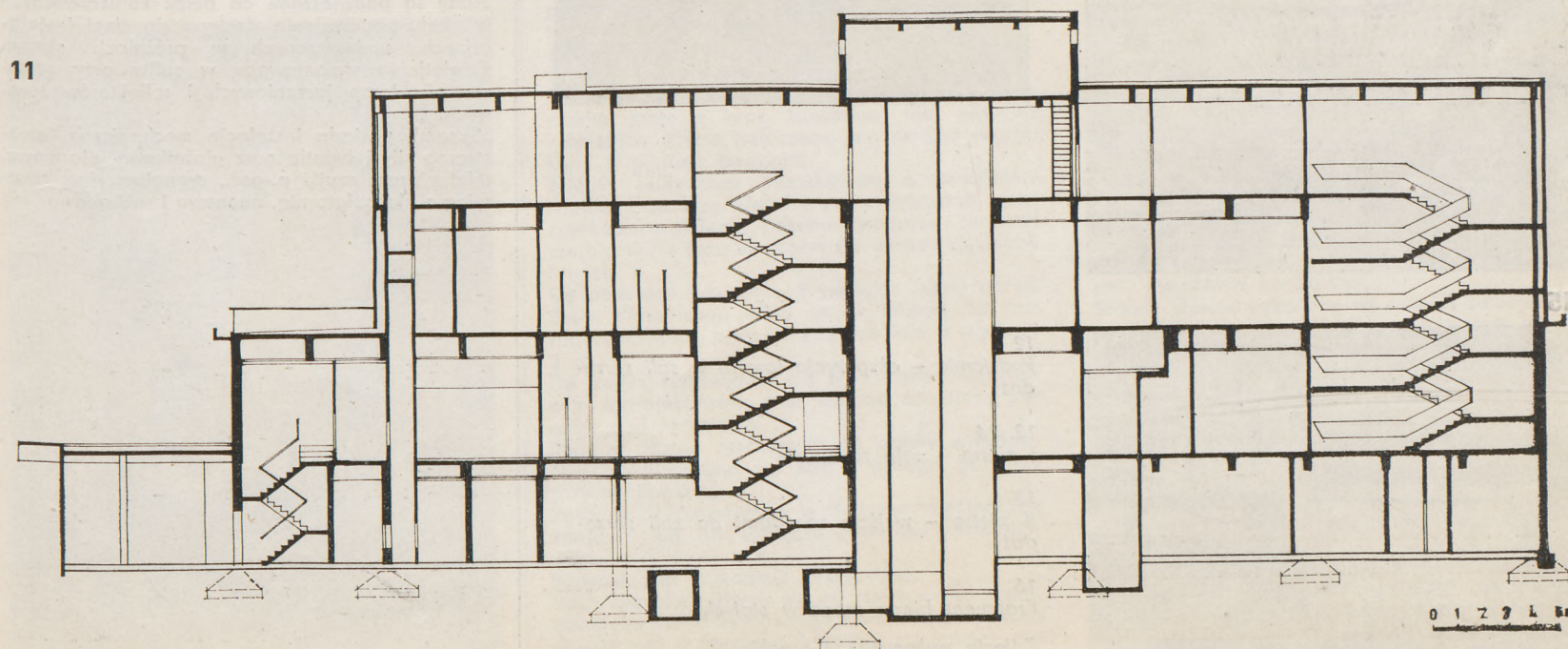
9

0 1 2 3 4 5m



10

0 1 2 3 4 5m



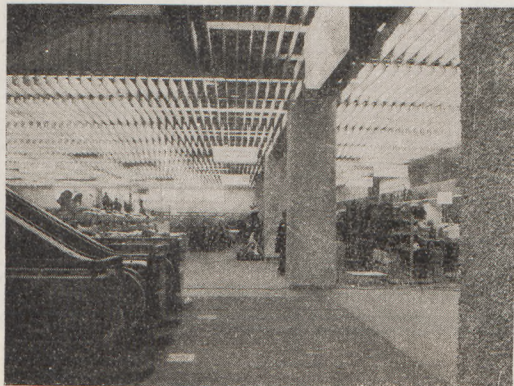
11

0 1 2 3 4 5m



12

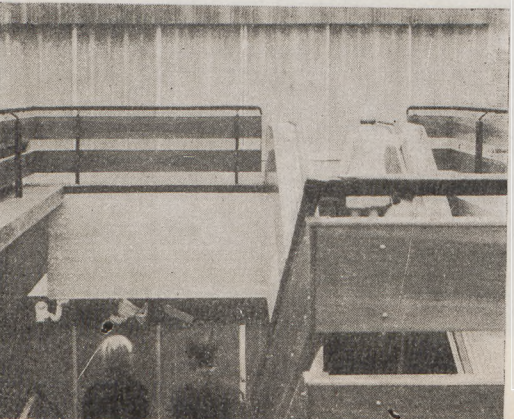
13



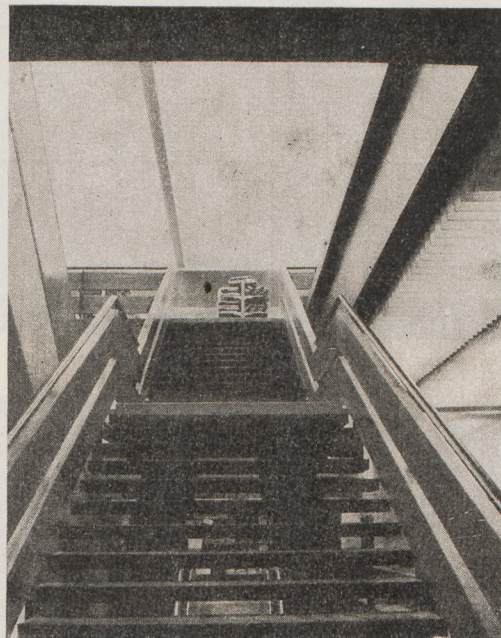
14



15



16



12
Podziemie – ekspozycja towaru w sali sprzedaży

13, 14
I piętro – sala sprzedaży

15
II piętro – wejście schodami do sali sprzedaży

16
Fragment biegu schodów stałych

Zdjęcia wykonał J. Piasecki

Miłym akcentem jest niewielka kwiaciarnia na narożniku. W ten sposób uzyskano możliwie największą elastyczność parteru.

Cały ruch dostaw kołowych został zgodnie z założeniami rozwiązania urbanistycznego sprowadzony pod budynek od strony wschodniej „Sezamu”.

Układ komunikacyjny podziemia umożliwia jednocześnie rozładowanie 5 samochodów. W podziemiu zlokalizowano wszystkie przedmagazyny, magazyny, szatnie dla personelu, pomieszczenia techniczne oraz salę sprzedaży artykułów przemysłowych połączoną z głównym pionem komunikacyjnym.

Na pierwszym piętrze znajduje się wielka sala sprzedaży oraz kawiarnia z tarasem od strony północnej. Dodatkowym wejściem do kawiarni i na taras jest zewnętrzna klatka schodowa prowadząca z placu przy rogu ul. Świętokrzyskiej. Na II piętrze poza salą sprzedaży o bardzo dużej, 24-metrowej rozpiętości, znajduje się również trakt administracyjno-biurowy, częściowo dostępny dla klientów.

Sala sprzedaży jest w ciekawy sposób doświetlona górną. Jako zasadę funkcjonalną sal sprzedaży na I i II piętrze przyjęto wnętrza z zastosowaniem ścian kurtynowych bezokiennej. Ściany kurtynowe składają się z prefabrykowanych elementów ścian osłonowych w postaci płyt warstwowych o wym. $1,5 \times 9,5$ m w obramowaniu z ramy stalowej. Okładzinę zewnętrzną ścian stanowi blacha aluminiowa, fałdowana, mocowana na listwach drewnianych, klejonych do płyt warstwowych w odległości ok. 2 cm.

Koszt 1 m^2 ściany osłonowej wynosi ok. 2100 zł, co stanowi 50% ceny 1 m^2 ścian zewnętrznych pozostałych domów towarowych „Strony Wschodniej”.

Zalety ścian osłonowych:

- bardzo prosty montaż w porównaniu z montażem szklanych ścian osłonowych pozostałych domów towarowych,
- powiększenie powierzchni handlowej do 15% ze względu na możliwość ustawienia stoisk i regałów przy ścianach zewnętrznych,
- całkowita prefabrykacja systemem fabrycznym, zapewniającym zachowanie ciągłości produkcji,
- łatwa konserwacja w cyklach 2-letnich,
- stabilność mikroklimatu przy małych zyskach i stratach ciepła przez zastosowanie materiałów o dużym oporze cieplnym.

Konstrukcja budynku szkieletowa, wylewana na mokro, schody główne i zewnętrzne do kawiarni wykonane z desek betonowych z okładziną lastrico na belkach wylewanych na mokro.

Posadzki parteru, podziemia, w pomieszczeniach socjalnych oraz w chłodniach – z terakoty. Posadzki na I i II piętrze kryte tkaniną dywanową oraz PCV.

Wnętrze „Sezamu” ma bardzo jednolity charakter.

Obudowa ściany z płyt paździerzowych i sklejek fornirowanych lakierowanych. Pasy wykładziny mahoniowej nadają wnętrzom przytulność. Białe rastry na stropach podkreślają swym rytmem uporządkowaną przestrzeń sal sprzedaży.

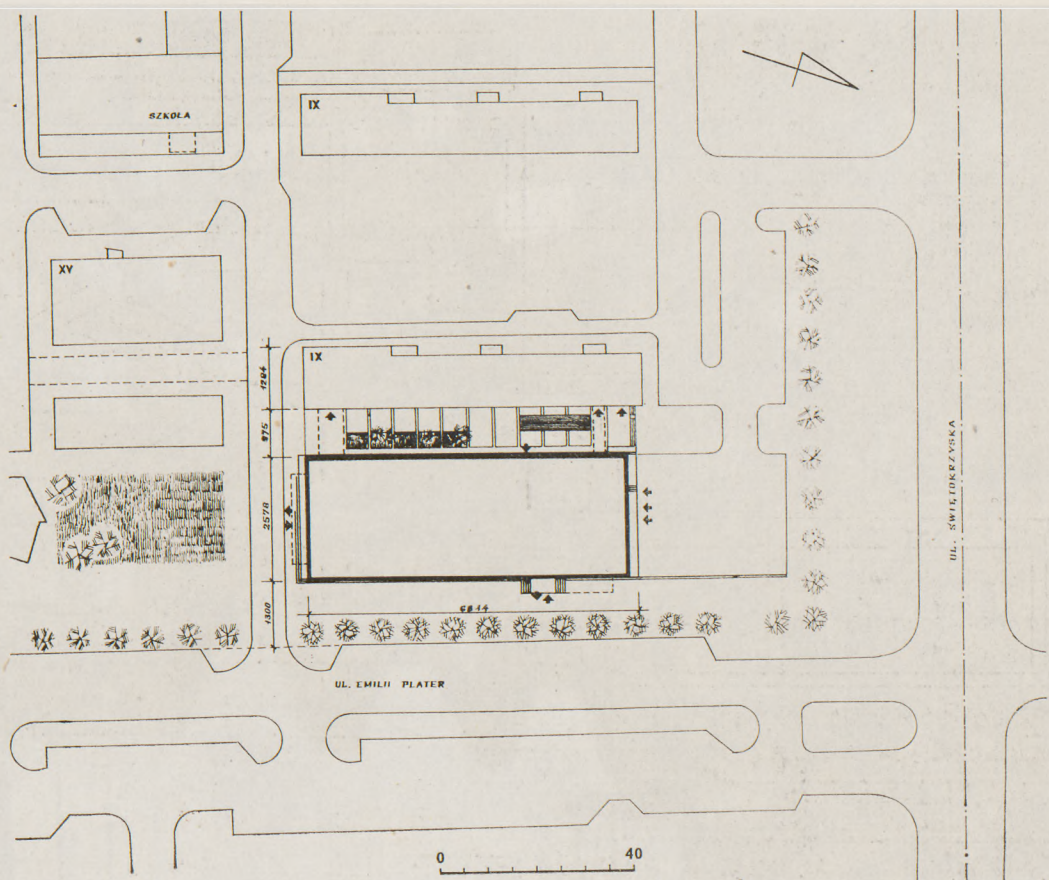
Sufity są podwieszone do belek konstrukcyjnych w celu zapewnienia dostępu do sieci instalacyjnych, umieszczonych w próżniach stropu. Oświetlenie wmontowane w sufity przy zastosowaniu lamp jarzeniowych i reflektorów żarowych.

„Sezam” posiada instalację mechaniczną, elektryczną siły i światła oraz głośnikową, alarmową, telefoniczną, czujki p.-poż., sygnalizacyjną, awaryjną z akumulatornią, neonową i reklamową.

Dom meblowy „Emilia”

Marian Kuźniar

Autorzy: architekci Marian Kuźniar
Czesław Wagner
Wnętrza: arch. Marian Kuźniar
Współpraca aut.: arch. Hanna Lewicka
Konstrukcja: inż. Tadeusz Spanili
Inst. sanit. i went.: inż. Franciszek Rygiel
Inst. elektr.: inż. Paweł Bortnowski
Ściany osłonowe: A. Jarząbek
Mozaika w kawiarni: artysta plastyk
Kazimierz Gąsiorowski
Obiekt składa się z części pawilonowej
i części wbudowanej w 9-kondygnacyjny
budynek mieszkalny.
Kubatura pawilonu 22 500 m³
Kubatura części wbudowanej
w budynek mieszkalny 5 000 m³
Powierzchnia użytkowa pawilonu 5 100 m²
Powierzchnia części wbudowanej 1 050 m²



1

1
Dom meblowy „Emilia”. Sytuacja

Budynek zlokalizowano przy zbiegu ulic Emilii Plater oraz Świętokrzyskiej w Warszawie. W warunkach bardzo trudnej sytuacji wynikającej z eksponowanego charakteru wielkomiejskiej działki, ciasnoty lokalizacyjnej oraz wymagań komunikacyjno-transportowych starano się uzyskać prawidłową dyspozycję przestrzenną dla funkcji handlowo-wystawienniczej i magazynowej obiektu.

Budynek pawilonu składa się z 2 kondygnacji nadziemnych oraz podziemnej.

Kondygnacje nadziemne przeznaczone są w całości na ekspozycję mebli, a mała antresola dla kierownictwa stoisk. Kondygnacja podziemna podzielona jest na 3 części: część ekspozycyjną, magazynową i gospodarczą.

Wszystkie kondygnacje połączone są dwoma biegami klatek schodowych oraz otwartą przestrzenią wewnętrzną.

Część znajdująca się w budunku mieszkalnym ma 2 kondygnacje. Parter zajmują stoiska uzupełniające (dywany, tkaniny, pościel, artykuły elektryczne, ceramika, grafika) z podręcznymi magazynami, z których bezpośrednio odbywa się sprzedaż.

Na piętrze mieszczą się pokoje biurowe, pomieszczenia socjalne oraz kawiarnia dla klientów i świetlica. Piętro połączone jest dwoma łącznikami z piętrami pawilonu.

Miedzy budynkiem mieszkalnym a pawilonem znajduje się ciąg pieszy z zaprojektowaną, uporządkowaną zielenią, basenem wodnym i formami rzeźbiarskimi oraz miejscem na ekspozycję mebli letnich.

Do pawilonu prowadzą 2 wejścia: jedno od ul. Emilii Plater oraz jedno od ul. Śliskiej. Są one zaakcentowane mocnym zadaszeniem o wysięgu 3 m.

Do części znajdującej się w budynku mieszkalnym zaprojektowano dwa wejścia od strony pasażu, pod łącznikami.

Podjazd wozów meblowych do rampy wyladowczej zlokalizowano od strony dużego parkingu przy ul. Pańskiej.

Podjazd do magazynów w budynku mieszkalnym znajduje się na zapleczu budynku mieszkalnego.

Budynek jest całkowicie przeszklony.

Ruch klientów odbywa się od strony wejść z wiatrolapami (w których zainstalowana jest kurtyna powietrzna) w kierunku 2 klatek schodowych ak-

centujących środek rzutu z wolną przestrzenią łączącą 3 kondygnacje budynku.

Powierzchnia pawilonu obejmuje ekspozycję mebli, ciągi komunikacyjne, stoiska sprzedaży oraz punkty do załatwiania formalności, kasy i miejsca odpoczynku klientów.

Kawiarenka zlokalizowana jest w przejściu z pawilonu do ciągu stoisk uzupełniających w budynku mieszkalnym.

Zasada ekspozycji mebli uwzględnia maksymalną swobodę kształtowania wnętrza w zależności od bieżących potrzeb handlu. Celowi temu służy raster z „desek” fornirowanych bukiem, podwieszony w parterze i podziemiu do uchwytych stropowych. Na piętrze raster ten mocowany jest do słupków stalowych i tworzy boksy.

Podział przestrzeni wnętrza handlowych „deskami” na wysokości markującej wysokość mieszkania ma na celu stworzenie odpowiedniego nastroju, jak również względy akustyczne. Podziały te umożliwiają poza tym podczepianie do nich elementów zmiennych, jak firany, ekrany, lampy itp.

Oświetlenie zaprojektowano jako mieszane jarzeniowo-żarowe nad parterem i podziemiem w korytach przygotowanych już w stanie surowym stropu, nad piętrami – w górnej płaszczyźnie fałd dachu jako jarzeniowe, w dolnej płaszczyźnie – jako żarowe, akcentujące układ konstrukcyjny.

Konstrukcja obiektu jest szkieletowa wylewana na mokro z ciekawym technicznie przekryciem dużych rozpiętości nad pierwszym piętrami tarczownicami żelbetowymi o grubościach płyty 7–9 cm i rozpiętości $l = 20,4$ m.

Schody główne wykonane są z desek żelbetowych na mokro z warstwą lastrico o kruszywie bazaltowym, posadzki z płytek lastrico prefabrykowanych.

Wentylacja mechaniczna w budynku rozwiązana jest bez zastosowania sieci blaszanych kanałów rozprowadzających. Nawiewy zlokalizowano w 4 punktach pomieszczenia handlowego w piwnicy, wyciągi w 4 miejscach przestrzeni dachowej nad piętrami. Ruch powietrza zapewnia połączenie wszystkich kondygnacji budynku przestrzenią wewnętrzną.

Ściany zewnętrzne budynku stanowi szkielet stalowy obłożony z zewnątrz profilami aluminiowymi mocowanymi na zatrzaski. Zużycie aluminium wynosi 4 kg na 1 m² elewacji.



2



4

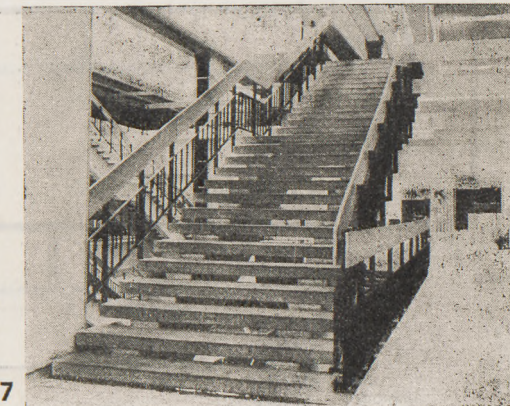
3



5



6

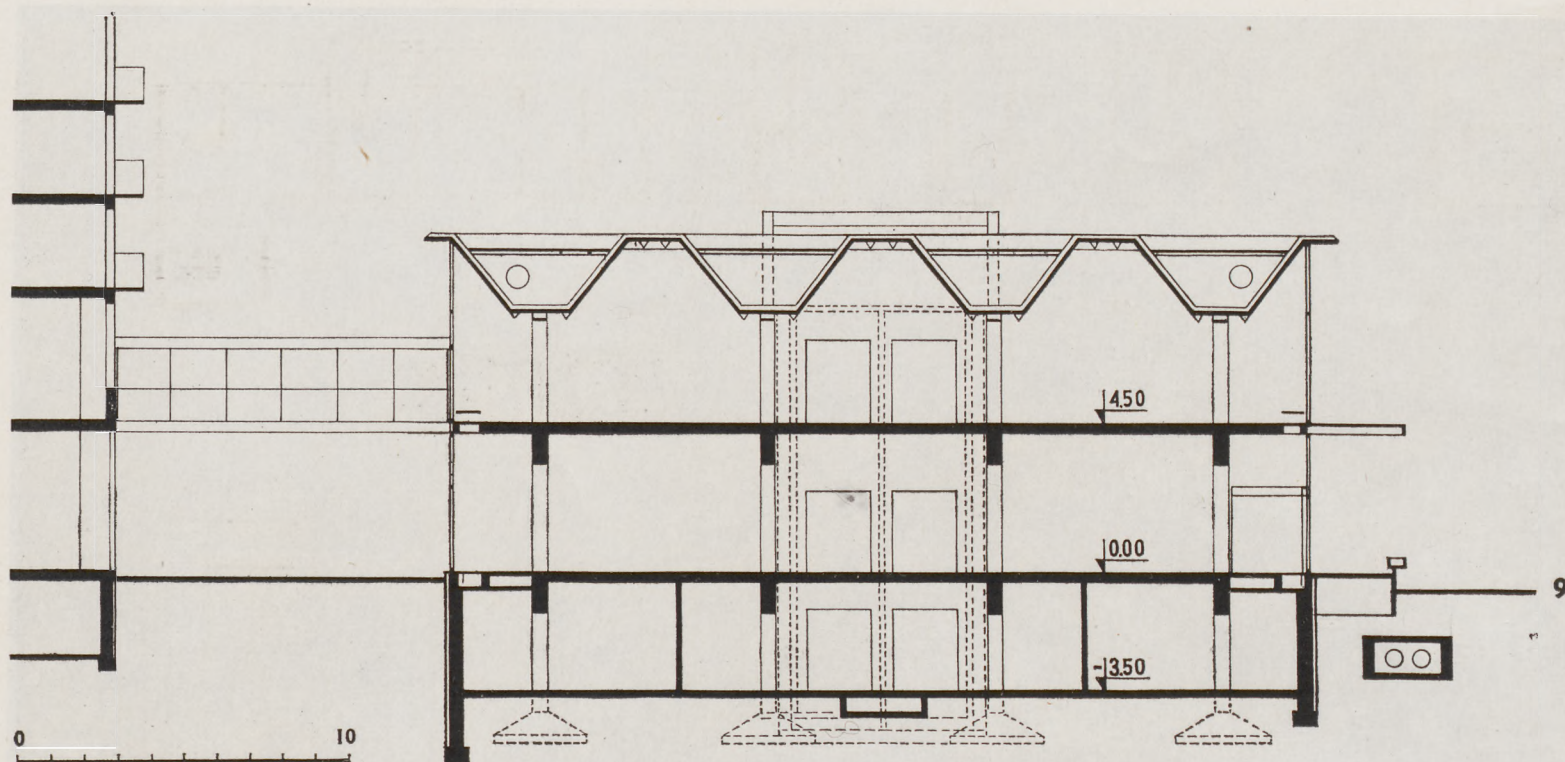


7



8

- 2
Widok domu meblowego „Emilia” od ul.
Emilii Plater
3
Widok od ul. Świętokrzyskiej
4
Fragment wejścia głównego
5
Fragment piętra handlowego
6
Fragment parteru
7
Główna klatka schodowa
8
Kawiarnia na I piętrze
Zdjęcia wykonał Paweł Łucenko



9
Przekrój
10

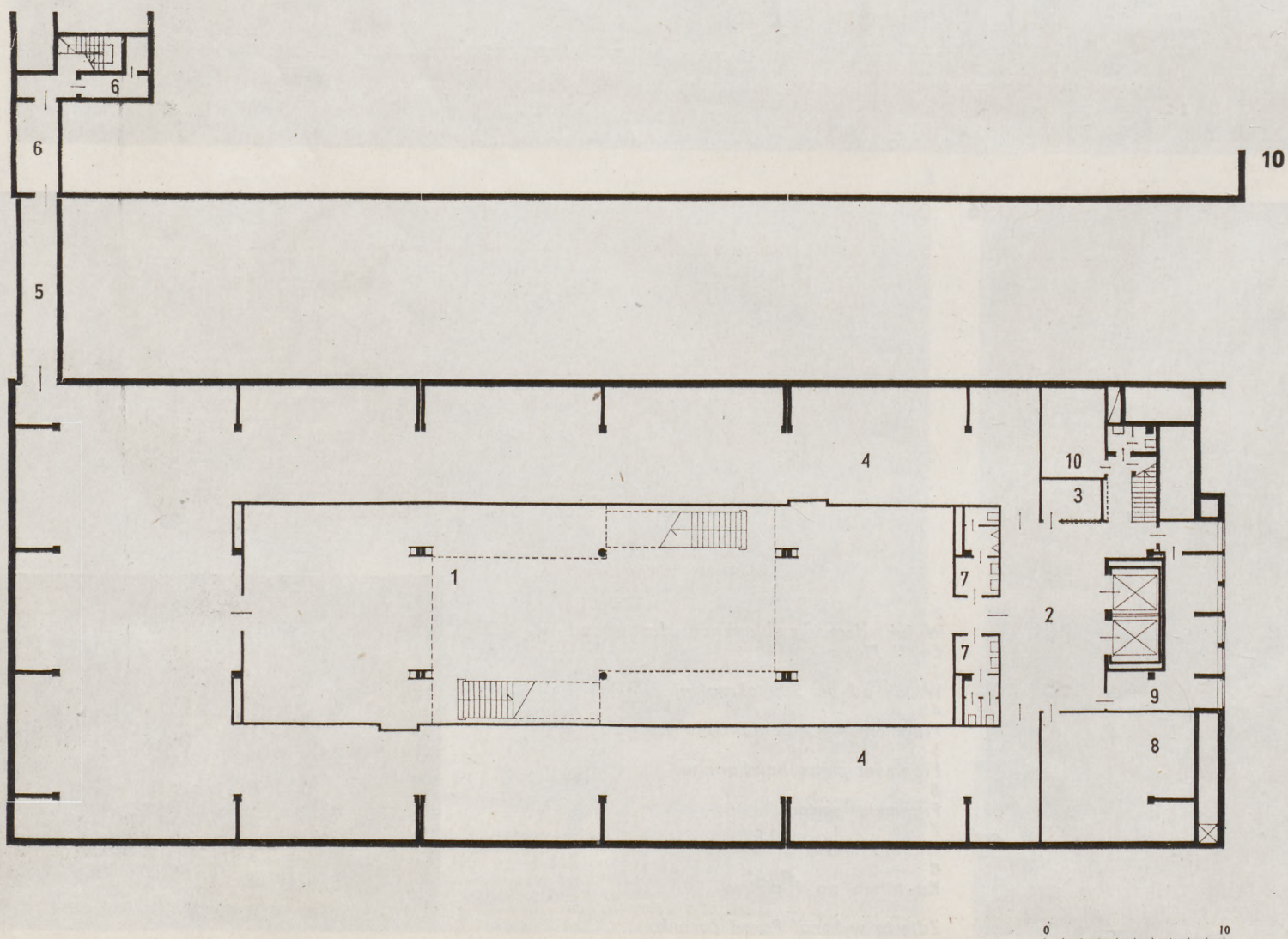
Rzut podziemia: 1 - część ekspozycyjna mebli drobnych, 2 - przedmagazyn, 3 - boks magazyniera, 4 - magazyny mebli, 5 - wyjście awaryjne, 6 - magazyny stoiska parteru, 7 - WC, 8 - wentylatornia, 9 - warsztat drobnych napraw, 10 - magazyn opakowań

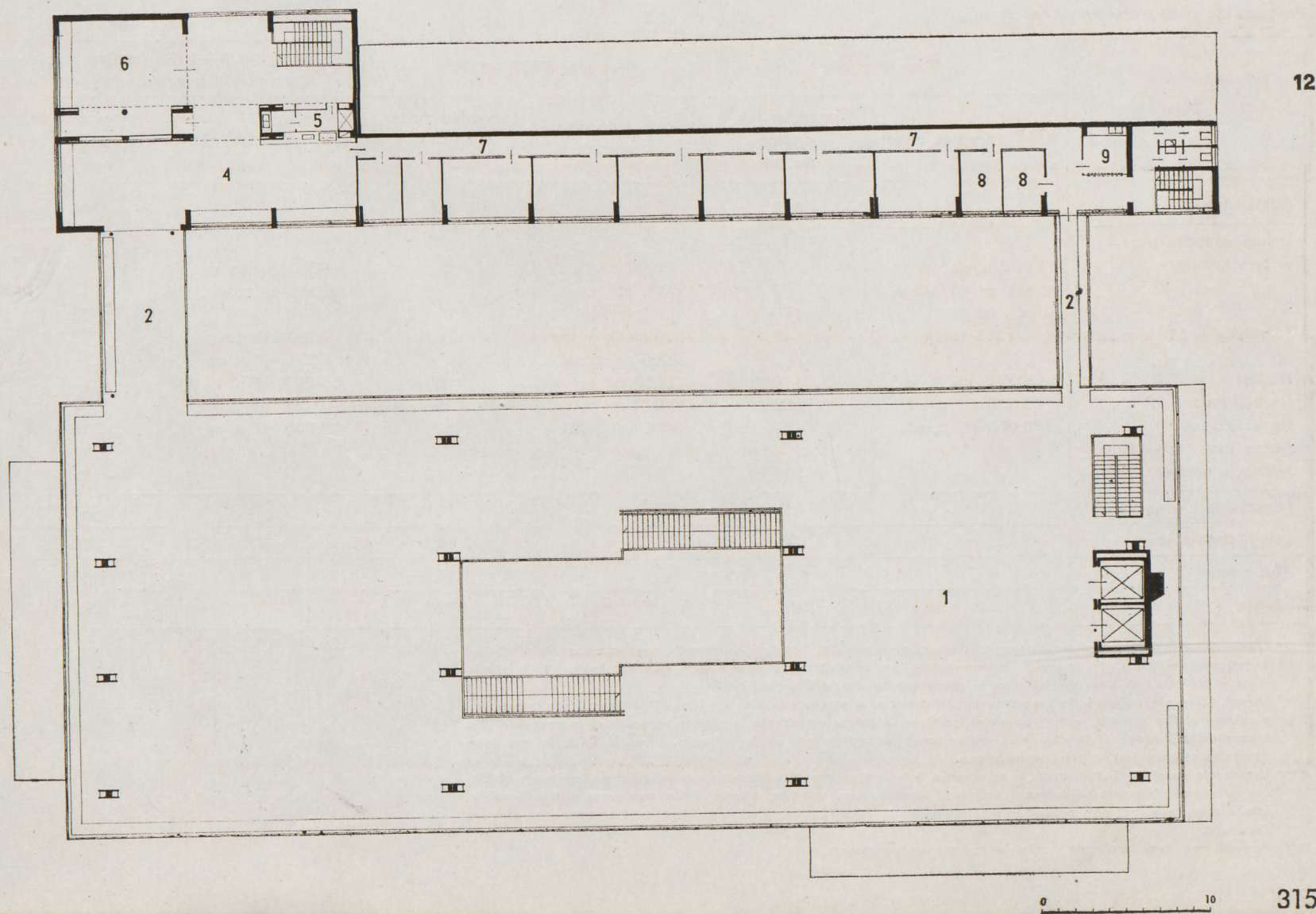
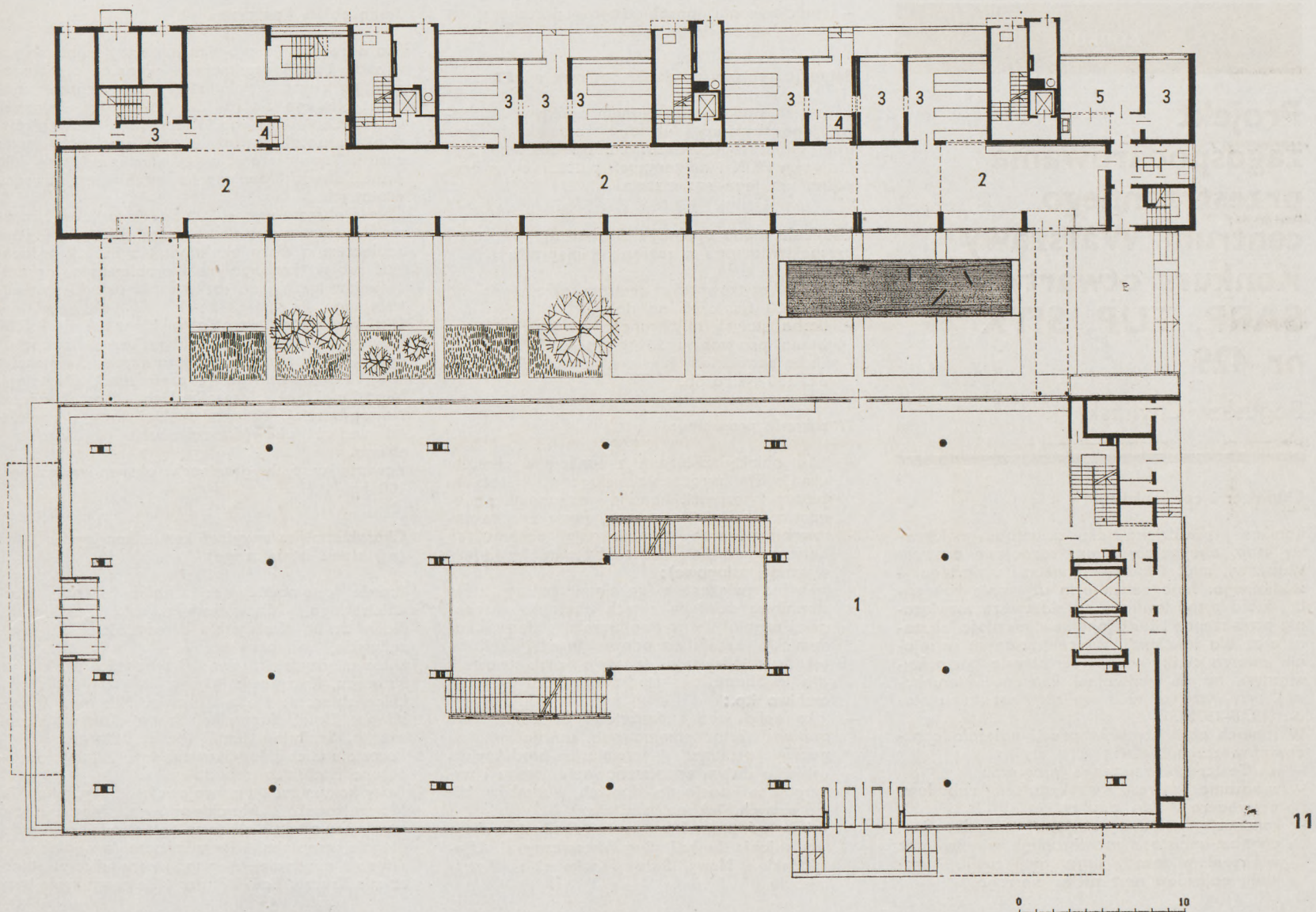
11

Rzut parteru: 1 - sala sprzedaży mebli segmentowych i kompletów, 2 - sala sprzedaży tkanin dekoracyjnych, 3 - magazyny stoisk, 4 - kasa, 5 - pokój socjalny dla personelu

12

Rzut piętra: 1 - sala sprzedaży mebli segmentowych, pojedynczych i kuchennych, 2 - łącznik dla personelu i łącznik dla klientów, 4 - kawiarnia, 5 - zaplecze bufetowe, 6 - sala pokazów, 7 - biura, 8 - szatnie, 9 - pokój fryzjera dla personelu





Projekt zagospodarowania przestrzennego centrum Warszawy

Konkurs otwarty SARP, TUP, SITK nr 429

Bogusław Chyliński

Charakter i cel konkursu

Konkurs przewidziano jako dwuetapowy. Pierwszy etap, obejmujący tereny rozwojowe centrum Warszawy, miał charakter konkursu otwartego — studialnego. Jego celem było uzyskanie koncepcji, która przedstawiłaby najwłaściwsze rozwiązanie przestrzenne i funkcjonalne dla całości obszaru oraz dla inwestycji skoncentrowanych w rejonie dworca centralnego — w okresie perspektywicznym, na tle generalnej koncepcji kierunkowej, przy uwzględnieniu realizacji programu etapu (1971—1975).

W ramach powyższych koncepcji należało opracować w szczególności:

- rozmieszczenie zadanego programu,
- wskazanie zakresu przekształceń zabudowy przeznaczonej do analizy,
- koncepcję systemu obsługi komunikacyjnej centrum miasta z rozwiązaniem węzłów oraz wskazaniem zasady organizacji ruchu i postoju pojazdów oraz ruchu pieszego,

- sprecyzowanie sposobu zagospodarowania rejonu dworca centralnego.

Sytuacja centrum w planie ogólnym miasta

W wyniku studiów nad planem ogólnym Warszawy, jego strukturą i układem komunikacji, centrum Warszawy zlokalizowano na obszarze otaczającym PKiN i na terenach położonych w bezpośrednim jego sąsiedztwie.

Ustalenia planu ogólnego dla okresu perspektywicznego w zakresie demografii:

- liczbę użytkowników centrum określa się na ok. 600 tys. osób na dobę,
- liczba stałych mieszkańców centrum nie powinna przekroczyć 36 tys. osób,
- liczbę zatrudnionych w centrum określa się na ok. 130 tys. osób.

W zakresie programu:

- jako obiekty związane z funkcjami centrum uznaje się urządzenia usługowe, z zakresu kultury i rozrywki, handlu, gastronomii i rzemiosła, obsługi turystycznej (wraz z zakwaterowaniem) oraz administrację obsługującą bezpośrednio dużą liczbę użytkowników (administracje usługowe);
- jako nie związane z funkcjami centrum, które stopniowo powinny z tych obszarów ustępować, uznaje się wyższe uczelnie, domy akademickie, szkoły zawodowe, instytuty, biblioteki specjalistyczne (z wyjątkiem otwartych dla publiczności), studia radia i telewizji, archiwa itp.;
- jako kolidujące z funkcjami centrum, które powinny zostać eliminowane, uznaje się magazyny, przemysł i rzemiosło produkcyjne, usługi o dużym zapotrzebowaniu terenu i wymagające specjalnie dobrych warunków klimatycznych, jak np. szpitale;
- należy adaptować na rzecz dominujących w tym rejonie funkcji ciąg historyczny al. Ujazdowskiej, Nowy Świat, Krakowskie Przedmieście.

Teren objęty Konkursem

Dla opracowania projektu o pełnej problematyce w skali 1:2000 przyjmuje się granice przebiegające po zewnętrznych liniach tras rozgraniczających: Nowego Świata, Świętokrzyskiej, Żelaznej, Oczki, Chałubińskiego, Koszykowej, Marszałkowskiej, Żurawiej. Zawarty w tych granicach obszar zostaje powiększony o aneksy niezbędne dla prawidłowego rozwiązania węzłów na trasach wlotowych.

Całość obszaru wynosi 200 ha. Ponadto na obszarze leżącym pomiędzy Nowym Światem i jego zapleczem a trasą ul. Kopernika należy opracować projekt koncepcyjny o problematyce ograniczonej wyłącznie do rozwiązania układu komunikacyjnego.

Dla rozwiązania problematyki w skali 1:1000 przyjmuje się granice przebiegające po zewnętrznych liniach tras rozgraniczających: Świętokrzyskiej, Marchlewskiego (z zapleczem), Chmielnej, Miedzianej, al. Jerozolimskich, Starynkiewicza, Nowogrodzkiej, Marszałkowskiej wraz z aneksami wzdłuż ulic Marszałkowskiej i Marchlewskiego.

Zawarty w tych granicach obszar wynosi ok. 100 ha.

Charakterystyka urządzeń komunikacyjnych (wg stanu istniejącego)

Arterie ogólnomiejskie: Chałubińskiego, Marchlewskiego, Marszałkowska, al. Ujazdowskiej, Nowy Świat, Krakowskie Przedmieście, al. Jerozolimskie, Świętokrzyska.

Ulice międzydzielnicowe: Grzybowska, Królewska, Książęca, Koszykowa, Piękna.

Ulice zbiorcze: Hoża, Żurawia, Hibnera, Kniewskiego, Złota, Kopernika, Jasna, Krucza, Mazowiecka, Szpitalna, Emilii Plater, Żelazna.

Pozostałe ulice sklasyfikowano jako lokalne, obsługujące istniejącą zabudowę.

Trasy komunikacji tramwajowej: al. Jerozolimskie, Marszałkowska, Marchlewskiego. Komunikacja autobusowa na obszarze objętym Konkursem biegnie wszystkimi ulicami znaczenia ogólnomiejskiego i międzydzielnicowego oraz ulicami zbiorczymi: Kruczą, Emilii Plater i Żelazną. Trolejbusy

Program dla terenu objętego Konkursem

Dział	Stan istniejący		Realizacja 1971—1975 r.		Przyrost 1976—1985 (realizacja lub adaptacja zabudowy)	
	ilość jednostek miary	powierzchnia ogólna tys. m ²	ilość jednostek miary	powierzchnia ogólna tys. m ²	ilość jednostek miary	powierzchnia ogólna tys. m ²
Administracja		520		80		160
Usługi centrowe w tym kultura	12 000 miejsc w teatrach + 40 000 w kinach itp.	570	1500 miejsc 5000 m ² p. uż. kinowych	156,5	5000 miejsc + 2000 m ² p. uż.	370
Turystyka*	1855 łóżek	170	2250 łóżek + inne 2000 m ² p. uż.	15	2000 łóżek + 5000 m ² p. uż.	72
Handel	120 000 m ² p. uż.	67	12 000 m ² p. uż.	15	50 000 m ² p. uż.	72
Gastronomia	60 000 m ² p. uż.	170	20 000 m ² p. uż.	25	110 000 m ² p. uż.	63
Rzemiosło	40 000 m ² p. uż.	80	8000 m ² p. uż.	10	12 000 m ² p. uż.	137
Różne inne** związane z funkcją centrum		50		4		15
Mieszkania i pensjonaty		33		14****		11
Usługi podstawowe		1140		6,5		—****
Różne inne***		80		115		16
Razem		170		372		54
		2480				600

* Obejmuje tylko kubaturę przeznaczoną na miejsca noclegowe w hotelach i domach turystycznych; biura obsługi turystycznej wchodzi do kubatury przeznaczonej na administrację; usługi (gastronomia, fryzjer itp.) wbudowane w budynki hotelowe uwzględniono w odpowiednich działach usług.

** Usługi, które nie wchodzi do programu innych działów, a przeznaczone są do obsługi użytkowników centrum, np. z zakresu służby zdrowia, urzędy pocztowe, telefony, a także urządzenia sanitarno-higieniczne, poczekalnie itp. oraz niektóre usługi z działów nie wymienionych w tablicy (np. służba zdrowia, łączność itd.), których lokalizacja w centrum jest w pełni uzasadniona.

*** Urządzenia obsługi komunikacji i urządzenia inżynierskie oraz istniejące na terenie objętym Konkursem obiekty nie związane lub nawet kolidujące z funkcjami centrum (np. instytuty, lokale użytkowane przez wyższe uczelnie, szkoły zawodowe, zakłady produkcyjne, szpitale itd.), które powinny być sukcesywnie eliminowane z centrum.

**** Pensjonat.

***** Przewidziane przekształcenie części mieszkań na pensjonaty.

kursują ulicami Kruczą, Szpitalną, Mazowiecką (Hibnera, Jasną) oraz Marchlewskiego i Świętokrzyską. Przez centrum wzdłuż al. Jerozolimskich przebiega zelektryfikowana linia średnicowa PKP (4 tory na głębokości do 14 m), przystosowana do ruchu miejskiego, oraz będą przebiegać linie SKM pod ul. Marszałkowską i w pasmie ul. Świętokrzyskiej, a następnie, w dalszej przyszłości, w pasmie ul. Marchlewskiego. Przez teren objęty opracowaniem przebiega trasa ruchu przyspieszonego ul. Świętokrzyskiej oraz trasy ruchu normalnego najwyższej klasy (N1) ulic: al. Jerozolimskich, Marszałkowskiej, Marchlewskiego.

Program dla okresu kierunkowego

W stosunku do okresu kierunkowego ograniczono zadanie projektowe dla postawienia koncepcji przestrzenno-funkcjonalnej w skali 1:2000, pozostawiając swobodę w formowaniu programu.

Program na okres perspektywny 1971–1985

Przedmiotem Konkursu jest znalezienie najlepszej koncepcji funkcjonalno-przestrzennej dla centrum w skali 1:2000 do zrealizowania w okresie 1971–1985. Program dla tego okresu, będący wynikiem studiów nad ogólnym planem miasta, które były prowadzone przez Pracownię Urbanistyczną WANBiG, podany został w formie scalonej (p. tablica) w jednostkach powierzchni ogólnej zabudowy.

Przyjęto, że okres perspektywny jest etapem realizacji zamierzeń przewidzianych dla okresu kierunkowego. Ponieważ trudno jest przewidzieć wszystkie potrzeby miasta i realne za lat więcej niż 20 możliwości realizacyjne, koncepcja przestrzenno-zaprojektowana dla okresu perspektywnego powinna stanowić integralną całość. Program dla okresu perspektywnego należy w zasadzie umieścić na obszarze objętym Konkursem: a) na terenach obecnie nie zainwestowanych, b) na terenach zwolnionych przez zabudowę przeznaczoną do likwidacji, oraz c) w uzasadnionym zakresie na terenach zajętych przez zabudowę przeznaczoną do analizy.

Program dla etapu (1971–1975)

Program dla etapu podany w załączonej tablicy może być zlokalizowany na całym obszarze objętym Konkursem, jednakże przy spełnieniu obowiązującego warunku, jakim jest konieczność zagospodarowania rejonu dworca centralnego pomiędzy ulicami Marchlewskiego i Nowogrodzką, Emilii Plater i Sienną.

Globalna ilość wyburzeń w etapie nie powinna w zasadzie przekroczyć 25% powierzchni ogólnej zabudowy, którą autor pracy konkursowej zakwalifikował do wyburzenia.

Warunki przekształceń i rozwoju

Niezależnie od sposobu przestrzennego zorganizowania zadanego programu należy przystosować przestrzeń otwartą do potrzeb funkcji ościennych, takich jak: manifestacje, defilady, zabawy oraz kiermasze i wystawy okresowe.

Dopuszcza się zaprojektowanie ewentualnego przekrycia kolejowej linii średnicowej na odcinku zachodnim od ul. Marchlewskiego i projektowanie nowej lekkiej zabudowy na tym przekryciu.

Warunki konserwatorskie

Należy zachować istniejący charakter wnętrza urbanistycznych Krakowskiego Przedmieścia i Nowego Świata.

Zaleca się adaptowanie obiektów zabytkowych bądź posiadających wybitne walory architektoniczne, lub charakterystycznych dla warszawskiego krajobrazu architektonicznego, znajdujących się na terenach przeznaczonych do analizy.

Warunki rozwiązania układu komunikacyjnego

W projekcie należy zachować wszystkie arterie ogólnomiejskie i międzymiastowe. W zakresie komunikacji miejskiej należy przewidzieć:

- w okresie kierunkowym likwidację tras tramwajowych (rozpoczęcie likwidacji i jej tempo uzależnione są od koncepcji autorskiej centrum),

- w okresie do 1975 r. likwidację tras trolejbusowych,
- pełną adaptację istniejących urządzeń linii średnicowej.

Urządzenia, których realizacja została już rozpoczęta, należy traktować jako istniejące; są to:

- dwupoziomowe skrzyżowanie Kniewskiego – Marszałkowska dla ruchu kołowego i pieszego,
- węzeł drogowy Marszałkowska – al. Jerozolimskie wraz z układem podziemnych przejść dla pieszych.

Terminy

Termin ogłoszenia Konkursu – 30.XII.1968 r.

Termin składania prac konkursowych 7.VI.1969 r.

Przebieg Sądu

W przewidzianym warunkami terminie złożono 23 prace. Po sprawdzeniu zgodności z wymaganiami formalnymi warunków – zakwalifikowano do grupy „O” 14 prac odpowiadających werunkom, pozostałe 9 prac zakwalifikowano do grupy „N”. Charakterystyczne jest, że podstawowym brakiem kwalifikującym do grupy „N” były niedociągnięcia w zakresie opracowań komunikacyjnych.

Skład Sądu Konkursowego

Przewodniczący – arch. Bohdan Gniewiewski

Sędzia Referent Generalny –

arch. Jerzy Hryniewicz

Sędzia Referent z ramienia SITK –

inż. Wojciech Suchorzewski

Sędzia Referent z ramienia TUP –

mgr Stanisław Wyganowski

Przedstawiciele Prez. St. RN –

arch. Czesław Kotela, Naczelny architekt

Warszawy

inż. Jerzy Brzostek, Kierownik Wydziału

Komunikacji Prez. St. RN

Przedstawiciel Inwestora – Władysław Szufnara,

dyr. Stoł. Zarz. Rozbudowy Miasta

Przedstawiciel Min. BiPMB –

arch. Maciej Nowakowski

Sędziowie SARP – arch. Aleksander Franta

arch. Zbigniew Ihnatowicz

arch. Zbigniew Waclawek

Sędzia SITK – arch. Edward Kopciński

Sędzia TUP – arch. Zygmunt Skibniewski

Z-ca Sędziego z ramienia Min. BiPMB –

arch. Michał Szopa

Sekretarz Organizacyjny –

arch. Grażyna Luba

BIBLIOTEKA
Wydziału
Architektury
Politechniki Warszawskiej

Wnioski pokonkursowe

Kierunki funkcjonalno-przestrzenne rozwoju centrum

Zdecydowana większość prac potwierdziła trafność wyboru rejonu dworca centralnego dla koncentrowania inwestycji w pierwszym etapie.

Program pierwszego etapu powinien być rozmieszczony przede wszystkim między ulicami: Marchlewskiego, Nowogrodzką, Emilii Plater i Sienną.

Następne etapy realizacji powinny doprowadzić do mocniejszego powiązania funkcjonalnego i przestrzennego rejonu dworca centralnego i Pałacu Kultury i Nauki z pozostałymi częściami centrum. Na szczególne podkreślenie zasługuje, występująca w większości wyróżnionych prac, koncepcja pasmowego rozwijania centrum wzdłuż szlaku al. Jerozolimskich od ul. Marchlewskiego w kierunku skarpy, z funkcjonalnym i przestrzennym wiązaniem go z prawym brzegiem Wisły. Koncepcja ta umożliwia m. in. właściwe wykorzystanie obszaru, który już w okresie perspektywnym będzie miał dogodne połączenia środkami komunikacji publicznej w skali miasta, aglomeracji i kraju (przystanek SKM, śródmiejskie przystanki linii średnicowej, dworzec centralny).

Należy się liczyć z dość daleko idącą przebudową obszaru położonego między ulicami: Marszałkowską, Świętokrzyską, Kopernika i al. Jerozolimskimi. Szereg funkcji występujących na tym obszarze, a przede wszystkim mieszkaniowa, powinno być zastępowane funkcjami właściwymi dla centrum.

Program

Przedstawione projekty przewidują, że program pierwszego etapu może być zrealizowany na wybranym obszarze bez większych wyburzeń. Jednocześnie stwierdzono, że realizacja programu perspektywnego będzie również możliwa przy stosunkowo niedużych wyburzeniach zabudowy, nieodpowiedniej dla tej części miasta. Konkurs wykazał ponadto, że program przewidziany dla okresu etapowego i perspektywnego może być zwiększony m. in. poprzez stopniowe zastępowanie budynków o znacznym stopniu zużycia – nowymi. Niedopuszczalne jest wprowadzanie na obszar centrum nowego budownictwa mieszkaniowego.

Komunikacja

Podział zadań między rodzaje komunikacji.

Jednym z podstawowych zadań Konkursu było określenie optymalnego podziału zadań między komunikacją zbiorową i indywidualną. Z analizy prac konkursowych wynika, że uzyskanie w perspektywie ok. 20–25 tys. miejsc postojowych jest realne. Wyznacza to granicę możliwości dojazdu do centrum samochodem dla ok. 20–30% użytkowników w szczycie popołudniowym.

Układ komunikacji publicznej

Konkurs potwierdził w całej pełni podstawowe znaczenie komunikacji masowej dla prawidłowego funkcjonowania centrum w ramach aglomeracji warszawskiej.

Jednocześnie Konkurs wykazał słusność pełnego wykorzystania linii średnicowej PKP oraz konieczność zrealizowania szybkiej komunikacji miejskiej w jak najkrótszym czasie. W ogromnej większości prac przyjęto schemat układu linii SKM zgodnie z planem ogólnym.

Proponowane w niektórych pracach nowe rodzaje komunikacji ogólnomiejskiej (np. nadziemne koleje jednoszynowe) nie zostały, niestety, zastosowane w sposób wykazujący ich wyższość nad rozwiązaniami tradycyjnymi. Interesujące są natomiast nowe rozwiązania transportu bliskiego (np. chodniki ruchome) na obszarze centrum. Zagadnienia te powinny być tematem dalszych studiów.

Komunikacja drogowa

Konkurs nie wykazał konieczności zmiany schematu podstawowego układu arterii: Marszałkowska, Jerozolimskie, Marchlewskiego, Świętokrzyska, Kopernika. Należy natomiast rozważyć przyjęcie w kilku pracach zmianę w traktowaniu ul. Marchlewskiego, której przeklasyfikowanie do klasy zbliżonej do „P” miało by duże znaczenie dla usprawnienia dojazdów do centrum. Układ tras drogowych dotyczących centrum powinien się składać z dwóch tras klasy „P-I” (Świętokrzyska–Marchlewskiego) i dwóch tras klasy „N-I” (Marszałkowska i Jerozolimskie). Trasa Kopernika powinna być traktowana jako drugorzędna.

Należy przestudiować propozycję przeprowadzenia trasy Kopernika w dolnym poziomie, w sposób nie wywołujący kolizji z zagospodarowaniem rejonu Domu Partii.

Sąd Konkursowy uważa za celowe ograniczenie ruchu samochodowego na ul. Nowy Świat do ruchu lokalnego lub nawet całkowite wyeliminowanie tego ruchu.

Formułując powyższą opinię potwierdzającą słusność dotychczasowego układu arterii, Sąd zwraca równocześnie uwagę na zgłoszoną w pracy nr 11 propozycję radykalnie odmiennego modelu układu drogowego.

Projekt budowy zagłębionej trasy między ulicami Nowogrodzką i Żurawią wskazuje na możliwość bardzo sprawnego i nieuciążliwego doprowadzenia do centrum masowego ruchu samochodowego z kierunku południowo-zachodniego (ul. Grójecka i al. Jerozolimskie) i wschodniego. Ponadto uzyskuje się także nowe możliwości płynnego doprowadzenia ruchu z niedostatecznie obsłużonego komunikacyjnie Powiśla oraz z dzielnic południowych (Ursynów–Natolin–Stegna).

Jednocześnie wraz z usprawnieniem ruchu samochodowego rozwiązanie takie wyeliminowałoby ruch w al. Jerozolimskich, umożliwiając odmiennie zorganizowanie tego ciągu. Jest to sprzeczne z obowiązującym planem ogólnym, jednak – zdaniem Sądu Konkursowego – nale-

żałoby to dokładniej przestudiować. Uznaje się, że usprawnienie układu drugorzędowego jest słuszne, zwłaszcza zaś ciągu Złota-Kniewskiego-Górskiego, Książęca-Zurawic-Wspólna itp. Zgłoszone w kilku pracach propozycje degradacji ciągu Szpitalna-Mazowiecka wymagają dalszych studiów.

Słuszną jest tendencja do degradacji ciągów trzeciorzędnych, w celu ułatwienia segregacji ruchu kołowego i pieszego. Konkurs potwierdził, że na obszarze centrum można zrealizować odpowiednią liczbę stanowisk postojowych, grupowanych w dużych zespołach parkingowych, dostępnych bezpośrednio z głównych tras komunikacyjnych. Projektowanie wielu małych, rozproszonych parkingów uznaje się za niewłaściwe.

Ruch pieszy

Większość prac konkursowych wykazuje, że właściwe rozwiązanie problemu segregacji ruchu, a przede wszystkim ruchu kołowego i pieszego, jest możliwe i konieczne.

Podkreśla się celowość wprowadzenia w poszczególnych rejonach centrum jednego głównego poziomu dla ruchu pieszych, który zapewni im swobodne poruszanie się po określonym obszarze. Zasada związania ciągami pieszymi szeregu struktur, pokazana w kilku pracach konkursowych, zapewnia tym ciągom dużą atrakcyjność, a jednocześnie czytelność.

Niesłuszną jest natomiast, przyjęta w niektórych pracach, zasada długich pomostów dla pieszych, które nie byłyby dostatecznie wykorzystane. Ruch pieszy wymaga stosowania odpowiedniej skali założeń przestrzennych. Poza słusznymi poszerzeniami ciągów pieszych w formie placów czy przerw umożliwiających widoki dalszej perspektywy, ciągi te powinny być (jak to jest przewidziane w wielu pracach) utrzymane w wymiarach i proporcjach uzasadnionych m. in. względami wygody ich użytkowników i ekonomii ich budowy i eksploatacji.

Stosowanie kilkudziesięciometrowej szerokości ciągów pieszych i wielohektarowych powierzchni placów jest z wielu względów nieuzasadnione. Niezależnie od tworzenia obszarów ruchu wyłącznie pieszego w rejonach zagęszczonej zabudowy należy dążyć do wprowadzenia segregacji ruchu pieszego także w pozostałych rejonach, zwłaszcza zaś w obszarze leżącym na wschód od ul. Marszałkowskiej.

Dworzec centralny PKP

Na tle przeglądu całości materiału zawartego w pracach konkursowych rozpatrzono problemy sprowadzające się do odpowiedzi na następujące pytania:

- czy prace konkursowe zawierały rozwiązania dworca PKP korzystniejsze niż w projekcie zatwierdzonym do realizacji?
- jakie zmiany w kierunku bardziej intensywnego wykorzystania terenu bezpośrednio otaczającego dworzec PKP, wskazane w pracach konkursowych, należałoby uwzględnić w przyszłym rejonie centrum?
- jakie wnioski wynikają z prac konkursowych odnośnie do lokalizacji dworca obsługi miejskiej „LOT”?

Przedstawione prace zawierają rozwiązania dotyczące dworca PKP, które można podzielić na następujące 3 grupy:

- prace, w których poszukiwano nowych rozwiązań dworca w kondygnacjach podziemnych i nadziemnych, przy bezpośrednim powiązaniu go z zespołami usług handlowych, hotelowych, parkingowych i innych,
- prace, w których program usługowy i parkingi umieszczono ponad i w obudowie hali dworcowej,
- prace, w których przyjęto zatwierdzony projekt dworca z propozycją zbliżenia centrum do hali dworcowej oraz stworzenia dodatkowych powiązań komunikacji pieszej w górnym poziomie z halą dworca oraz bardziej intensywnego wykorzystania terenu położonego na północ od dworca.

Przy szczegółowej ocenie prawidłowości poszczególnych rozwiązań oraz ich realności pod względem warunków technicznych i ekonomicznych w stosunku do uzyskiwanych efektów, stwierdzono, co następuje:

- umieszczanie bardzo różnorodnego i skomplikowanego programu w kondygnacjach podziemnych spowodowałoby niewspółmierne do efektów koszty i komplikacje techniczne. Ponadto takie rozwiązania wprowadzają za-

klócenia funkcjonalne w podstawowych usługach dworca kolejowego, komplikują dostępność do nich i w zasadzie prowadzą do pomniejszenia roli głównej hali dworcowej, wywołując dezorientację pasażerów i trudności w dojściu do środków komunikacyjnych, - nadbudowanie bezpośrednio nad halą dworcową dodatkowych kondygnacji usługowych lub użytkowych dałoby w rezultacie zagęszczenie przestrzeni hali i urządzeń dworca (peronów) dodatkowymi elementami konstrukcyjnymi kolidującymi z jej główną funkcją, a poza tym uniemożliwiłoby oświetlenie hali światłem dziennym i obniżyło znacznie jej wysokość.

Usługi, parkingi lub inne programy funkcjonalne umieszczone na kondygnacjach nadbudowanych nad dworcem PKP są z konieczności mniej dostępne z poziomu terenu, niezależnie od kolizji funkcjonalnych rozwiązań komunikacji zapleczonej i personelu.

- rozwiązanie wskazujące na możliwości adaptacji projektu dworca i wzbogacenie zabudowy wokół nieco innymi programami oraz intensywnego wykorzystania terenu położonego na północ od dworca PKP dla zwiększenia możliwości parkowania - wykazuje pełną celowość funkcjonalno-ekonomiczną, realność techniczną i prawidłowość przestrzenno-architektoniczną.

W świetle przytoczonych rozważań projekty dworca w pracach konkursowych nie są lepsze od projektu zatwierdzonego. W związku z tym wnioskuje się:

- zalecić realizację dworca PKP zgodnie z zatwierdzonym projektem, wprowadzając do niego zmiany umożliwiające powiązanie halowej funkcji dworca z sąsiednimi programami funkcjonalnymi, zwłaszcza w zakresie komunikacji pieszej,
- zalecić wprowadzenie zmian w rozwiązaniach otoczenia dworca, a zwłaszcza podjazdu i placu od strony północnej oraz maksymalne wykorzystanie placu dla celów parkingowych, z dopuszczeniem zabudowy nad jego powierzchnią.

Dworzec obsługi miejskiej PLL „LOT”

W pracach konkursowych lokalizację dworca obsługi miejskiej „LOT” przewidziano:

- na południe od al. Jerozolimskich (kwartał al. Jerozolimskie, Marchlewskiego, Nowogrodzka, Emilii Plater),
- na północ od al. Jerozolimskich w połączeniu z dworcem PKP, z wariantami po jego wschodniej lub zachodniej stronie,
- na północ od al. Jerozolimskich (poza dworcem PKP) w rejonie ulic Chmielna - Złota z możliwością wspólnego wykorzystania placu i parkingów po północnej stronie dworca PKP i dojazdów do tych urządzeń.

Szczegółowa analiza tych propozycji oraz program funkcji i znaczenia dworca obsługi miejskiej „LOT” dla potrzeb rozwijającej się komunikacji lotniczej, a także aspektów współpracy z zagranicznymi towarzystwami lotniczymi oraz dojazdu do portu lotniczego wykazała, że dworzec obsługi miejskiej „LOT” korzystniej jest lokalizować w rejonie zagospodarowania kwartału al. Jerozolimskie - Nowogrodzka - Emilii Plater - Marchlewskiego.

Ocenia się, że wymienione położenie będzie korzystne zarówno ze względu na dostępność z al. Jerozolimskich, jak i dojazd do portu lotniczego (bez przekraczania węzłów al. Jerozolimskie - Marchlewskiego lub przy pl. Zawiszy) pod warunkiem odpowiedniego rozwiązania połączeń z arterią Chałubińskiego - Marchlewskiego.

Propozycje dotyczące dworca PKS

W pracach nr 9 i nr 23 przy rozwiązaniu rejonu dworcowego założono możliwość zlokalizowania w zespole usług komunikacyjnych także dalekobieżnego dworca autobusowego PKS. Jest to odmienne od ustaleń planu ogólnego Warszawy i nie poparte przekonującą analizą, zwłaszcza jeśli chodzi o zabezpieczenie odpowiednio sprawnego dojazdu arteriami doprowadzającymi do centrum i do terenu dworcowego.

Zagadnienia kształtowania zabudowy i przestrzeni otwartej

Uwagi ogólne

Dla wykorzystania dostępności komunikacyjnej i zapewnienia jak najlepszego funkcjonowania centrum, Sąd Konkursowy uważa za właściwe

kształtowanie zabudowy jako zespołów wielofunkcyjnych o jak największej intensywności wykorzystania terenu. Zespoły te powinny być zlokalizowane w rejonach aktywizacji związanych z układem komunikacji masowej i nastawionych na dostępność pieszą w ich dolnych kondygnacjach.

Ponieważ zabudowa ta będzie powstawała w różnym czasie, w rejonach o różnych cechach przestrzennych, należy się postawić na różne pod względem kształtowania przestrzennego traktowanie poszczególnych zespołów. Z tego względu nie jest możliwe pełne prowadzenie kształtu plastycznego układu przestrzennego centrum jako całości. Należy raczej rozwiązywać po kolei poszczególne rejonu aktywizacji jako etapy kształtowania centrum, podporządkowując je przyjętej generalnej zasadzie urbanistycznej.

„Mosty aktywizacji”

Szczególne podkreślenie roli ruchu pieszego (w przyszłości częściowo zmechanizowanego) powinno znaleźć odbicie w przetrucaniu „mostów aktywizacji” poprzez arterie komunikacyjne i zapewnieniu tą drogą wiązania funkcjonalno-przestrzennego obszarów przecinanych arteriami ruchu kołowego.

Przez pojęcie „most aktywizacji” rozumie się nie tylko przejścia piesze, ale układy komunikacyjno-funkcjonalne zapewniające naturalne warunki tworzenia ruchu pieszego.

Tego rodzaju powiązania - niezależnie od powiązań podziemnych - powinny, zdaniem Sądu, znaleźć się w następujących rejonach:

- poprzez ul. Świętokrzyską w rejonie pl. Defilad,
- poprzez al. Jerozolimskie w rejonie dworca,
- poprzez ul. Marchlewskiego w rejonie dworca oraz
- poprzez ul. Marszałkowską w rejonie rotundy PKO.

Rejony aktywizacji

Za rejony uprzywilejowane nadające się do maksymalnej aktywizacji, zdaniem Sądu Konkursowego, należy uznać:

- „pasmo N-S” - rejon dworca centralnego wraz z przejściem na południe od al. Jerozolimskich oraz z kierunkiem rozwojowym na północ od dworca (zaplecze Pałacu Kultury),
- „pasmo W-Z” - od dworca centralnego ku wschodowi aż do Nowego Świata.

(Przy tym obszar na południe od Pałacu Kultury jest szczególnie predysponowany do zlokalizowania usług typu: handel, gastronomia, rozrywka, kultura, w zabudowie powiązanej z układami zieleni).

- „pasmo Marszałkowska” - jako obszar aktywizacji zachodniej strony odcinka Marszałkowskiej od Królewskiej z przejściem poprzez Świętokrzyską na pl. Defilad.

Konkurs wskazał na potrzebę i możliwości zaktywizowania rejonów dawnej zabudowy. Szczególną rolę mogą tu mieć dwa „gniazda”: Bracka-Chmielna oraz Wspólna-Hoża-Wilcza.

Formy zabudowy

Należy podkreślić, że zabudowa, która będzie kształtowana w obszarze wokół Pałacu Kultury, powinna zarówno wykorzystywać możliwości, które daje wielka, nie zabudowana przestrzeń, jak i podkreślić walory wynikające z istnienia tej przestrzeni. Konieczne jest uaktywnienie na co dzień terenu pl. Defilad, zmniejszenie jego skali oraz aktywizacja obszaru na południe od Pałacu i wynikająca stąd potrzeba wprowadzenia w te rejony zabudowy; Sąd Konkursowy uznaje za niesłuszne te tendencje, które wprowadzają system ciągłych przegród-parawanów i w ogóle zwartej zabudowy.

Dotychczasowa funkcja placu, wyłącznie jako placu defilad z okresowym wykorzystywaniem na parking i kiermasze, jest niewystarczająca. Plac wymaga wprowadzenia dodatkowych nowych elementów programu i szczególnie starannego ukształtowania plastycznego. W omawianym terenie Pałac Kultury i Nauki należy traktować jako jeden z elementów układu przestrzennego; konieczne jest zatem wciągnięcie go we współdziałanie z nowo powstającymi kubaturami, wraz z którymi będzie pełnić rolę jednej z dominant. W jego sąsiedztwie powinny zatem być wzniesione inne wysokie obiekty.

Zieleń w rejonie centrum

Zieleń w obszarze centrum pełni szczególną rolę poprawy klimatu i niezbędnego wzbogacenia krajobrazu miejskiego. Jej rola jest różna w poszczególnych częściach centrum.

Należy zapewnić rekonstrukcję klina zieleni wzdłuż ciągu ul. Nowogrodzkiej.

Zieleń w części na południe od Pałacu Kultury i Nauki powinna być wciągnięta w układ wzbogacający nową zabudowę usługową. Należy utrzymać „park północny” przy Pałacu Kultury – w tym rejonie zieleń powinna mieć funkcję dominującą.

Zieleń w rejonie placu Defilad jest istotną, ale pełni rolę raczej uzupełniającą i uzależnioną jest od ukształtowania „podłogi” placu i jego wymiarów, jak również kubatur i funkcji nowej zabudowy. Należałoby dążyć do zadrzewienia przebudowywanych ciągów ulicznych.

Zagadnienia organizacyjne

Warunkiem ekonomiczności realizacji i ekonomii eksploatacji centrum jest operowanie skoncentrowanymi kompleksami wielofunkcyjnymi. Programowanie, projektowanie i realizacja takich zespołów wielofunkcyjnych z założeniem częściowej elastyczności użytkowania (zmiana funkcji, zmiana użytkowników w czasie eksploatacji obiektu) wymagają innego niż dotychczasowy system prowadzenia inwestycji. Sąd Konkursowy widzi konieczność przejścia z systemu gromadzenia pojedynczych inwestorów o sprecyzowanych i sztywnych programach na system bardziej elastyczny, polegający na konstruowaniu programu w oparciu o dwa źródła potrzeb: – programy zgłoszone, sztywne, o małej zmienności w czasie (dworzec kolejowy, hotele itp.)

– programy rozeznane generalnie charakteryzujące się potrzebą i możliwością zmian w użytkowaniu.

Chodzi tu o powierzchnie oddawane lub wynajmowane użytkownikom na określone okresy czasu, a programowane i budowane bez zgłoszenia konkretnych użytkowników (np. biura, powierzchnie handlowe, wystawiennicze, funkcje rozrywkowe).

Na podstawie tak skonstruowanego programu w oparciu o jednolity projekt kompleksu funkcjonalno-przestrzennego powinno nastąpić przejście na inny niż dotychczas system inwestycji, które mogą częściowo wyprzedzać zgłaszane zapotrzebowanie i w ten sposób skuteczniej i szybciej reagować na zmienność form i potrzeb życia w mieście, wywołując równocześnie pobudzającą aktywność instytucji współdziałających w zaspokajaniu potrzeb mieszkańców. W tym celu niezbędne jest powołanie przedsiębiorstwa inwestującego i eksploatującego wielofunkcyjny zespół użytkowany przez różne resorty i instytucje.

Sąd Konkursowy uważa, iż powyższe wnioski powinny być wzięte pod uwagę przy ustalaniu zadania i wytycznych drugiego etapu Konkursu. Etap pierwszy przyniósł bogaty plan zawierający myśli i konkretne propozycje przydatne do dalszych studiów i projektów dotyczących opracowania planu rozbudowy i przebudowy centrum Warszawy.

Od redakcji

Konkurs na projekt zagospodarowania centrum Warszawy był wielkim wydarzeniem dla środowiska architektonicznego stolicy, jak również i całego kraju, o czym świadczą prace nadesłane z Łodzi, Szczecina i innych miast.

Nadesłano 23 prace – czy to dużo?

Nie jest to na pewno liczba zbyt wielka, jednak ilość nazwisk związana z poszczególnymi pracami, ujawniona z racji przyznanej nagrody, czy też wyróżnienia, mówi o ogromnym zaangażowaniu sił środowiska architektonicznego, a również kolegów z SITK i z PZITB. Z opinii organizatorów Konkursu wynika jednak, że spodziewano się więcej prac. Mówi się, że w znacznym stopniu na liczbę uczestniczących wpłynęły szeroko rozbudowane warunki, wymagające opracowań specjalistycznych. Potwierdzają to w pewnym stopniu powody zakwalifikowania prac do grupy „N”, dotyczące w znacznej mierze braków w zakresie opracowań specjalistycznych. Potwierdzają to również wypowiedzi w dyskusji pokonkursowej.

Należałoby się zapytać, czy mimo to Konkurs się udał; czy jego wyniki mogą stanowić podstawę do dalszych działań projektowych na tym terenie?

Sąd Konkursowy dał jednoznacznie pozytywną odpowiedź, co wyraził m. in. Sędzia Referent, prof. J. Hryniewicz, w swej wypowiedzi w czasie dyskusji pokonkursowej:

„Konkurs się udał, przyniósł duże wartości zarówno dla przyszłych rozważań nad planem Warszawy, jak i układem jego sieci komunikacyjnej przyszłej zabudowy dzielnicy centrum. Poza tym Konkurs był na dobrym poziomie i staraliśmy się, jako Sąd Konkursowy, udowodnić to tym, że daliśmy dwie pierwsze nagrody, ażeby zaakcentować wartość wkładu, osiągnięcia Konkursu i znaczenie Konkursu dla przyszłego centrum Warszawy.

Staraliśmy się również, żeby jak najwięcej prac, które wniosły nowe myśli i są efektem olbrzymiego wkładu pracy, zostało w tym Konkursie wyróżnionych, żeby były zauważone i były tematem do dalszej dyskusji i rozważań”.

Dyskusja pokonkursowa wniosła istotny wkład do sprecyzowania opinii i poglądów, zwłaszcza odnoszących się do prac przygotowawczych drugiego etapu. Poniżej podajemy fragmenty wypowiedzi kolegów biorących udział w dyskusji.

Dyskusja

Arch. JERZY HRYNIEWIECKI

Pierwszy etap Konkursu wykazał, że musimy prze studiować głębiej samo zagadnienie centrum i że przygotowanie do drugiego etapu będzie prawdopodobnie trwało dłużej niż zwykle.

Konkurs organizowały trzy stowarzyszenia: TUP, SITK i SARP. Trzeba przyznać, że wynik Konkursu jest bardzo dobry, gdyż po raz pierwszy mogliśmy w pełni współpracować i dyskutować nad centrum jako całością, a nie nad jego poszczególnymi zagadnieniami: komunikacją, zabudową oraz formą architektoniczną czy techniczną tej zabudowy.

Sąd Konkursowy rozpatrywał wszystkie zagadnienia kompleksowo, projektowanie bowiem centrum i przyszłej jego zabudowy nie może polegać na decyzjach odnoszących się do tego czy innego fragmentu śródmieścia. Na przykład rozwiązanie problematyki dworca centralnego i dworca lotniczego, sąsiadujących hoteli i innych obiektów nie może być brane pod uwagę w oderwaniu od ukształtowania wielopoziołowego dwóch głównych arterii, które przecinają się na tym terenie.

Muszę w imieniu Sądu Konkursowego przyznać, że surowe warunki Konkursu zmusiły kolegów do wykonania zbyt dużej pracy, jak na pierwszy etap. Złożone prace wykazały jednak rzetelny stosunek do istniejącego stanu zagospodarowania.

Trzeba przyznać, że realność zagadnień, realność danych, które koledzy otrzymali – wpłynęła hamująco na rozwiązania okresu perspektywy.

Pewne wnioski, które niektórzy koledzy poruszyli w swoich opisach do prac, nasunęły się od razu – że program centrum jest za duży, bo zabudowane już są północ i południe, a mają powstać takie obiekty dla tego centrum, jak dworzec główny, hotele, wielkie zespoły handlowe. Centrum zaczyna się rozciągać ku zachodowi. Na ogół zdaliśmy sobie sprawę, że gdybyśmy centrum rozciągali jeszcze dalej na zachód od placu Zawiszy, to musiałoby ono mieć wewnętrzną szybką komunikację, co zostało zaprojektowane w wielu pracach.

Tymczasem centra wielkich miast, takich jak Warszawa, są w skali ruchu pieszego człowieka. W pracach widoczne są różne tendencje – w jednych wszystkie fragmenty centrum potraktowano jako uniwersalne, gdzie wszystkie funkcje są pomieszczone, a w wielu pracach jest dążność, aby fragmenty tego olbrzymiego centrum w jakiś sposób zfunkcjonalizować. Trudno obecnie dyskutować nad sprawą wysokości. Są wyraźne tendencje do wprowadzania elementów wysokościowych w centrum, do szukania akcentów, form sylwetki Warszawy, do akcentowania granic centrum wielkimi budowlami.

Inż. WOJCIECH SUCHORZEWSKI

W dziedzinie zagadnień komunikacyjnych Konkurs przyniósł olbrzymie bogactwo rozwiązań – od wznoszenia mostów i połączeń pieszych aż do rozwiązań w poziomie terenu, szukając tylko przekopów, przejść dolnych czy górnych nad arteriami głównymi, pozostawiając istniejącą płaszczyznę ruchu pieszego. Za bezwzględny błąd w warunkach Konkursu uważamy to, że nie został do Konkursu włączony fragment śródmieścia, który by mógł mieć wpływ na jasność układu między ulicami Mokotowską, Piękną, Żurawią i Marszałkowską. Wskutek tego, wprowadzając poprawki, zachodniej stronie Marszałkowskiej w rejonie Wilczej, Hożej, Emilii Plater, Poznańskiej – nadano raczej formę wyspowa, nawiązując ku centrum, zamiast starać się rozwijać koncepcję w kierunku istniejącego zespołu od rejonu ul. Kruczej aż do wejścia na plac Trzech Krzyży. Jednym z najbogatszych planów naszego Konkursu jest wiele rozwiązań ulic Kopernika i Nowego Świata, północy, południa. Przyjęto dwie zasady – jedna, aby ten zacieśniony Nowy Świat przeznaczyć na spokojny ciąg pieszy przerywając komunikację na ul. Świętokrzyską, druga natomiast, aby zakwalifikować Nowy Świat jako drogę ruchu kołowego.

W wielu pracach postuluje się rewizję dotychczas ustalonych tradycyjnych zamierzeń w stosunku do planu generalnego, choć trzeba powiedzieć, że tych postulatów jest stosunkowo niewiele. Niemal we wszystkich pracach ul. Świętokrzyska potraktowana jest peryferyjnie. Może wskutek niewiary, aby przyszedł most Świętokrzyski miał być mostem prawdziwie wielkiej arterii, przewijającej się przez miasto... Charakterystyczna jest walka o ulicę Emilii Plater. Wyraźnie widać dążność do zaklasyfikowania jej jako jednej z osi życia miejskiego, a jednocześnie jako osi komunikacji wewnętrznej śródmieścia.

Wiemy, że obecnie dzięki technice możliwości realizacyjne są nieograniczone, ale nawet dziś, jeżeli z odbudowanego Starego Miasta chcemy przejść do nowoczesności, to musimy zdać sobie sprawę, w jakich punktach możliwe jest wprowadzenie innej skali. Wartością tych prac jest wskazanie wyraźne rejonów, w które przede wszystkim powinna być wprowadzona zabudowa. Odnosnie do jednej z najważniejszych inwestycji, tj. dworca, należy stwierdzić, że nie można go budować bez budowania jednocześnie skrzyżowania ul. Marszałkowskiej z al. Jerozolimskimi.

Zdajemy sobie sprawę, że ilość poziomów, która wynika z tego węzła, będzie rzutowała na charakter wznoszonych obok budowli i odwrotnie. Musimy sobie zdać sprawę, że w centrum jest kilka punktów, takich jak dworzec główny, dworzec lotniczy, przy których muszą się znaleźć powiązane z nimi budowle handlowe w rejonie między ulicami Emilii Plater i Marchlewskiego.

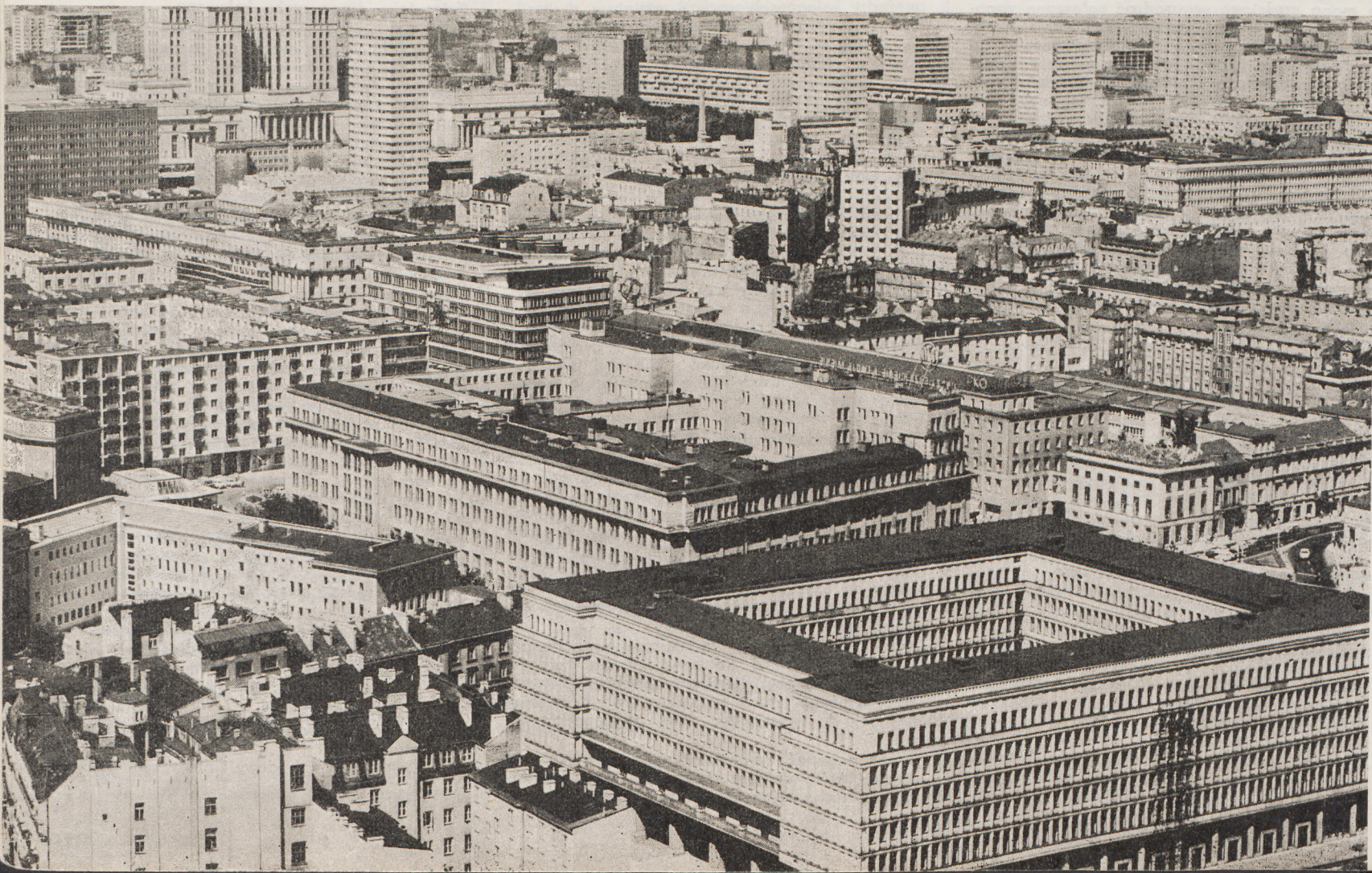
Sąd przedstawił szereg wyjaśnień szczegółowych, dzieląc zagadnienia na

- funkcjonalno-przestrzenne rozwoju centrum,
- komunikacji,
- kształtowania zabudowy i przestrzeni otwartej.

(c. d. na str. 329)



Fot. E. Kupiecki



Praca nr 3 Nagroda I (równorzędna)

Autorzy: architekci
Wacław Eytner – SARP, Warszawa
Zbigniew Pawlak – SARP, Warszawa
inż. Stanisław Furman – TUP, SITK
mgr Krystyna Wysokińska – PTE

Praca dobrze charakteryzuje dotychczasowy rozwój Warszawy w kierunku południkowym. Stara się stworzyć powiązania strefując obszary (kultura, administracja, usługi masowe, usługi unikalne, zielen, woda).

Tendencje rozwinięte w kierunku pn.-pd. zostały powiązane przez silnie rozwiniętą komunikację na obu trasach W-Z, włączając tereny nadwiślańskie i centrum Pragi.

Tereny centrum ograniczone trasą Marchlewskiego (w „kierunku” obustronnie) w „etapie” i „perspektywie” ekranizują zasięg centrum od zachodu długimi, poziomymi ścianami o wys. 24 kondygnacji. Koncepcja przeciwstawiająca pionom istniejącym lub przyszłym – zamknięcia poziome długich brył budynków. „Kulisowanie” od zachodu oraz silny analogiczny w skali akcent od południa w rejonie ul. Hożej tworzą sylwetowe granice centrum. Jest to praca, która wyróżnia się zróżnicowaniem przyszłych możliwości technicznych i skali poszczególnych trzech etapów.

Ruchy piesze bardzo dobre i ekonomicznie pomyślane w poziomie terenu oraz szeregiem przejść podziemnych pod arteriami. Zwraca uwagę prawidłowe techniczne i funkcjonalne rozwiązanie tras Świętokrzyskiej i Marchlewskiego, z tym że w perspektywie niesłusznie pozostawiono jego jednopoziomowe skrzyżowanie trasy N-S z Grzybowską i Koszykową. Budzi także zastrzeżenia pozostawienie bez zmian nie dość przelotowego skrzyżowania Marszałkowskiej i al. Jerozolimskich.

Z wypowiedzi autorów

Ukształtowanie przestrzenne

Na ukształtowanie przestrzenne układu centrum wpływa podział obszaru centrum wzdłuż linii ul. Marszałkowskiej na obszar zachodni o natężonym ruchu przyjezdnym spoza miasta, regionu i kraju, wymagający w związku z tym wiele usług i obiektów dla zaspokojenia potrzeb masowych odbiorców, oraz na obszar wschodni oddalony od dworców i sąsiadujący z zabytkowym układem Nowego Świata i Skarpy Warszawskiej, grupujący usługi i obiekty zaspokajające unikalne potrzeby odbiorców.

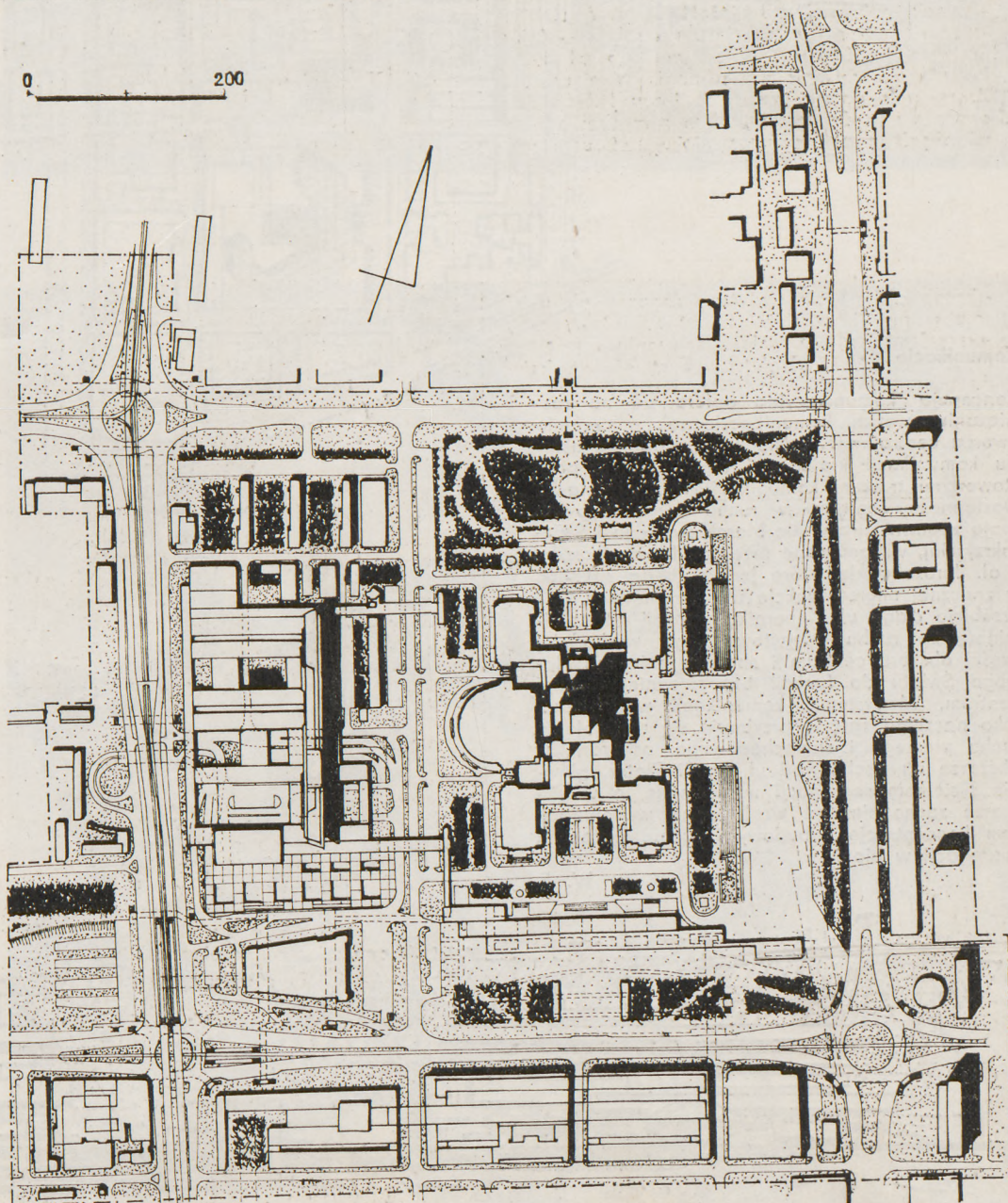
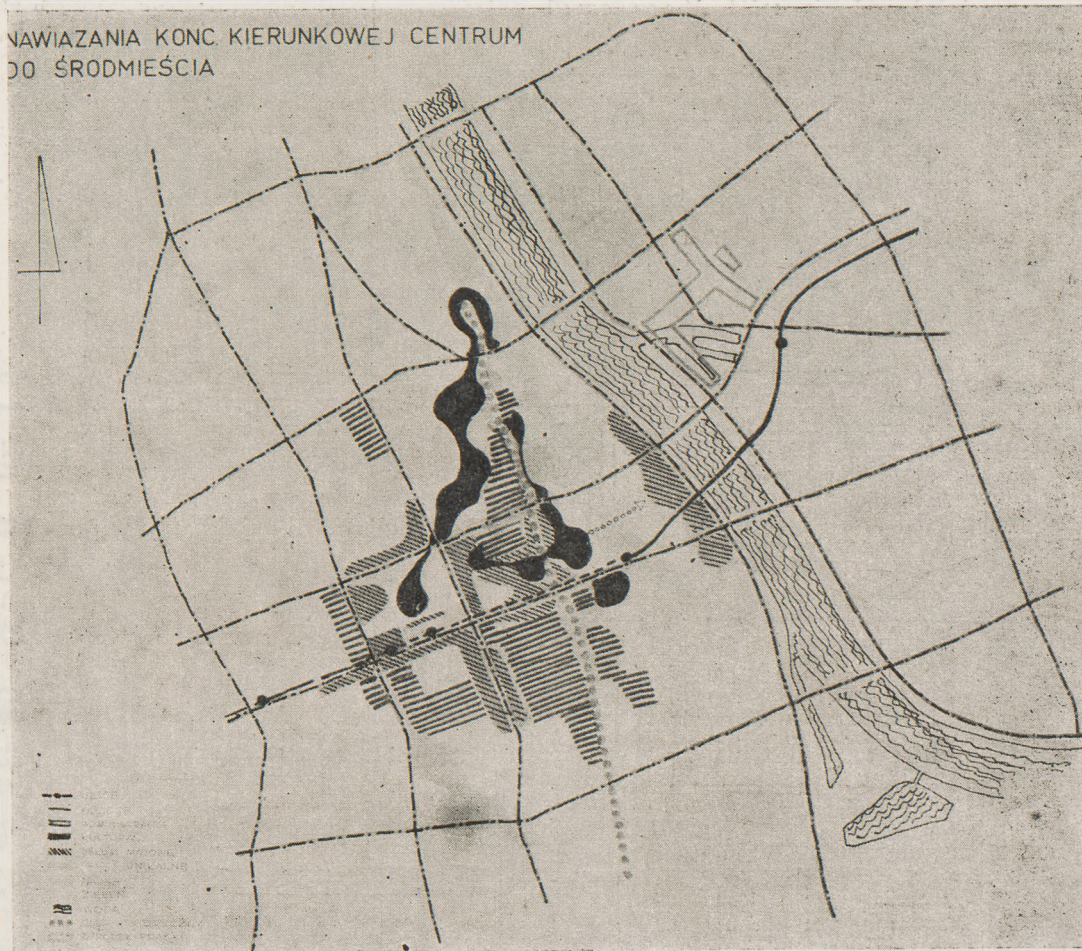
To przejście od historycznych układów zabudowy do układów narzuconych przez dzisiejsze i przyszłe warunki powinno znaleźć swe odbicie w kształtowaniu przestrzennym zabudowy centrum. W związku z tym projekt przewiduje natężenie zabudowy od budynków o stosunkowo drobnej skali (w rejonie ul. Nowy Świat) do obiektów o wielkich kubaturach i znacznych wysokościach w rejonie dworca centralnego.

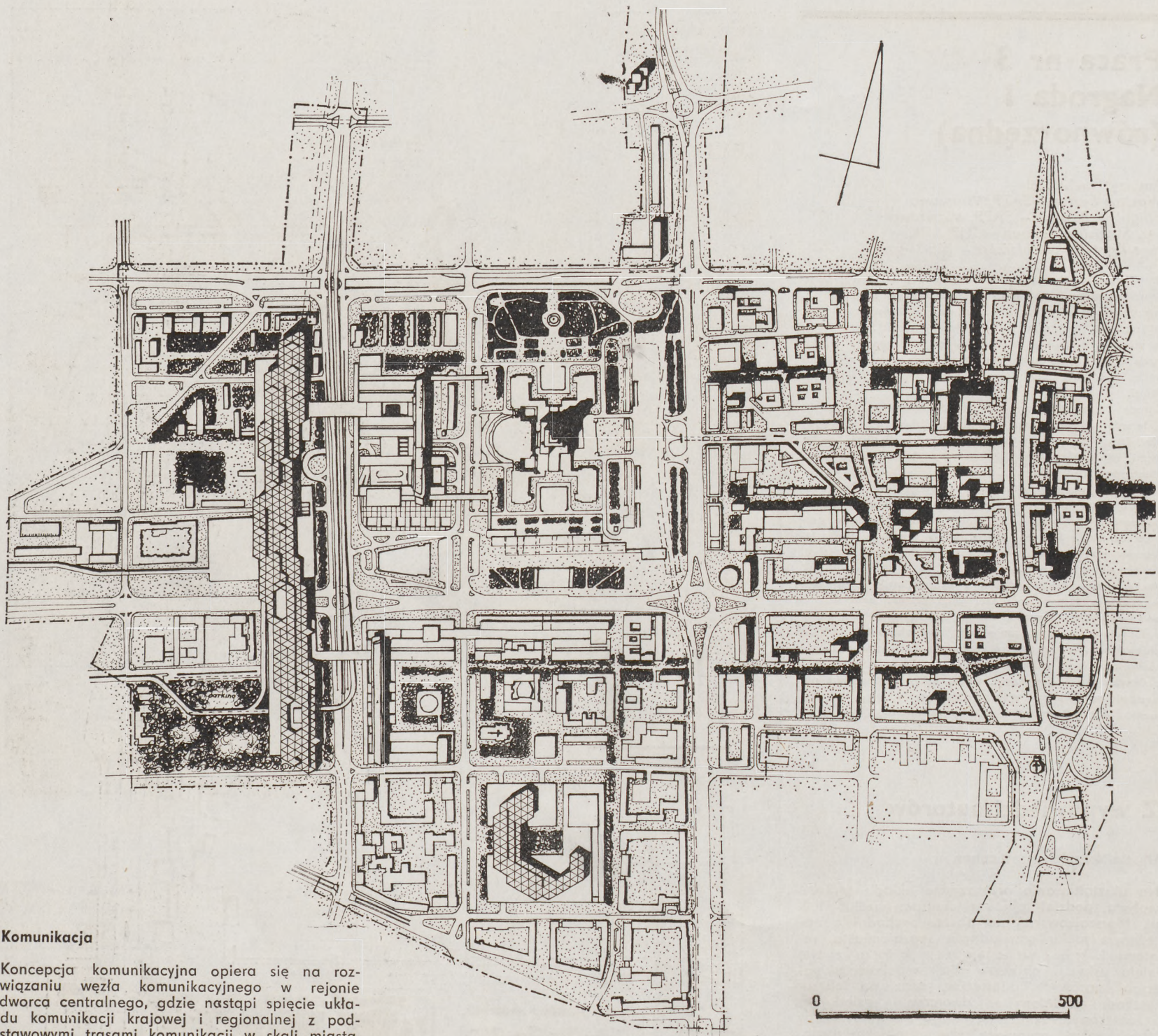
Maksymalne natężenie zabudowy w rejonie dworca centralnego w okresie etapu i perspektyw następuje przez zastosowanie dwóch wydłużonych brył o gabarycie niższych wież narożnych Pałacu Kultury i Nauki (jest to jednocześnie gabaryt wysokich budynków punktowych „Strony Wschodniej”) podbudowanych płaską w zasadzie bryłą o wysokości średnio 3 kondygnacji.

W okresie kierunkowym projekt przewiduje dalsze natężenie zabudowy przez zastosowanie wysokiej zabudowy w przyszłościowej strukturze konstrukcyjno-funkcjonalnej. Podane w projekcie ujęcie tej struktury nie stanowi próby rozwiązania tego problemu – jest jedynie wizją drogi, którą kroczyć będą przyszłościowe rozwiązania projektowe dotyczące problemów kształtowania przestrzeni w wielkich aglomeracjach urbanistycznych.

Proponowane rozwiązanie projektowe jest ponadto próbą znalezienia takiego układu brył, który mógłby zrównoważyć lub zubożnąć masę gmachu Pałacu Kultury i Nauki, która przynajmniej centrum swą skalą.

NAWIAZANIA KONC. KIERUNKOWEJ CENTRUM
DO ŚRODMIEŚCIA

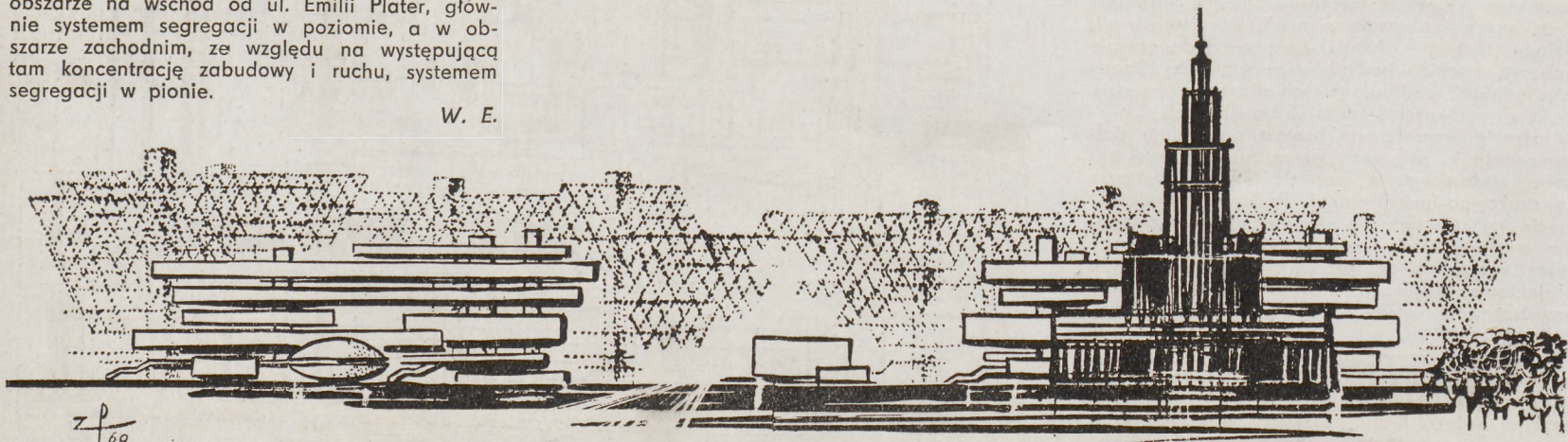




Komunikacja

Koncepcja komunikacyjna opiera się na rozwiązaniu węzła komunikacyjnego w rejonie dworca centralnego, gdzie nastąpi spięcie układu komunikacji krajowej i regionalnej z podstawowymi trasami komunikacji w skali miasta. Dostępność centrum w ruchu samochodowym mają zapewnić trasy ulic Marchlewskiego i Świętokrzyskiej, wspomagane przez ul. Marszałkowską i al. Jerozolimskie, które jednak będą spełniać w znacznej mierze funkcje ulic handlowych. Przebiecie ciągu ul. Kopernika pozwoli na wyeliminowanie ruchu tranzytowego ze wschodniej części obszaru centrum i sprowadzenie roli Nowego Świata do funkcji bezpośredniej obsługi centrum. W systemie komunikacji wewnętrznej jako naczelną zasadę przyjmuje się rozdzielenie ruchu pieszego i samochodowego, osiągnięte w obszarze na wschód od ul. Emilii Plater, głównie systemem segregacji w poziomie, a w obszarze zachodnim, ze względu na występującą tam koncentrację zabudowy i ruchu, systemem segregacji w pionie.

W. E.



Praca nr 8 Nagroda I (równorzędna)

Autorzy: architekci

Urbanistyka i architektura:

Jerzy Skrzypczak – SARP, Warszawa

Barbara Wyporek – SARP, TUP, Warszawa

Bogdan Wyporek – SARP, TUP, Warszawa

Jacek Jedynak – SARP, Warszawa

Komunikacja: inżynierowie

Lidia Wojtysiak – SITK, TUP, Warszawa

Wojciech Wojtysiak – SITK, TUP, Warszawa

Współpraca:

inż. Jan Królikowski – SITK, TUP, Warszawa

Opracowanie graficzne: Henryka Pawlak

Szereg zespołów funkcjonalnych wzajemnie ze sobą powiązanych tworzy układ gniazdowo-skoncentrowany. Są to zespoły wielofunkcyjne: dla każdego zespołu trafnie określono funkcję dominującą. Dokonano właściwego wyboru koncentracji funkcji usługowych w rejonie dworców: Śródmieście, Centralny i przystanek SKM.

Słuszną propozycją wprowadzenia części programu usługowego na plac Defilad. Trafna lokalizacja wysokiej zabudowy u zbiegu ulic Świętokrzyskiej i Marszałkowskiej oraz przy ul. Królewskiej. Wątpliwa lokalizacja (zbyt peryferyjna) centrum wystaw w rejonie ul. Żelaznej.

Również za niewłaściwą uważa się obustronną obudowę al. Jerozolimskich stosunkowo niskimi pawilonami między ulicami Marchlewskiego i Marszałkowską, dotyczy to południowej części al. Jerozolimskich. Trzy budynki na zachód od PKiN usytuowano w konwencji odbiegającej od całości układu.

W pracy dokonano konsekwentnej segregacji ruchu pieszego i kołowego przez wprowadzenie drugiej płaszczyzny ruchu pieszego. Zbyt dużo długich mostków pieszych.

Przy pozostawieniu tradycyjnego schematu drogowego zaproponowano szereg interesujących rozwiązań częściowych, w tym przede wszystkim rozwiązanie ciągów Złota-Kniewskiego, Wspólna-Zurawia (w „kierunku”). Interesująca propozycja przeprowadzenia trasy Kopernika w dolnym poziomie.

Rozwiązanie trasy Kopernika zmusiło autorów do pozostawienia ruchu samochodowego na ul. Nowy Świat, niesłusznie jednak stworzono tu zbyt korzystne warunki dla ruchu tranzytowego. Wadliwe rozwiązanie węzła Marszałkowska-Swiętokrzyska (kolizyjne skrzyżowanie trasy „P”), prowadzonej w sąsiedztwie w tunelu i na estakadzie. Nieuzgodnione przesunięcia jezdni ul. Marszałkowskiej na zachód.

Rozwiązanie dworca PKP oparte na realnej koncepcji powiązania z otoczeniem bez istotnej zmiany zatwierdzonego projektu.

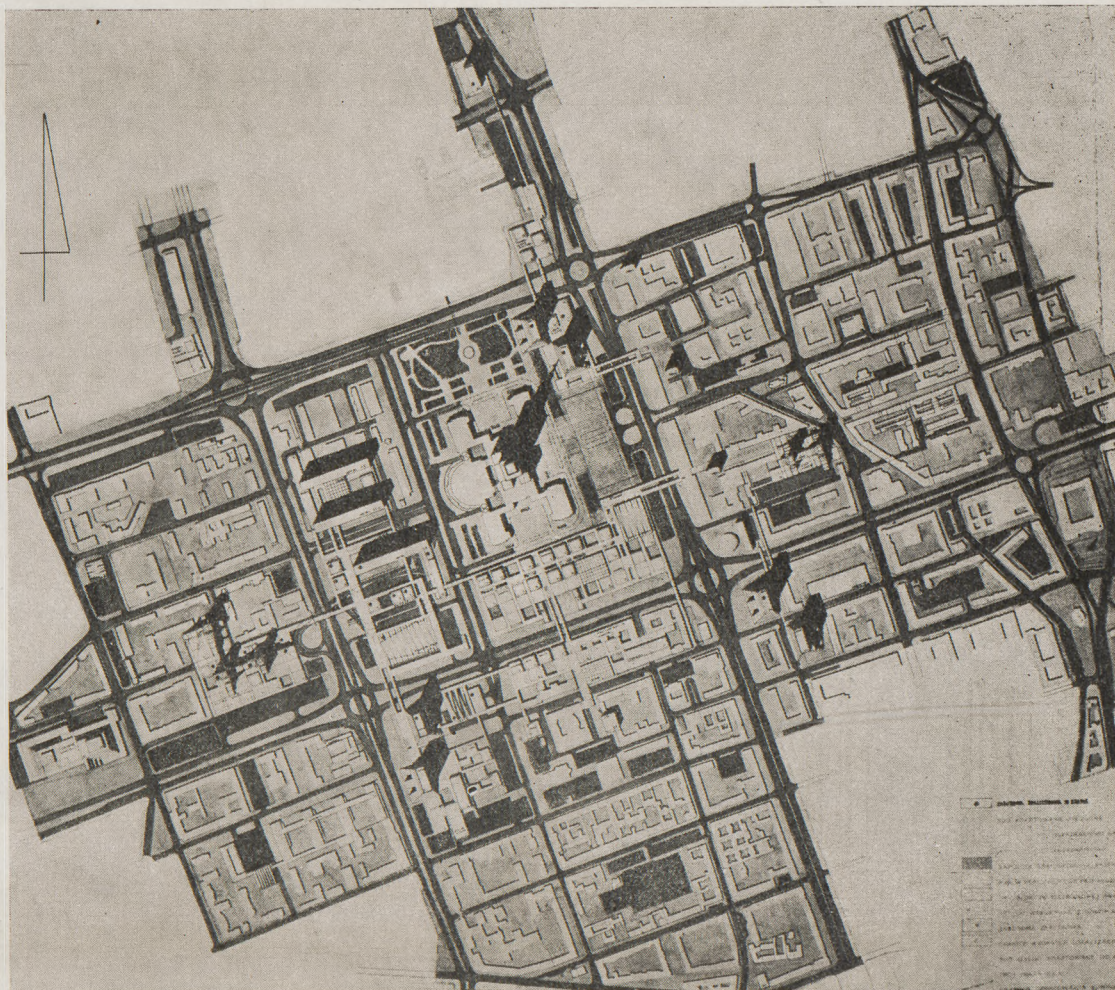
Z wypowiedzi autorów

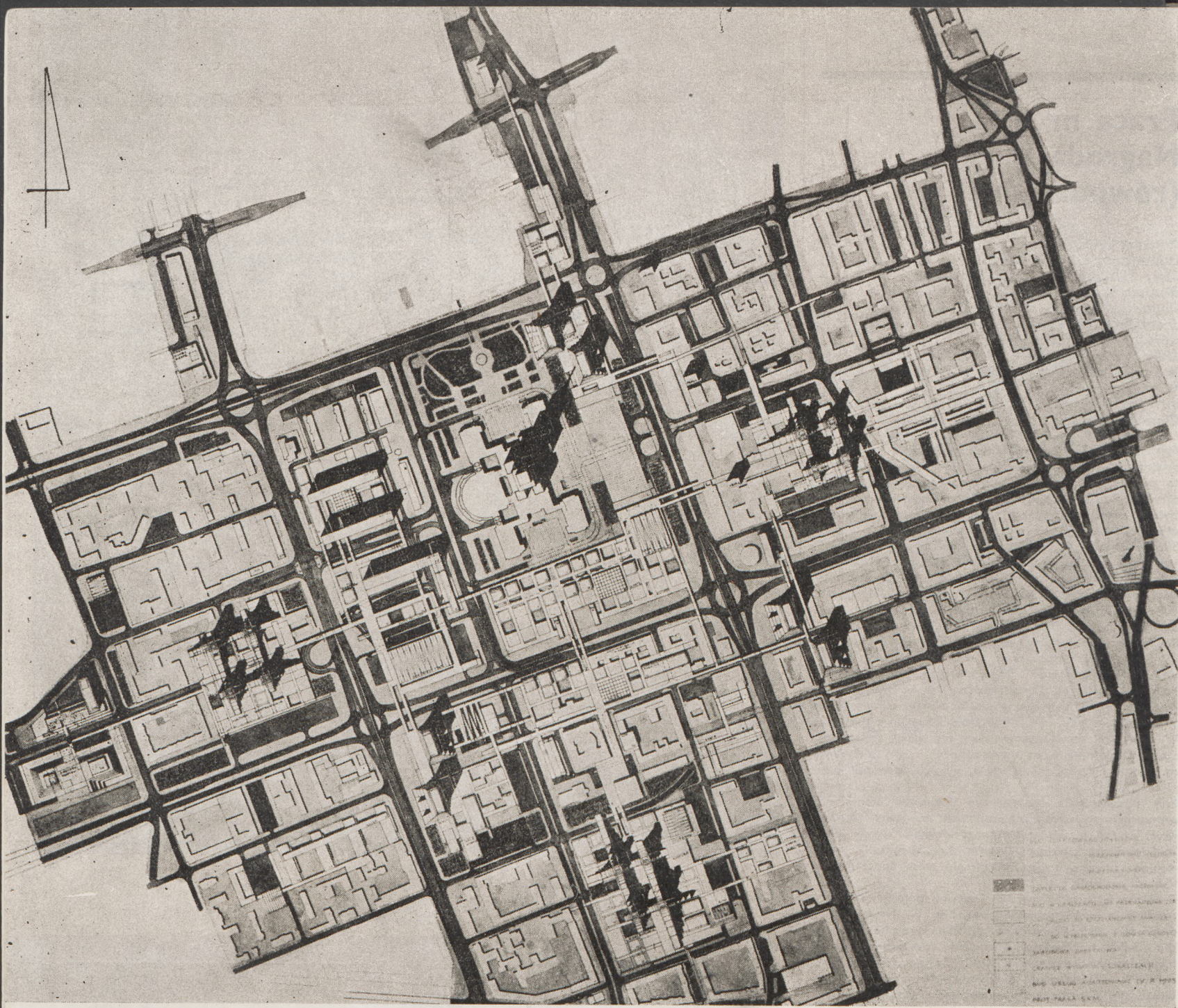
Generalną zasadą projektu było nawiązanie układu centrum do istniejących już dominant Śródmieścia – Pałacu Kultury i Nauki oraz „Stroiny Wschodniej”.

Przyjęto koncepcję dalszego rozwoju centrum w formie szeregu wielofunkcyjnych zespołów usługowych, podporządkowanych jednej zasadzie funkcjonalno-przestrzennej, określającej kierunki rozwoju centrum. Nie jest to koncepcja teoretyczna, lecz najściślej wynikająca ze specyficznego charakteru dzisiejszego obszaru centrum Warszawy. W układzie przestrzennym dążono do uzyskania strefowania wysokości projektowanych układów.

Strefa I grupuje trzy zespoły najwyższych budynków biurowych i hotelowych zlokalizowanych przy zbiegach ulic: Świętokrzyskiej i Marszałkowskiej, Marszałkowskiej i al. Jerozolimskich oraz al. Jerozolimskich i Chałubińskiego. Podkreślają one swoimi bryłami rejon ścisłego centrum. Wysokość tej zabudowy przyjęto na ok. 120 m, tj. co najmniej 40 kondygnacji. Pozwala to z jednej strony na optymalne wykorzystanie cennego terenu, a z drugiej strony – na stworzenie przestrzennej kompozycji łącznie z Pałacem Kultury i Nauki.

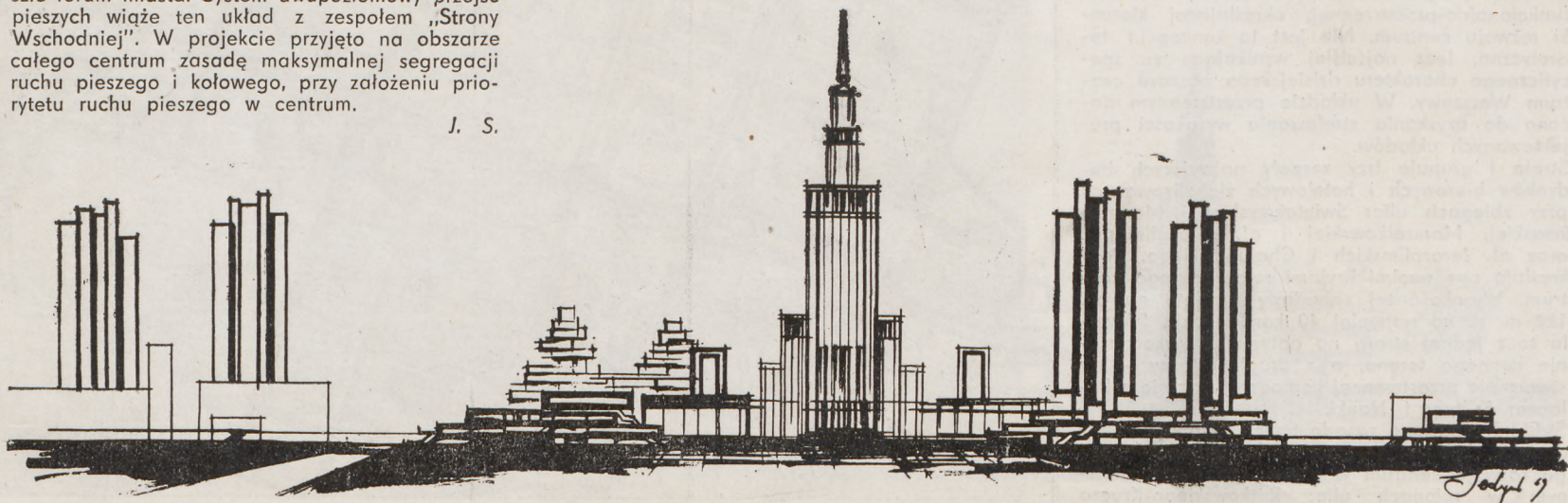
Strefa II oparta o zasadę trzech zespołów zabudowy wielofunkcyjnej wyznacza kierunki dalszego rozwoju centrum w okresie poperspektywnym w rejonach ulic: Rutkowskiego-Krucza





(wschodni), Hoża-Emilii Plater (południowy), Chmielna-Żelazna (zachodni). Wysokość zabudowy tych zespołów przyjęto na ok. 25 kondygnacji. Przyjęta idea rozwoju centrum w formie zespołów koncentryczno-gniazdowych pozwala na uzyskanie elastyczności układu, dopuszczającej ewolucję i zmienność formy w czasie. Dążąc do maksymalnej integracji funkcjonalno-przestrzennej całości układu centrum projekt przewiduje również przekształcenie placu Defilad. Dzięki temu uzyskano jednorodną przestrzeń wydzieloną tylko dla ruchu pieszego, stanowiącą przyszłe forum miasta. System dwupoziomowy przejść pieszych wiąże ten układ z zespołem „Strony Wschodniej”. W projekcie przyjęto na obszarze całego centrum zasadę maksymalnej segregacji ruchu pieszego i kołowego, przy założeniu priorytetu ruchu pieszego w centrum.

J. S.



Praca nr 15 Nagroda II

Autorzy: architekci

Marek Budzyński — SARP, Warszawa

Krzysztof Chwalibóg — SARP, Warszawa

Jerzy Górnicki — SARP, Warszawa

Jacek Janczewski — SARP, Warszawa

Andrzej Kiciński — SARP, Warszawa

Adam Kowalewski — SARP, Warszawa

Jan Rutkiewicz — SARP, Warszawa

inż. Maciej Mazur — SITK, TUP, Warszawa

Współpraca:

arch. Grażyna Kotwica-Witaszewska — SARP

Warszawa

Włodzimierz Witaszewski — ZSA, WA PW

Pomoc: Halina Grelik — ZSA, WA PW

Jacek Janiec — ZSA, WA PW

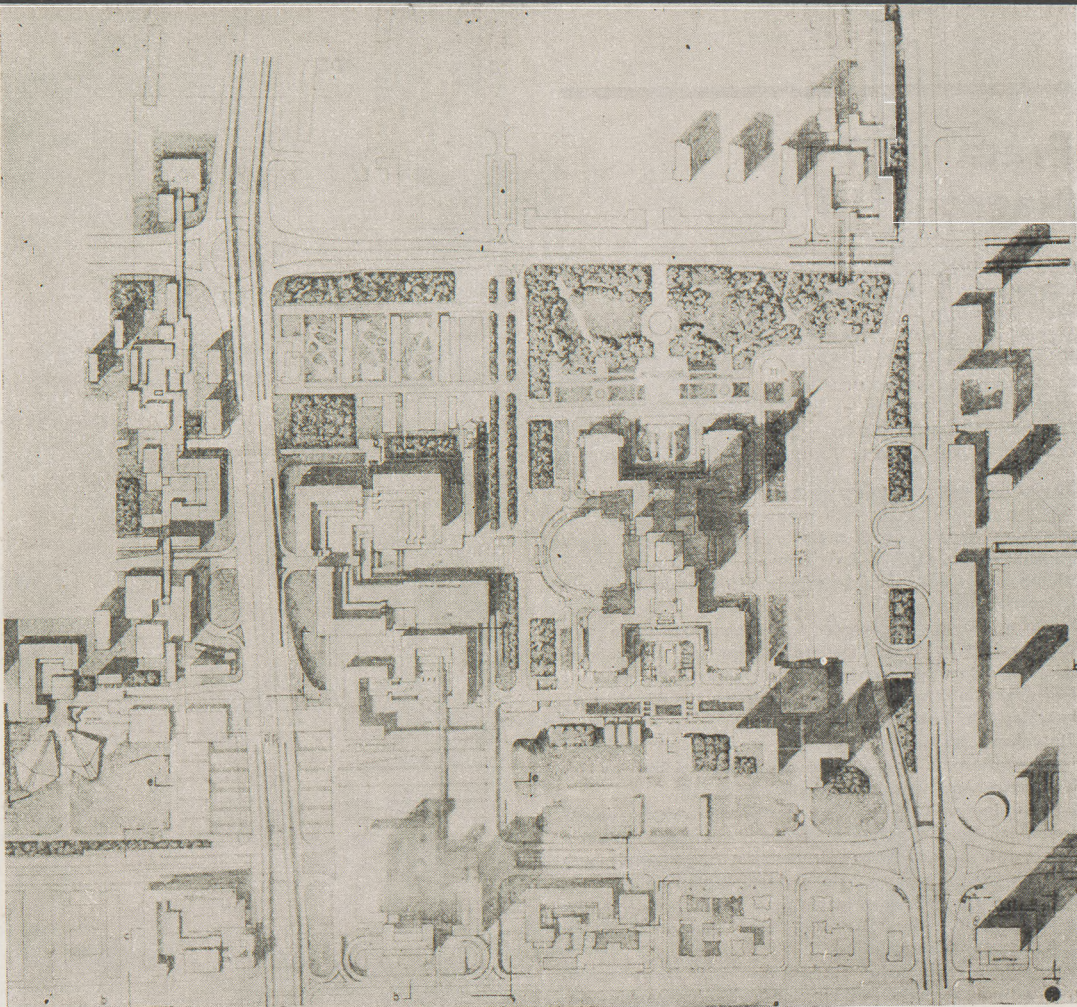
W pracy zaproponowano stworzenie kilku zespołów wielofunkcyjnych, wiązanych ciągami komunikacji kołowej i pieszej. Główny zespół (centrum komunikacyjno-gospodarcze) został zlokalizowany prostokątnie do al. Jerozolimskich między ulicami Marchlewskiego i Emilii Plater, a w dalszych etapach po obu stronach ul. Marchlewskiego, co uznaje się za rozwiązanie prawidłowe.

W projekcie dominuje tendencja do tworzenia wnętrza o różnorodnym klimacie. Od monumentalnego założenia na osi ul. Złotej do kameralnych wnętrza na ciągu równoległym do ul. Marchlewskiego. Tendencja ta jest oryginalna i interesująca.

Dyskusyjne wydaje się nasunięcie dużej kubatury na osi al. Jerozolimskich, przy zaprojektowaniu płyty w miejsce dworca. Na podkreślenie zasługuje propozycja zabudowy placu przy narożniku al. Jerozolimskich i Marszałkowskiej.

Prawidłowe zachowanie i skomponowanie partii zieleni w południowej części placu. Zaprojektowanie parku na terenie szpitala w zasadzie słuszne, ale mało realne.

Nieokreślony w projekcie stosunek do części centrum na wschód od ul. Marszałkowskiej (poza porządkowaniem ciągu ul. Rutkowskiego). Niekonsekwentna propozycja podniesienia ul. Marchlewskiego do klasy „E”. Zrealizowanie tej tezy niepełne.



Należy natomiast podkreślić staranne i w zasadzie prawidłowe zaprojektowanie otoczenia ul. Marchlewskiego. Błędne podłączenie komunikacji lokalnej do przeznaczonego dla ruchu przelotowego tunelu al. Jerozolimskich.

Nieuzasadnione i błędne rozwiązanie ul. Marszałkowskiej. Praca przewiduje daleko idące zmiany w zatwierdzonym projekcie dworca PKP w kierunku lokowania dużej części programu w kondygnacji podziemnej oraz dodatkowych programów ponad halą dworcową, której

rola została sprowadzona do rozdrobnionych pomieszczeń usługowych.

Opracowane rozwiązania w partiach podziemnych i płytowych nad halą dworca przy wyjątkowym silnym sprzężeniu różnorodnych użyteczności są nadmiernie skomplikowane w stosunku do efektów techniczno-ekonomicznych tego rodzaju koncentracji.

Pomimo prób rozwiązania problemów funkcjonalności zespołu nie uzyskano niezbędnej dostępności urządzeń dworcowych.



Praca nr 7 Nagroda III

Autorzy: architekci

Urbanistyka i architektura:

Jerzy Samujłło – SARP, TUP, Łódź

Elżbieta Wysmyk – SARP, Łódź

Krzysztof Muszyński – SARP, Łódź

Komunikacja: inżynierowie

Aleksander Śliwiński – SITK, TUP, Łódź

Liliana Schwartz-Ciarka – SITK, TUP, Łódź

Program: mgr Janusz Klimecki – TUP, Łódź

Koncepcja funkcjonalno-przestrzenna oparta o układ wielopasmowy wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych.

Dokonany podział na 3 strefy: nowych inwestycji, strefy porządkowania, strefy rezerw terenu – uważa się za prawidłowy. Zbyt duże rozciągnięcie funkcji centrum w kierunku zachodnim.

Praca w zasadzie w sposób prawidłowy rozwiązuje problem zabudowy placu Defilad wzdłuż ul. Marszałkowskiej – natomiast przysłonięcie skrzydła PKiN płaskimi budynkami u zbiegu al. Jerozolimskich i ul. Marszałkowskiej nie jest właściwe.

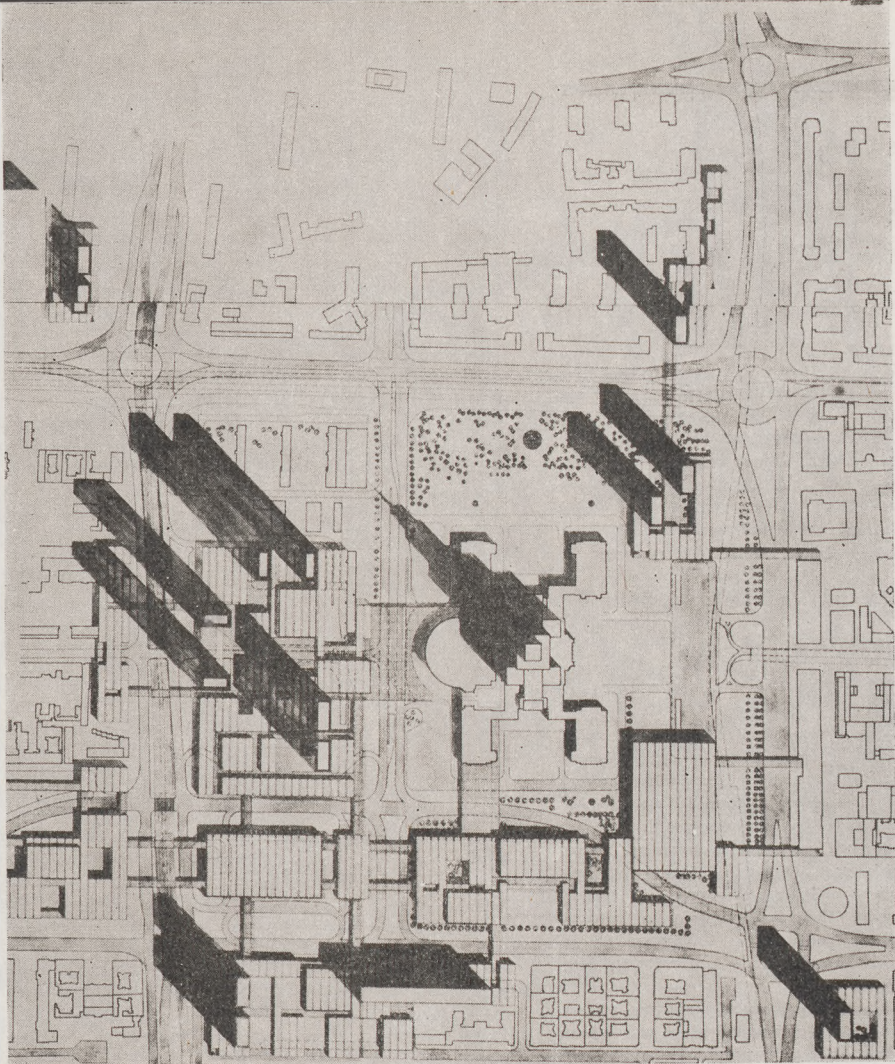
Stosunkowo skromnymi środkami uzyskuje się interesujące rozwiązanie w części centrum na wschód od ul. Marszałkowskiej (strefa porządkowania).

Bogata inwencja w zakresie rozwiązań układu drogowego, m. in. interesująca próba stworzenia wysoko-sprawnego układu tras drugorzędnych, prowadzonych bezkolizyjnie w stosunku do zieleni. Wątpliwości budzą natomiast szczegóły rozwiązań tego układu, np. węzłów i estakad ul. Marszałkowskiej oraz przesadnie rozwiniętej trasy Kopernika.

Interesująca koncepcja rozdwojenia al. Jerozolimskich nie została w pełni wykorzystana. Niedostateczna dostępność rejonu południowego (objazdy jedynie od ul. Koszykowej).

Podkreślić należy staranną i konsekwentną segregację ruchu pieszego i samochodowego.

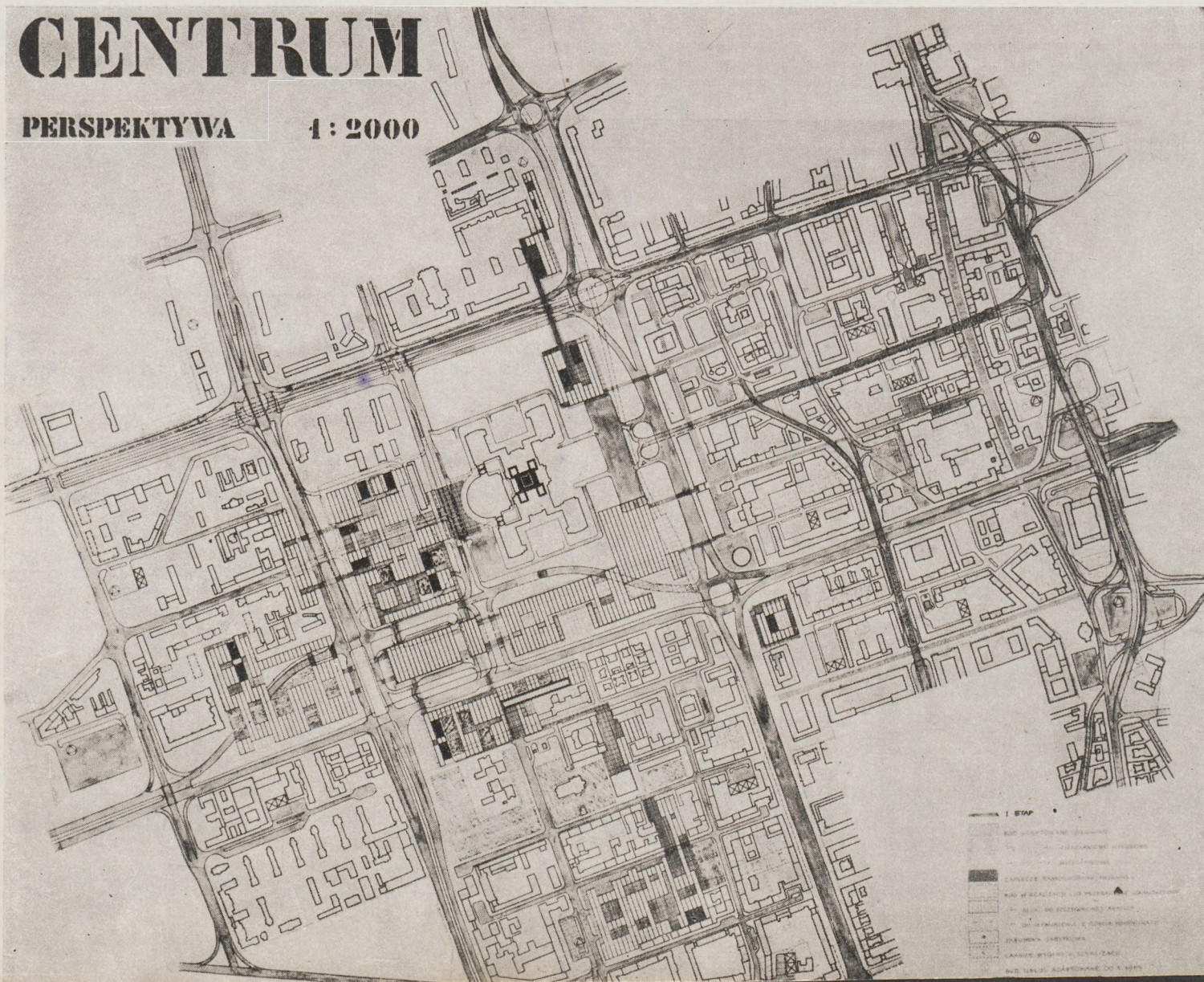
Koncepcja rozwiązania dworców PKP i „LOT” doprowadza do wadliwego nakładania się lokalnego ruchu kołowego przydworcowego na ruch ogólnomiejski.



CENTRUM

PERSPEKTYWA

4 : 2000



Praca nr 11 Wyróżnienie I

Autorzy: architekci *Marek Hryniewicki* – SARP, Warszawa

Bohdan Jezierski – SARP, Warszawa
inż. *Zygmunt Samsonowski* – SITK, Warszawa
Współpraca: *Michał Borowski* – stud. WA PW
Joanna Golde – stud. WA PW

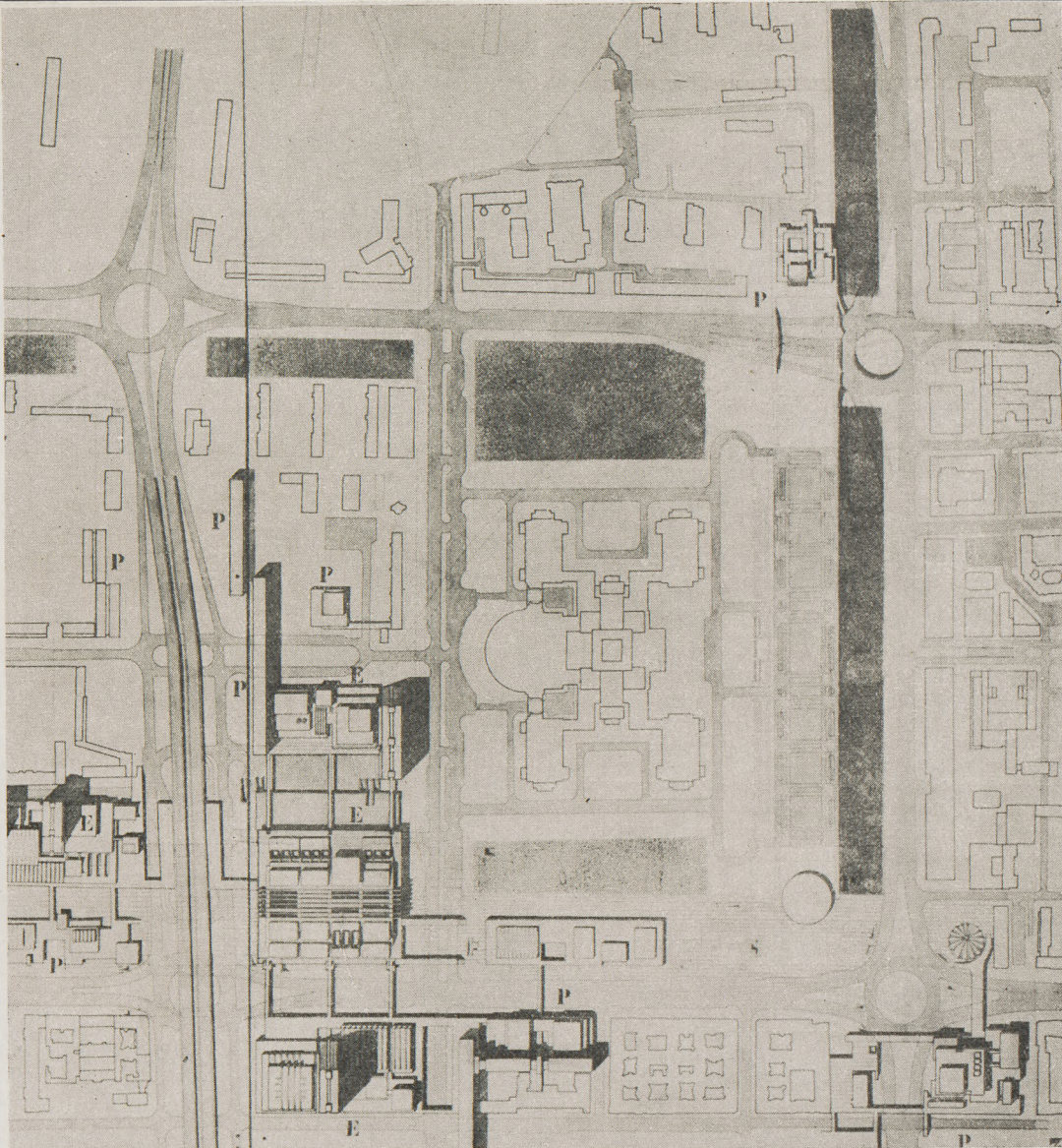
Schemat ideowy pracy przewiduje al. Jerozolimskie jako wielki ciąg handlowo-usługowy centrum, który łączy kierunki poszczególnych funkcji tradycyjnie rozwinięte prostopadłe do niego (administracja, kultura, handel masowy, handel specjalizowany, usługi).

Stwarza się w ten sposób z ciągu al. Jerozolimskich zespół usług, które nabierają pełnego znaczenia w „kierunku”, gdy autorzy wprowadzają w wykopie podwiązany do centrum szeroki pas komunikacyjny między ulicami Żurawią i Nowogrodzką, al. Jerozolimskie uwalniają od funkcji komunikacyjnej, tworzą szereg zbyt szerokich powiązanych ze sobą wewnątrz architektonicznych ruchu pieszego. Zbyt słabo rozwinięte w projekcie zaplecze tego pasa pieszego nie uzasadnia jego skali.

Praca wyróżnia się inwencją w poszukiwaniu rozwiązań obsługi komunikacyjnej centrum. Całkowicie bezkolizyjna, prowadzona w dolnym poziomie arteria al. Jerozolimskich-bis stwarza nowe możliwości prowadzenia ruchu samochodowego przy równoczesnym wyeliminowaniu ruchu z istniejących al. Jerozolimskich. W rezultacie uzyskuje się przejrzysty schemat bardzo sprawnego układu komunikacyjnego składającego się z tychże tras o wysokiej przelotowości (N-S i al. Jerozolimskie-bis).

Konsekwencje przyjęcia poprawnego rozwiązania sięgają jednak daleko poza teren centrum i obejmują m. in. zbyt trudne do przeprowadzenia zmiany w planie ogólnym, co w połączeniu ze skalą niezbędnych wyburzeń w centrum zmusza do uznania propozycji za stosunkowo mało realną.

Praca przewiduje zmianę zatwierdzonego projektu dworca PKP polegającą m. in. na wielokondygnacyjnej nadbudowie hali dworcowej ze wszystkimi wynikającymi stąd niedogodnościami technologiczno-konstrukcyjnymi dla przestrzeni hali dworcowej.



Praca nr 17 Wyróżnienie I

Autorzy: architekci *Stefan Deubel* – SARP, Warszawa

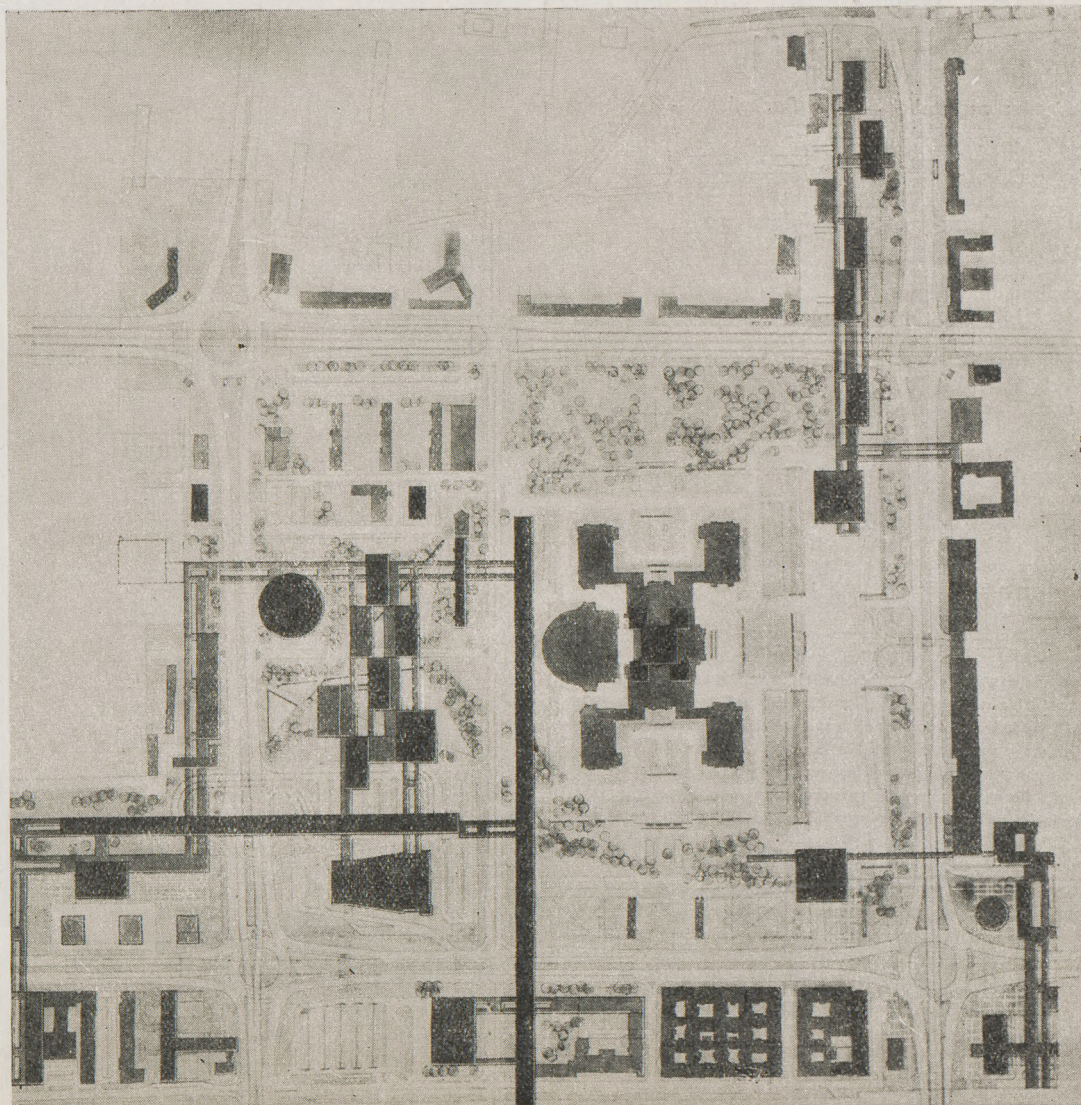
Olgierd Kaczyński – SARP, Warszawa
Aleksander Leszczyński – SARP, Warszawa
Maria Niemczyk – SARP, Warszawa
Henryk Sęczykowski – SARP, Warszawa
inż. *Andrzej Czapski* – SITK, Warszawa
inż. *Wiesław Rosiński* – SITK, Warszawa
Współpraca:
arch. *Tadeusz Kujawski* – SARP, Warszawa

Obszar centrum został wyznaczony układem 7 wieżowców, określających położenie centrum w sylwecie miasta. W pracy dokonuje się próby powiązania centrum w jeden system funkcjonalno-przestrzenny w oparciu o długie budynki o cechach ciągłych. W konsekwencji jednak zamiast związania centrum uzyskano efekt podziału przestrzennego centrum na 4 części.

Wątpliwą rolę dało zbliżenie i ustawienie poziomej ściany za PKiN od strony Sali Kongresowej oraz al. Jerozolimskich.

Wątpliwości budzi również sposób kojarzenia funkcji usługowych i administracyjnych w budynku ciągłym o stosunkowo wąskim trakcie. W sposób interesujący rozwiązano zespoły usługowe na kierunku N-S między ulicami Marchlewskiego i Emilii Plater oraz u zbiegu ulic Marszałkowskiej i Świętokrzyskiej.

Konsekwentna i wewnętrznie zgodna koncepcja obsługi komunikacyjnej centrum systemem wielokonwencjonalnej komunikacji zbiorowej. Zrównoważony pod względem przelotowości i chłonności parkingowej układ drogowy zawiera wiele interesujących elementów, jak np. ciąg Złota-Kniewskiego-Górskiego, Nowogrodzka-Zelazna, powiązanie dworca centralnego z ul. Marchlewskiego i in. Stara segregacja ruchu kołowego i pieszego.



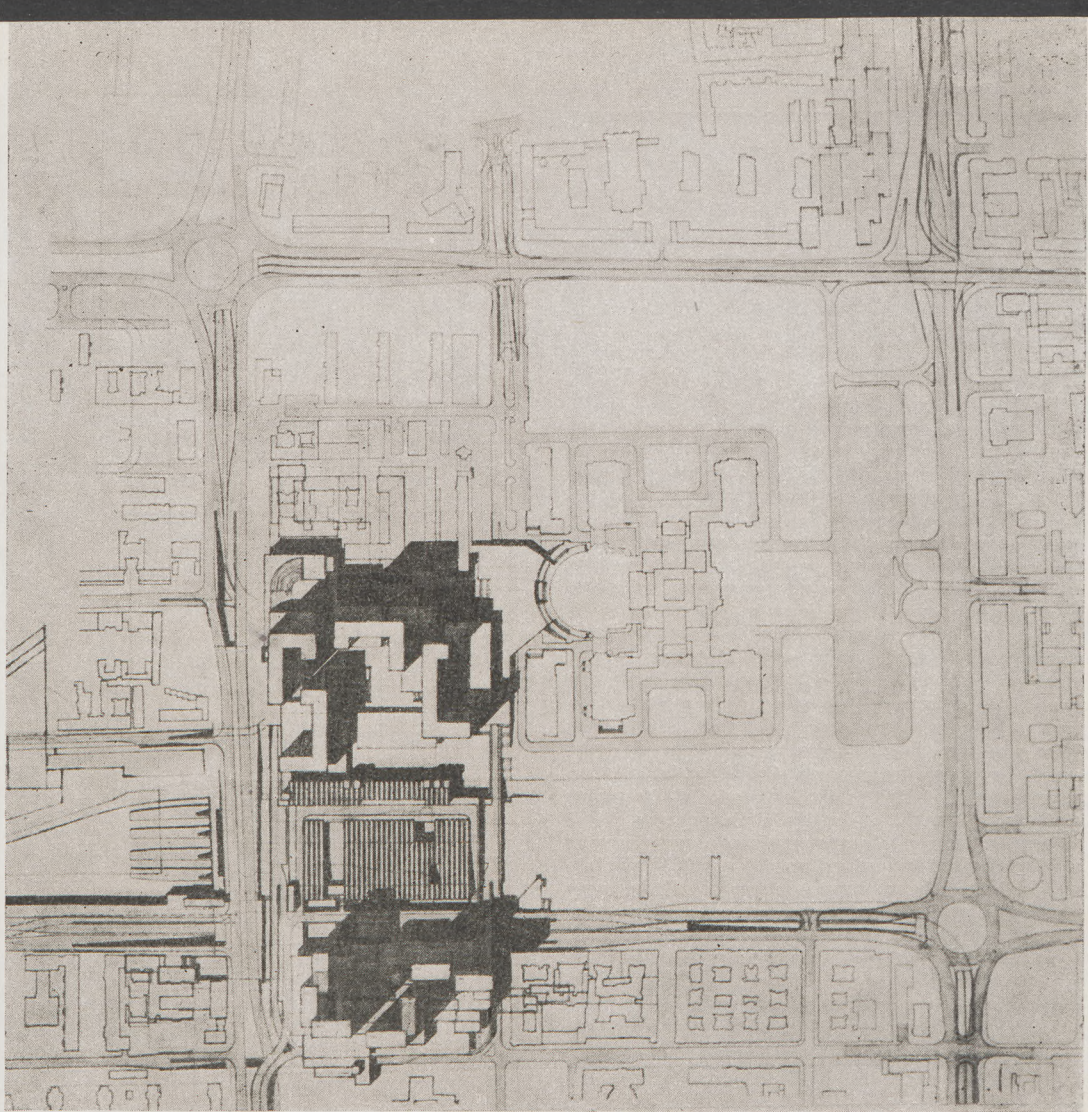
Praca nr 2 Wyróżnienie II

Autorzy: architekci *Marek Budzyński* – SARP, Warszawa
Krzysztof Chwalibóg – SARP, Warszawa
Jerzy Górnicki – SARP, Warszawa
Jacek Janczewski – SARP, Warszawa
Andrzej Kiciński – SARP, Warszawa
Adam Kowalewski – SARP, Warszawa
Jan Rutkiewicz – SARP, Warszawa
Gonzales Bustamante – Ekwador
 Współpraca: arch. *Jeremi Królikowski* – SARP, Warszawa
Tomasz Kuczborski ASP, Warszawa.

Centrum zostaje włączone jako punkt węzłowy komunikacyjnej osi W-Z. Propozycja znacznego wydłużenia nowych elementów centrum po tej linii zbyt rozciąga zasięg centrum.

Brak koncepcji rozwiązywania otoczenia PKiN. Wysokie zespoły brył w kształtach „L” i „E”, zbyt skupione i nawzajem zacieniające się, tworzą w sylwecie Warszawy zbyt ciężkie bryły. Problematyka opracowań komunikacji nadmiernie ograniczona, w szczególności brak uzasadnienia ruchowego dla projektowanego ukształtowania tras i węzłów.

Budzi zastrzeżenie rozwiązanie ciągu Nowy Świat-Kopernika z pozostawieniem ruchu tranzytowego i estakady na ul. Nowy Świat. Wprowadzone istotne zmiany koncepcji dworca PKP przy jednoczesnym ułożeniu w bezpośrednim sąsiedztwie dworca kolejowego dworca obsługi miejskiej PLL „LOT”, nie dają korzyści, które uzasadniałyby podjęcie zmian zatwierdzonego projektu w kierunku wskazanym przez autorów.



Praca nr 22 Wyróżnienie II

Autorzy: architekci *Marek Budzyński* – SARP, Warszawa
Krzysztof Chwalibóg – SARP, Warszawa
Jerzy Górnicki – SARP, Warszawa
Jacek Janczewski – SARP, Warszawa
Andrzej Kiciński – SARP, Warszawa
Adam Kowalewski – SARP, Warszawa
Jan Rutkiewicz – SARP, Warszawa
 Komunikacja: inżynierowie *Jan Budzicki*
Maciej Knothe, *Maciej Mazur*
 Współpraca: architekci *Bożena Bednarek*
Stanisław Grzelachowski, *Jan Lec*, *Andrzej Nodzykowski*
Konrad Sowiński – SARP, Warszawa

Koncepcja funkcjonalno-przestrzenna oparta o ulice Marszałkowską i Marchlewskiego, przy podkreśleniu ograniczenia centrum od północy ciągiem pieszym prowadzonym po przekątnej.

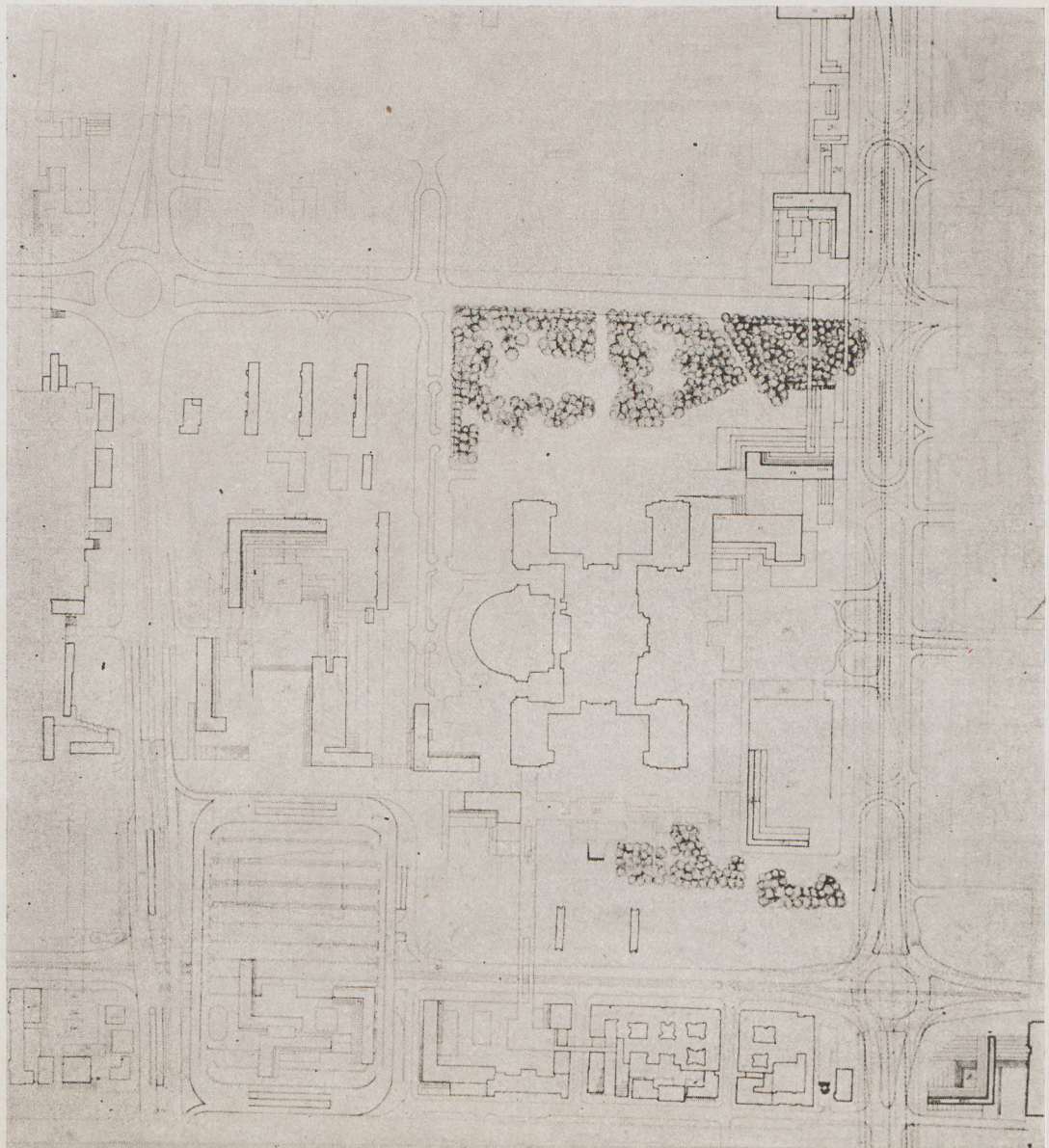
Na wyróżnienie zasługuje:

- próba formowania zespołów o różnym klimacie wynikającym z programu, skali i formy poszczególnych zespołów,
- wydobycie ciągu pieszego poprzecznego po osi ulic Brackiej, Hibnera, KRN.

Rozmieszczenie programu prawidłowe, poza propozycją przeniesienia centrum administracji państwowej na zachód od ul. Żelaznej. Niesłusznie zbyt rozproszono funkcje centrum oraz wyciągnięto w kierunku zachodnim. Nieuzasadniona funkcjonalnie rozbudowa ul. Marszałkowskiej. Formy węzłów nieuzasadnione ruchowo, nie do przyjęcia w tej części miasta. Brak rozwiązania problemu parkingów.

Propozycje nowego rozwiązania dworca PKP i bezpośredniego otoczenia w drodze lokowania części programu w kondygnacjach podziemnych na północ i na południe od al. Jerozolimskich oraz na płytach nadbudowywanych nad halą dworcową – z uwagi na komplikacje wynikające z połączenia różnorodnych funkcji i wyjątkowe trudności techniczne nie są korzystne, a uzyskiwane efekty są niewspółmierne w stosunku do trudności w rozwiązaniu budowy i funkcjonowania całego zespołu.

Dworzec „LOT” zlokalizowany prawidłowo.



Arch. JERZY HRYNIEWIECKI

Kierunki funkcjonalno-przestrzenne
rozwoju centrum

Zdecydowana większość prac potwierdziła trafność wyboru rejonu dworca centralnego dla koncentrowania inwestycji w pierwszym etapie. Program pierwszego etapu powinien być rozmieszczony przede wszystkim między ulicami Marchlewskiego, Nowogrodzką, Emilii Plater i Sienką. W następnych etapach realizacji należy mocniej powiązać pod względem funkcjonalnym i przestrzennym rejon dworca centralnego i Pałacu Kultury i Nauki z pozostałymi częściami centrum.

Arch. STANISŁAW JANKOWSKI

Mamy satysfakcję, że przebrnęliśmy przez dość trudne warunki Konkursu. Wydaje mi się, że wnioski pokonkursowe zostały sformułowane prawidłowo. Stwierdzenie, że w centrum nie ma miejsca na budynki mieszkalne – jest kluczowe. Pamiętajmy, że wieżowce na „Stronie Wschodniej” zostały wymuszone przez inwestora, bo urbanisci nie chcieli ich budować.

Niekonsekwencją ze strony Sądu Konkursowego było uznanie i zachwalanie prac nr 17 i nr 3, w których są tak wielkie bariery. Praca nr 8, odznaczona pierwszą nagrodą, ma olbrzymie zalety. To jest jedna z nielicznych prac, która rozwiązuje nie tylko program, ale także i możliwości techniczne architektury. Wydaje się, że stawianie gigantycznej ściany, która zasłoni Warszawę od zachodu, nie jest prawidłowe.

Arch. OLGIERD KACZYŃSKI

Wysokość Pałacu Kultury powinna wyznaczać skalę dla Warszawy. Prace konkursowe wyraźnie to podkreślały i wykazały, że dopiero budynki o wysokości powyżej 150 m mogą stworzyć dobrą kompozycję z Pałacem Kultury, czego budynki niższe – do 100 m – nie spełniają.

Arch. EUGENIUSZ ONISKO

Na ogół odniosłem wrażenie, że nie przyświeca nam modele miasta przyszłości, model Warszawy po roku 2000. Wszystkie prace są realne i za największą wadę Konkursu uważam to, że według wszystkich projektów można od razu zacząć budować, a nie wiemy, jak miasto będzie wyglądało w 2000 roku.

Wszystkie teoretyczne przypuszczenia stoją raczej w sprzeczności z przedstawionymi tu rozwiązaniami.

Arch. KRZYSZTOF CHWAŁIBÓG

Kształtowanie i budowa miasta nie może być procesem łatwym, przebiegającym harmonijnie, bez oporów. Powinno być stan ciągłego wrzenia, dyskusji i ścierania się różnych poglądów. Tylko w ten sposób możliwa jest konfrontacja opinii i tylko w takich warunkach społeczeństwo może kontrolować działalność grupy specjalistów, którym powierzono kierowanie budową miasta. Trzeba przypomnieć, że miasto nie jest terenem zastrzeżonych prywatnych jurysdykcji poszczególnych inwestorów, działających bez żadnego ograniczenia i bez żadnej odpowiedzialności i tworzących nonsensowne funkcjonalnie, chore i kalekie, już w założeniu obce w tkance miasta układy.

W ocenie Sąd całkowicie pominął podstawowe zagadnienie skali człowieka i skali miasta. Zapomniano o kardynalnej zasadzie kształtowania przestrzeni centrum i prowadzeniu ruchu pieszo ciągami obudowanymi funkcją i łączącymi kolejne rejon koncentracji programu. Pominęto tu całe doświadczenie zdobyte przy realizacji „Strony Wschodniej”. Nie zastanawiano się, czy narysowany układ w ogóle może funkcjonować, uznając za właściwą kubaturę o wysokości kilkudziesięciu kondygnacji i szerokości traktu 100 m.

Książki o architekturze

„Polska”*

Jacek Nowicki

Wydawnictwa albumowe często budzą nieufność i podejrzenia, że jedynym ich przeznaczeniem jest odegranie roli drogiego prezentu lub reprezentacyjnego przedmiotu na półce. Wbrew temu mniemaniu coraz częściej ukazują się u nas wydawnictwa o charakterze albumowo-pamiętkowym, które dają również bogaty materiał informacyjny, ujęty w sposób metodyczny i rzetelny. Niewątpliwie do takich wydawnictw należy książka, której opracowanie i wydanie zainicjował Tadeusz Filipczak, a której autorem jest Jerzy Kostrowicki, zatytułowana „Polska. Przyroda – osadnictwo – architektura”. Wysokiemu poziomowi zdjęć i opracowania graficznego towarzyszy bardzo dobry i przejrzysty układ tekstu, mapki i opisów zdjęć. Tekst przy dużej zwięzłości zawiera wielkie bogactwo informacji obejmujących, szeroki zakres – od geologii, przyrody i historii do charakterystyki osadnictwa, gospodarki, architektury.

Pewne novum w wydawnictwach tego typu stanowią mapki w tekście – opracowane bardzo czytelnie i podające zarówno charakterystykę całego omawianego terenu, jak i wybranych jego fragmentów.

W rezultacie książka stanowi zbiór uporządkowanych informacji o Polsce – doskonale ilustrowanych. A że jednocześnie jest albumem zdjęć – to oczywiście nie obniża, a podwyższa jej wartość.

Również i dobór materiałów fotograficznych zdaje się charakteryzować kraj we właściwy sposób, to znaczy bez dysproporcji i zniekształceń. Jedynym mankamentem wydawnictwa jest niezbyt dobry poziom techniczny kilku zdjęć kolorowych. Jest to jednak, niestety, mankament wszystkich niemal wydawnictw drukowanych w kraju.

* Jerzy Kostrowicki: Polska. Przyroda – osadnictwo – architektura. 584 s., 436 il., nakład 20 000 egz. Wydawnictwo ARKADY, Warszawa 1969.

O Polsce, krajobrazie i architekturze

Barbara Kosińska

O tym, jak istotną rolę w budzeniu naszego zainteresowania książką odgrywa jej szata zewnętrzna, a więc przede wszystkim okładka czy obwoluta – zdają się niekiedy zapominać rodzimi wydawcy, choć gwoździem prawdy przyznać trzeba, iż w ostatnich latach zdarza się to im już coraz rzadziej. Sprawa obwoluty jest jednak ważna dla wszelkiego typu książek, choć w przypadku wydawnictw albumowych odgrywa rolę szczególnie, a to z uwagi na określone ich przeznaczenie i funkcję „społeczną”. Nic też dziwnego, że zwykliśmy traktować obwolutę albumu jako element dla ogólnej oceny wartości i jakości książki niemal że decydujący.

Mniemanie takie bywa, niestety, często powodem znacznych rozczarowań. Zdarza się bowiem, że będąc pod wrażeniem wyjątkowo udanej obwoluty, nie dość uważnie zapoznaliśmy się z za-

wartością samego albumu i potem dopiero, „po fakcie”, dokładniej wertując zakupioną właśnie pozycję przeżywamy przykry moment rozczarowania. Zdarza się i tak, że niezbyt szczęśliwie dobrana obwoluta już z daleka zniechęca nas do książki, w gruncie rzeczy wartościowej i interesującej.

Znamiennym przykładem w tym względzie jest okazały album J. Kostrowickiego „Polska. Przyroda – osadnictwo – architektura”. Obwoluta, choć kolorowa i błyszcząca, o zawartości albumu daje bardzo niktę wyobrażenie; napis „Polska” też właściwie niczego nie wyjaśnia, bo kryć się pod nim wszak może treść bardzo rozmaita. Tym milsze więc zaskoczenie, gdy – od pierwszych już stron – uderza nas bogactwo i niewątpliwa uroda tej niecodziennej książki.

Wydana przez ARKADY w roku ubiegłym „Polska” jest w naszym edytorstwie niemalym wydarzeniem. Składają się na to trzy co najmniej powody: ważność i aktualność samego tematu (album ukazał się w roku 25-lecia PRL), świetne i przekonujące pod względem koncepcyjnym opracowanie książki, staranność, ba – kunszt technicznej „realizacji” albumu (nieudana obwoluta przestaje właściwie się tutaj liczyć). W tej sytuacji nie ma co się dziwić szalonomu powodzenia „Polski” na tzw. rynku księgarskim, z którego też niebawem po ukazaniu się znikła mimo niebagatelnej przeciętnej ceny.

Temat: Polska, wielokrotnie już opracowywany, bywał ujmowany rozmaicie. Specyfika koncepcji zrealizowanej w albumie ARKADY polega przede wszystkim na skoncentrowaniu uwagi wokół zagadnień środowiska geograficznego i krajobrazu – zarówno naturalnego, przyrodniczego, jak zurbanizowanego, przetworzonego przez działalność człowieka. Materiał ilustracyjny dobrano niezwykle pieczołowicie, proporcje „ilościowe” (gdy do jednego zespołu architektonicznego bądź urbanistycznego odnosi się kilka zdjęć) wyważono z ogromną precyzją, żeby nikogo, a raczej niczego, nie ukrzywdzić. Korzyść z tego niewątpliwa, gdyż ukazano dzięki temu wszystkie bodaj naprawdę liczące się z racji swej klasy zabytki architektury w Polsce. Myślę, że niejedynemu czytelnik przeżył nad książką J. Kostrowickiego chwile prawdziwego olśnienia, może niedowierzania nawet, dowiadując się o istnieniu tylu rzeczywistych skarbów sztuki architektonicznej na naszej własnej polskiej ziemi. Zachwycać się zresztą można tutaj nie tylko zabytkami sztuki „uczonnej”, album uwzględnił bowiem w dosyć szerokim zakresie również budownictwo ludowe, zawsze zadziwiające harmonią współbrzmienia z tłem krajobrazu.

W dotychczasowym dorobku ARKADY „Polska” J. Kostrowickiego zajmuje pozycję szczególną, stanowiąc jak gdyby podsumowanie podejmowanych wcześniej w tej samej „linii tematycznej” inicjatyw wydawniczych (wystarczy wymienić tylko: „Krajobrazy Polski”, „Ogrody Polski”, „Architekturę polską”, „Sztukę ludu polskiego”, serię „Miasto – krajobraz i architektura”). Rzeczą niezwykle cenną w przypadku „Polski” jest i to, iż sam album został tu uzupełniony o obszerniej potraktowane partie tekstowe stanowiące komentarz do zdjęć. Wydzielono je w kilka samodzielnych niejako części, bowiem dla jasności obrazu autor opracowania dokonał podziału Polski na 6 krain, nieco inaczej, niż czyni to oficjalna nauka, i poszczególne rozdziały książki odpowiadają temu podziałowi. Obok najważniejszych wiadomości charakteryzujących przedstawione obiekty pod względem geograficzno-przyrodniczym bądź historycznym część tekstowa „Polski” zawiera także syntetycznie ujętą wiedzę ogólną o każdej z owych sześciu krain. Jak więc widać – bogactwo tego wydawniczego ewenementu jest naprawdę ogromne.

Do tej pięknej książki można mieć jednakże jedno dosyć zasadnicze zastrzeżenie. Oto obraz Polski w niej ukazany nie obrazem prawdziwym – to wypreparowane niemal chemicznie piękno, zabiegami fotografików „podcharakteryzowana” uroda realnych miejsc, domów, krajobrazów... Cóż, i ten wybór – jak każdy inny – dokonany został w imię określonej zasady i ze świadomością wynikających stąd konsekwencji.

A zatem, może raczej w tej albumowej Polsce należy dostrzec swego rodzaju przyczynek do toczącej się obecnie dyskusji „Człowiek a przyroda”? W takim razie jednak wymowa książki nabrałaby pesymizmu, bo: „oto jak mogłoby być pięknie, gdy tymczasem...”

Na szczęście, jest to tylko po prostu piękna książka o Polsce.

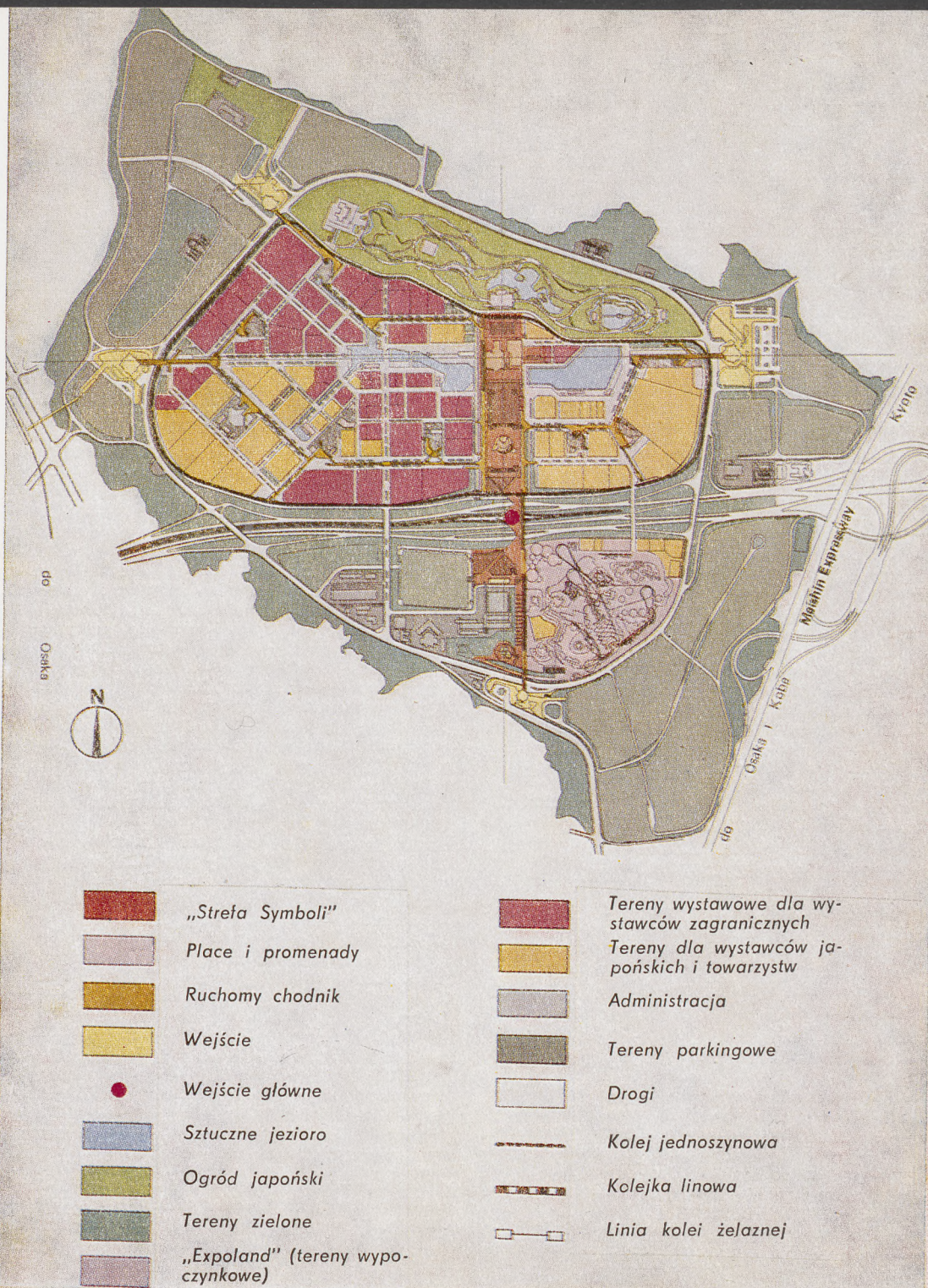
Expo-70

Witold Szolginia

Od połowy marca Osaka* jest miejscem największego widowiska świata — EXPO-70. Ów kryptonim, to skrócona międzynarodowa nazwa, którą współcześnie określa się kolejne wystawy światowe (EXPO-58 w 1958 r. w Brukseli, EXPO-67 w 1967 r. w Montrealu i obecnie w Osaka). Wystawy światowe zawsze są imprezami o wielkim, międzynarodowym znaczeniu ideowo-problemowym i propagandowym, imponującymi swą skalą i rozmachem realizacji, jednakże EXPO-70 ma wśród wszystkich dotychczasowych rangę wyjątkową i walory szczególne. Jest mianowicie pierwszą wystawą światową zorganizowaną w Azji, gdzie nigdy jeszcze imprezy takiej nie było, jest rekordową pod względem liczby uczestniczących w niej krajów całego świata, jest wreszcie największą i najwspanialszą wystawą, jaką świat w ogóle dotychczas oglądał.

Każdej ze współczesnych wystaw światowych przyswieca określona idea przewodnia. Ujęta w zwięzłym hasle, odzwierciedla podstawowy cel danej wystawy, któremu powinny być podporządkowane koncepcje rozwiązania zarówno wystawy w całości (jej rozplanowanie, zagospodarowanie przestrzenne, symbolika dominujących akcentów itd.), jak i poszczególnych ekspozycji narodowych. Dla przypomnienia: takim ideowym mottem dla EXPO-58, pierwszej po ostatniej wojnie wystawy światowej, było hasło: „Aby świat stał się bardziej ludzki”, a dla EXPO-67: „Ziemia — ojczyzna ludzi”. W odniesieniu do EXPO-70 ustalono równie jak tamte piękne i humanistyczne w swej treści hasło: „Postęp i harmonia dla ludzkości”. Cała ogólna kompozycja EXPO-70 oraz opracowanie wszystkich jej szczegółów wskazują na to, że owa idea została tu odzwierciedlona w sposób równie trafny, jak konsekwentny. W EXPO-70 uczestniczy ponad 70 krajów ze wszystkich kontynentów oraz wiele organizacji międzynarodowych. Dla porównania podajemy, że w poprzedniej wielkiej wystawie światowej EXPO-67 w Montrealu brało udział 65 państw, zaś we wcześniejszej, brukselskiej EXPO-58 — tylko 45 państw.

Powierzchnia terenów obecnej wystawy światowej liczy 330 ha. Ten wielki obszar jest usytuowany nie w samym mieście Osaka, ale kilkanaście kilometrów na północ od niego, na bardzo pięknych pod względem krajobrazowym wzgórzach Senri. Ponieważ, jak to obliczyli organizatorzy wystawy, w okresie 6 miesięcy jej trwania zwiędzi ją ok. 50 milionów ludzi (jeden z wariantów prognozy podaje nawet liczbę o 15 mln większą), a w okresach szczytowych (zwłaszcza w pierwszych i ostatnich miesiącach trwania imprezy) przez tereny wystawowe będą się codziennie przewijały setki tysięcy zwiedzających — przeto problem komunikacyjnego powiązania miasta Osaka z tymi terenami ma znaczenie pierwszorzędne. Rozwiązano go pomyślnie za pomocą trzech autostrad ruchu szybkiego o wielkiej przebiegłości oraz linii kolei podziemnej, obsługiwanej przez kursujące w krótkich odstępach czasu superszybkie pociągi. Owe komunikacyjne połączenia miasta z terenami EXPO-70 zapewniają sprawne przenoszenie mas ludzkich w obu kierunkach — na wystawę i do miasta. O wielkości tych mas



1 Plan generalny terenów EXPO-70

2 Centrum Osaka

3 Wieża przy budynku kierownictwa wystawy.

świadczą następujące liczby: w dzień powszedni na EXPO-70 przyjeżdża i potem odjeżdża pociągami kolei podziemnej ok. 150 tys. ludzi, a autobusami i samochodami – dalsze 50 tys.; w soboty i dni świąteczne przebywa na wystawie w ciągu dnia ok. 400 tys. osób.

Generalnym projektantem EXPO-70 i autorem idei przestrzennego zagospodarowania jej terenów jest czołowy architekt japoński i jeden z najznakomitszych architektów w skali światowej, mający na swym koncie wiele międzynarodowych sukcesów projektowych, profesor Kenzo Tange. Kierował on zespołem dwunastu innych świetnych architektów i urbanistów japońskich, z których każdy był projektantem pewnego fragmentu EXPO-70 o znaczeniu ogólnowystawowym. Pawilony poszczególnych krajów zostały zaprojektowane w tych krajach, przy czym dla projektantów wiążące były jedynie warunki lokalizacji pawilonów na terenie wystawy oraz nawiązanie do jej dewizy. Powszechnie wiadomo, że Japończycy odznaczają się niezwykłą pracowitością, wielkim zdyscyplinowaniem i znakomitą myślą organizacyjną. Pozwoliło im to przeistoczyć w ciągu ćwierćwiecza ich ojczyznę z kraju pobitego i zrujnowanego w czasie II wojny światowej – w trzecią gospodarczo-techniczną potęgę współczesnego świata. Niezależnie jednak od wielkich uzdolnień i przymiotów rozpatrywanych w kategoriach dyscypliny społecznej, nauk ścisłych, ekonomii i supernowoczesnej techniki – Japończycy odznaczają się również wielką wrażliwością na piękno twórców i zjawisk natury, na estetyczne oddziaływanie sztuk pięknych oraz na poetycką wymowę i symbolikę różnych przejawów życia w otaczającym ich świecie. Obie te grupy japońskich cech narodowych znalazły swoje dobitne odzwierciedlenie w generalnym projekcie rozplanowania i przestrzennego zagospodarowania obszaru EXPO-70.

Kenzo Tange potraktował ten obszar jako symboliczne „Drzewo Życia”, podporządkowując tej idei kompozycję rozplanowania wszystkiego, co się tu miało znaleźć. Pniem owego „drzewa” stała się wydłużona centralna część wystawy z jej rozmaitymi obiektami o funkcji ogólnowystawowej, konarami i gałęziami – ciągi komunikacyjne, zaś kwiatami i owocami – usytuowane przy owych cięgach pawilony ponad 70 uczestniczących w EXPO-70 krajów oraz liczne pawilony japońskie. Główna autostrada doprowadzająca ruch kołowy do terenów wystawowych dzieli je na dwa podstawowe sektory – północny i południowy. Sektor północny stanowi właściwy obszar ekspozycyjny, podzielony na dwie zasadnicze części: jedną przeznaczoną dla wystawców japońskich, drugą – dla wystawców zagranicznych. Natomiast w dwukrotnie od niego mniejszym powierzchniowo sektorze południowym zlokalizowano administracyjne budynki kierownictwa wystawy oraz „Expo-land” – wielki park wypoczynku i rozrywki, wzorowany na amerykańskim „Disneylandzie”. Dzięki takiemu rozwiązaniu, główne wejście na EXPO-70 znajduje się niemal w samym sercu terenów wystawowych.

„STREFA SYMBOLI”

Od głównego wejścia ciągnie się przez cały obszar północnego sektora wystawy wspomniana poprzednio jej część centralna. Urbanistycznemu i architektoniczno-plastycznemu rozwiązaniu tego fragmentu EXPO-70 twórcy wystawy z Kenzo Tange na czele poświęcili najwięcej inwencji i trudu. Ową pień „Drzewa Życia” powinien być bowiem według zamysłu generalnego projektanta stać się najdobitniejszym symbolem dewizy tegorocznej wystawy światowej: „Postęp i harmonia dla ludzkości”. W planie wystawy ten jej fragment, o ogólnej powierzchni ok. 120 tys. m², nazwano „Strefą Symboli”, co znalazło swoje pełne uzasadnienie w jej rozwiązaniu.

Przy opracowywaniu programowej i urbanistyczno-architektonicznej koncepcji EXPO-70 podstawowym zamierzeniem Kenzo Tange było nadanie jej charakteru nieco odmiennego niż w przypadkach obu poprzednich wystaw światowych – w Brukseli i Montrealu. Pragnął on mianowicie, aby tegoroczna wystawa stała się czymś więcej aniżeli jeszcze jedną, wprowadzającą ogromną i wspaniałą, ale tylko wystawową imprezę. Chciał uczynić z EXPO-70 miejsce swego rodzaju festiwalu ludzkości, scenę spotkań, poznania się i wzajemnego zrozumienia ludzi ze wszystkich kontynentów świata, którzy tutaj, w poczuciu ogólnoludzkiej wspólnoty, w atmosferze postępu, ładu i harmonii, zaznajomiliby się z najlepszymi tradycjami, imponującą teraźniejszością i porywają-

cymi perspektywami cywilizacji w najszerszym tego słowa znaczeniu.

Stąd właśnie idea harmonijnie organizującego tereny wystawowe „Drzewa Życia”, stąd koncepcja „Strefy Symboli”.

Strefa ta, to długi, monumentalnie rozwiązany plac wraz z zespołem usytuowanych na nim i przy nim różnorodnych obiektów i urządzeń. Nosząc w swej części nazwę „Placu Festiwalowego”, jest on czymś w rodzaju nowoczesnego forum, triumfalną drogą wejściową na tereny wystawy, miejscem odbywania się oficjalnych uroczystości i ceremonii, miejscem przedstawiania imprez „dni narodowych” poszczególnych, biorących udział w wystawie krajów, miejscem demonstrowania różnych innych pokazów i występów, a także – i przede wszystkim – miejscem spotkania ludzi przybyłych na EXPO-70 ze wszystkich stron świata.

Jak na to wskazuje już sama nazwa tego fragmentu wystawy, symbolika, tak ceniona i ulubiona przez mieszkańców Japonii (zwanej również symbolicznie „Krajem Wschodzącego Słońca” lub „Krajem Kwitnącej Wiśni”) – jest tu wyeksponowana szczególnie mocno. Dominujący w tej strefie symbol jest wspaniałym dziełem techniki, prawdziwym majstersztykiem w dziedzinie nowoczesnych konstrukcji budowlanych. Jest to rozpostarty na wysokości 30 m nad „Placem Festiwalowym” ogromny dach-baldachim, symbolizujący zjednoczenie i wspólnotę całej ludzkości. Ma on długość 290 m i szerokość 108 m, został zmontowany ze stalowych kratownic przestrzennych, a dźwigają go zaledwie trzy pary podpór, również o stalowej konstrukcji kratownicowej. Cały imponujący obiekt został przekryty od góry przezroczystym tworzywem sztucznym.

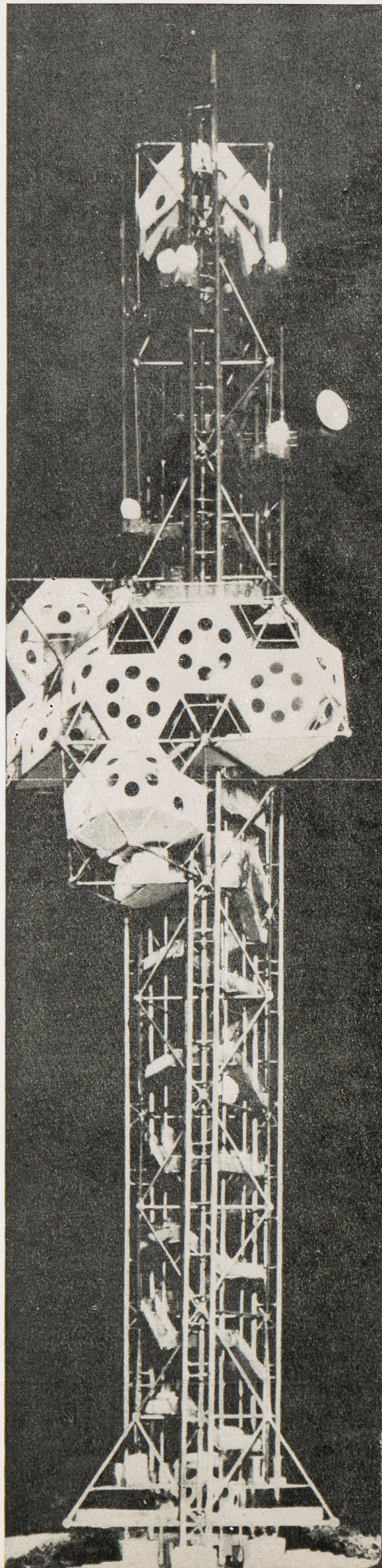
Z owym symbolicznym dachem i „Placem Festiwalowym” związane są trzy dalsze na tym terenie elementy symboliczne. Nazwano je wieżami, ale można je raczej uważać za gigantyczne rzeźby nowoczesne. Symbolizują one siłę i dynamikę ludzkiego życia, nosząc nazwy: „Wieża Słońca” (usytuowana pośrodku „Placu Festiwalowego”) i przebijająca wspomniany dach), „Wieża Macierzyństwa” i „Wieża Młodości” (na lewo i na prawo od „Wieży Słońca”).

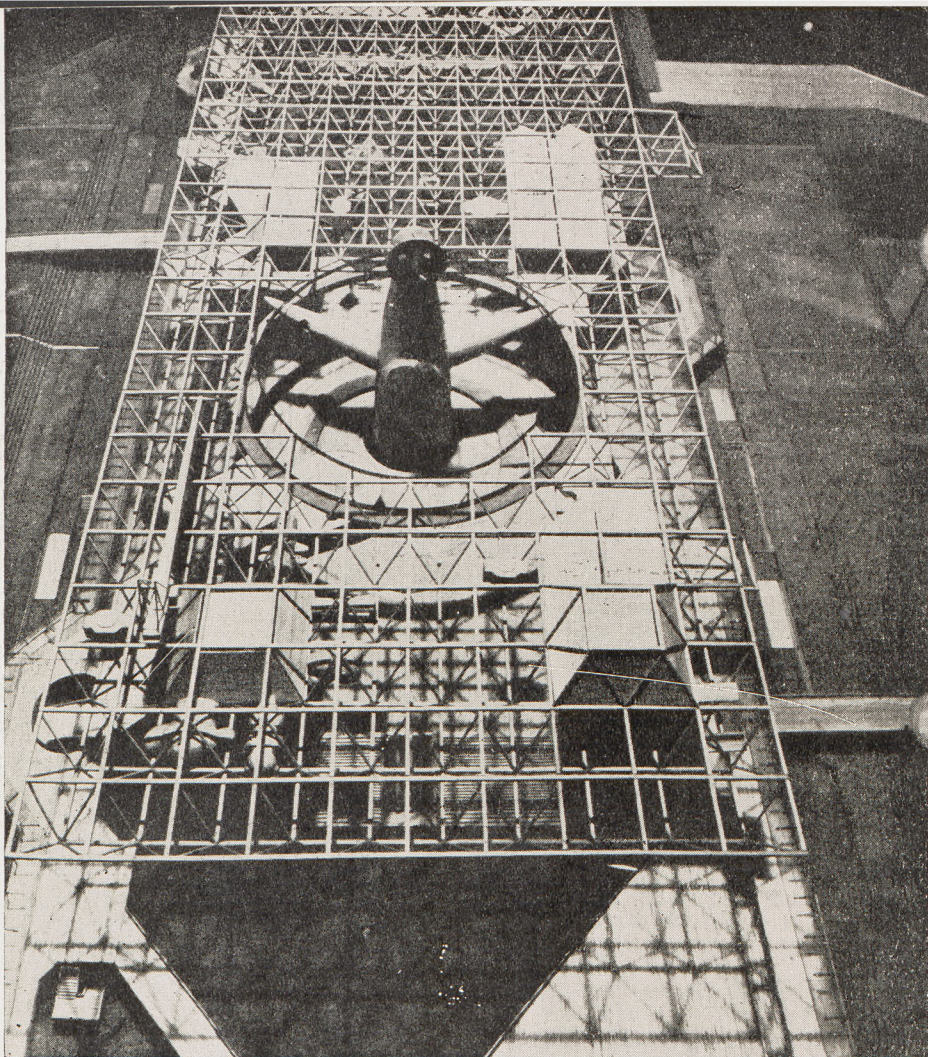
W „Strefie Symboli” usytuowano ekspozycje nawiązujące tematycznie do naczelnego hasła tegorocznej wystawy światowej. Demonstrują one różne osiągnięcia ludzkości w trzech przekrojach czasowych: w przeszłości, teraźniejszości i przyszłości (te ostatnie – według prognoz futurologicznych). Odpowiednio do tego chronologicznego podziału ekspozycji, usytuowano je (co ma również wymowę symbolu) na trzech poziomach: podziemnym – przeszłość, naziemnym – teraźniejszość i nadziemnym – przyszłość.

Ważnymi obiektami centralnej strefy wystawy są przylegające do „Placu Festiwalowego” budynki teatru i muzeum sztuki. Budynek teatru jest właściwie halą wielofunkcyjną na 1500 miejsc siedzących, w której odbywają się spektakle teatralne, festiwale filmowe, koncerty, występy estradowe i inne podobne imprezy. W muzeum dysponującym powierzchnią wystawową liczącą 5300 m² zebrano kolekcje bezcennych arcydzieł sztuki dawnej i współczesnej, japońskiej i światowej (eksponaty wypożyczone z kilkudziesięciu krajów). Wiodącym tematem ekspozycji są kontakty Wschodu z Zachodem na przestrzeni dziejów.

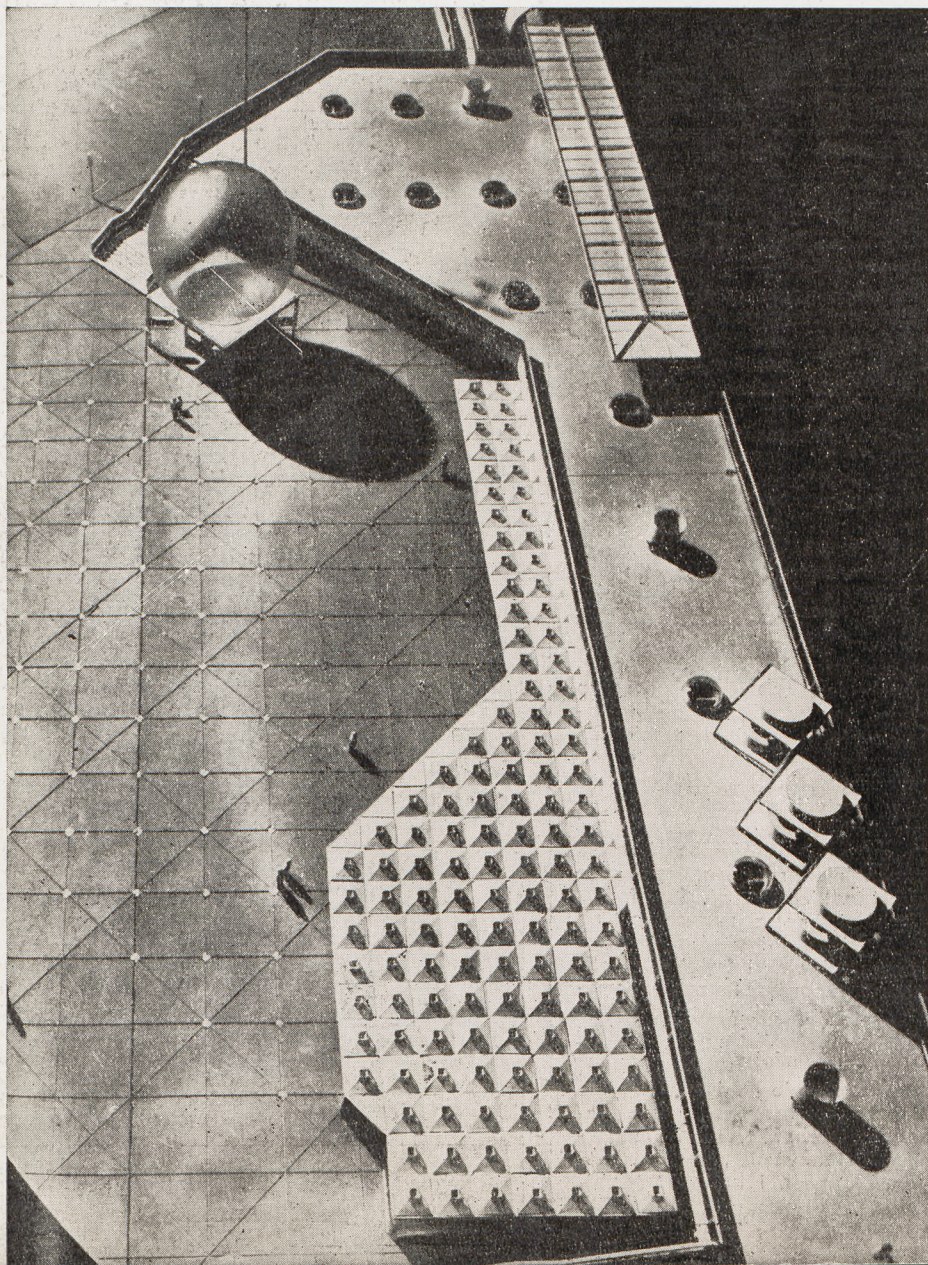
Sam „Plac Festiwalowy” stanowi zarówno scenę, jak i widownię w odniesieniu do różnych imprez wizualno-dźwiękowych. Jest on niezwykle bogato i pomysłowo wyposażony w różnorodne nowoczesniejsze urządzenia techniki elektronicznej, kinowej, oświetleniowej i nagłośnienia przestrzeni. Zarówno te urządzenia, jak i specjalne urządzenia teatralne w postaci ruchomych, zdalnie sterowanych segmentów widowni, estrad, zapadni oraz precyzyjnych dźwigów-robotów scenicznych, umożliwiają maksymalnie sprawną realizację i optymalne warunki odbierania najróżniejszych inscenizacji, widowisk i imprez muzycznych na otwartej przestrzeni. Nie wyłączając skomplikowanych widowisk typu „Dźwięk i Światło”, realizowanych za pomocą odpowiednio zaprogramowanych komputerów. Pojemność widowni „Placu Festiwalowego” można elastycznie regulować w granicach od 5 do 30 tys. miejsc.

Dodajmy jeszcze, że stosownie do konsekwentnie realizowanej kompozycyjnej koncepcji generalnego projektanta EXPO-70, urbanistyczne i architektoniczno-plastyczne ukształtowanie „Strefy Symboli” jest utrzymane w formach i barwach (domi-





4



5

nująca białą) powściągliwych i dyskretnych. Wynika to stąd, że zgodnie z ową koncepcją, stanowiące kościec rozplanowania wystawy „Drzewo Życia” powinno „zapewnić organiczny porządek i ogólną harmonię całości terenów wystawowych”. Formy i barwy o dużej ekspresji pozostawiono kwiatom i owocom „Drzewa Życia” – pawilonom wystawowym.

KOMUNIKACJA NA TERENACH EXPO-70

Z pełnym powodzeniem rozwiązano na EXPO-70 bardzo trudny problem organizacji ruchu wielkich mas ludzkich na terenach wystawowych. Zastosowano tu zupełnie nowy, unikalny, nigdy i nigdzie dotychczas jeszcze w taki sposób i na taką skalę nie realizowany system komunikacji zbiorowej.

Jest to układ sprzężonych ze sobą systemów komunikacji: kolei jednoszynowej, ruchomych chodników oraz ciągów pieszych. Poza tym przeprowadzono kolejkę linową, łączącą zachodnie wejście na tereny wystawy z tym ich fragmentem, w którym usytuowano teatr EXPO-70. Na tej trasie kursują 22 przeszklone gondole, zabierające każdą po 15 osób. Dystans 870 m pokonują one w 7½ minuty, unosząc się w najwyższym punkcie trasy na wysokość 30 m.

Licząca 4,3 km długości trasa kolei jednoszynowej otacza cały obszar północnego sektora EXPO-70, biegnąc dokładnie po jego obwodzie. Na trasie tej usytuowano 7 przystanków, od których korzystający z tego środka lokocji mogą rozpoczynać zwiedzanie terenów wystawowych.

Kolej jednoszynowa jest typu „siodłowego”: pociągi ślizgają się „okrakiem” po szynie-prowadnicy podtrzymywanej przez rozstawione co kilka metrów podpory. Po tym żelbetowym torowisku kursuje w krótkich odstępach czasu 6 pociągów o pojemności 540 pasażerów każdy. W szczytach ruchu przenoszą one łącznie 25 tys. pasażerów w ciągu godziny. Służą zaś nie tylko jako środki transportu, ale również jako ruchome platformy widokowe, umożliwiające dogodnie obejrzenie ze wszystkich stron bardzo atrakcyjnej panoramy „największego widowiska świata”.

Wspomniana jednoszynowa obwodnica kolejowa jest oczywiście funkcjonalnie sprzężona z doprowadzającymi na wystawę tłumy zwiedzających systemami komunikacji zewnętrznej – główną autostradą (wraz z parkingami samochodowymi i wielkim dworcem autobusowym), innymi drogami (prowadzącymi do 4 pomocniczych wejść na wystawę) oraz z końcową stacją dochodzącą tu z miasta Osaka linii kolei podziemnej. W układzie komunikacyjnym samej EXPO-70 obwodnica ta jest związana z wewnątrzwystawowym systemem chodników ruchomych.

System ów, stanowiący „konary” wzmiankowanego tu już kilkakrotnie symbolicznego „Drzewa Życia”, ma na celu ujęcie ruchu mas ludzkich na terenach EXPO-70 w zorganizowane ramy. Sieć „transporterów dla ludzi”, stanowiąca rozgałęziony w różnych kierunkach układ prostych i łamanych w planie zmechanizowanych ciągów komunikacyjnych, pokrywa swoim zasięgiem cały właściwy wystawowy obszar EXPO-70 (czyli jej sektor północny), sięgając również jedną ze swych odnóg ku wypoczynkowo-rozrywkowemu terenowi „Expolandu” w sektorze południowym.

Ogólna zasada rozplanowania systemu chodników ruchomych sprowadza się do tego, że ich trasy łączą ze sobą główne wejście na EXPO-70 z usytuowanymi w czterech punktach obwodu całości terenów wystawowych wejściami pomocniczymi. Są to: wejście północne o maksymalnej dziennej przepustowości 50–60 tys. osób, wejście południowe o przepustowości 30–50 tys. osób, wejście wschodnie o przepustowości 60 tys. osób i wejście zachodnie o przepustowości 100 tys. osób.

4 Wielki dach-baldachim o konstrukcji kratownicowej nad fragmentem „Strefy Symboli”. Pośrodku – „Wieża Słońca”.

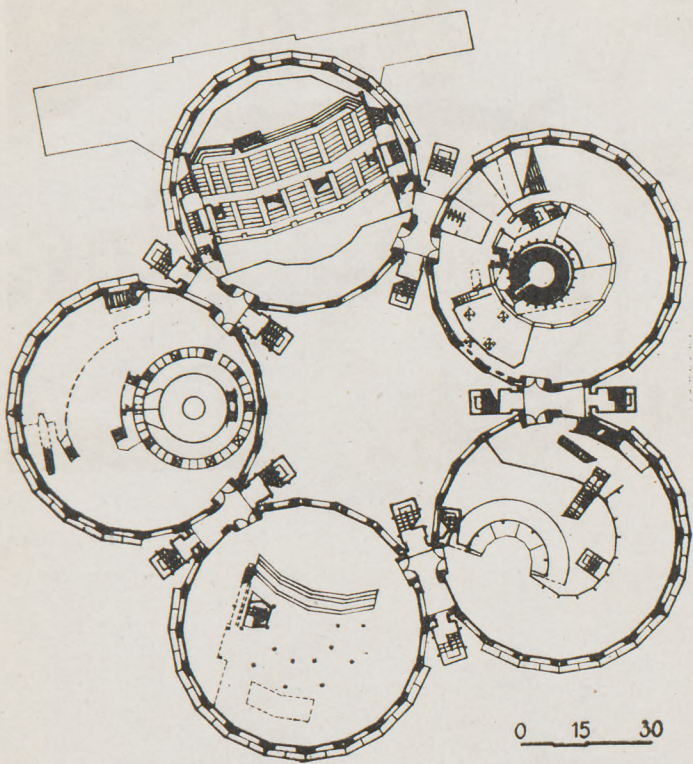
5 Stacja rozrządowa chodników ruchomych.

6 Japoński pawilon rządowy. Rzut

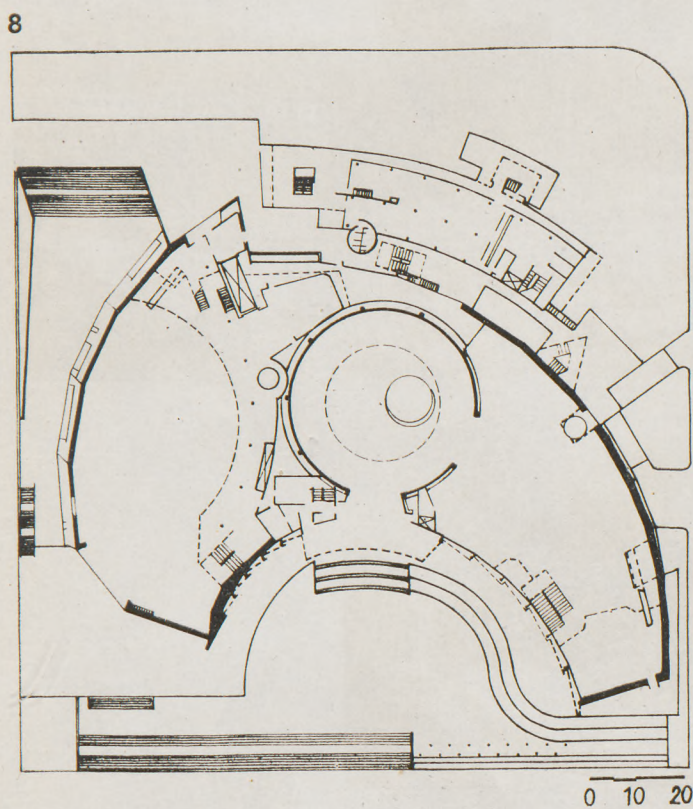
7 Japoński pawilon rządowy. Widok

8 Pawilon Związku Radzieckiego. Rzut

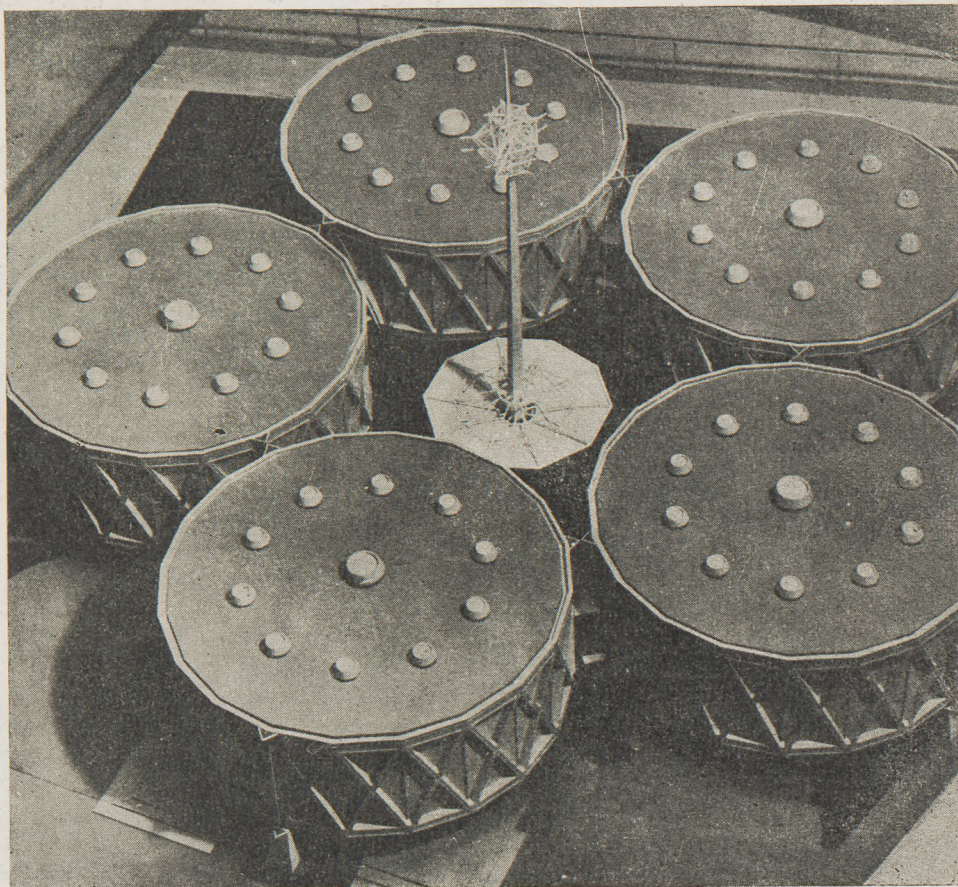
9 Pawilon Związku Radzieckiego. Widok



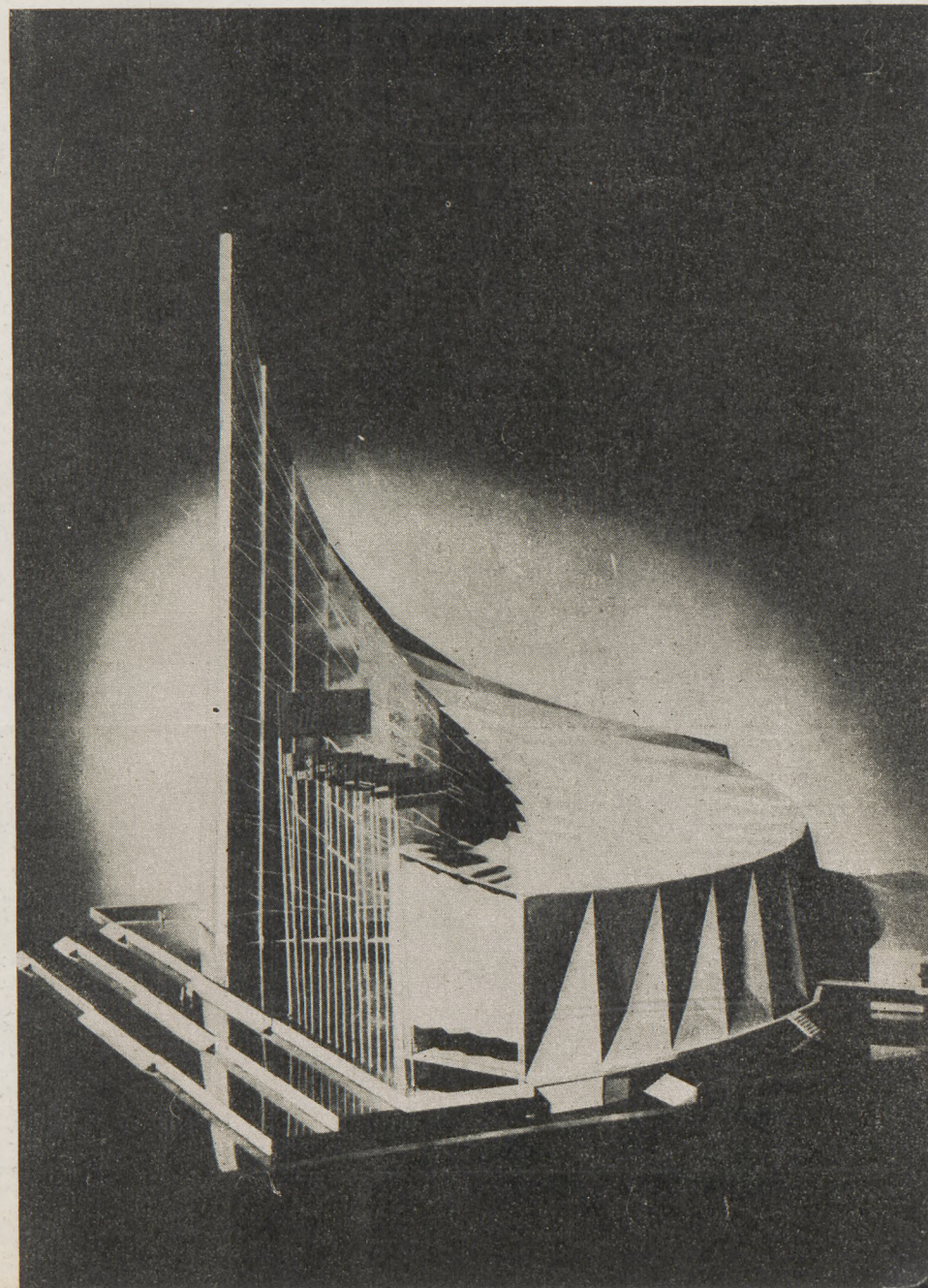
6



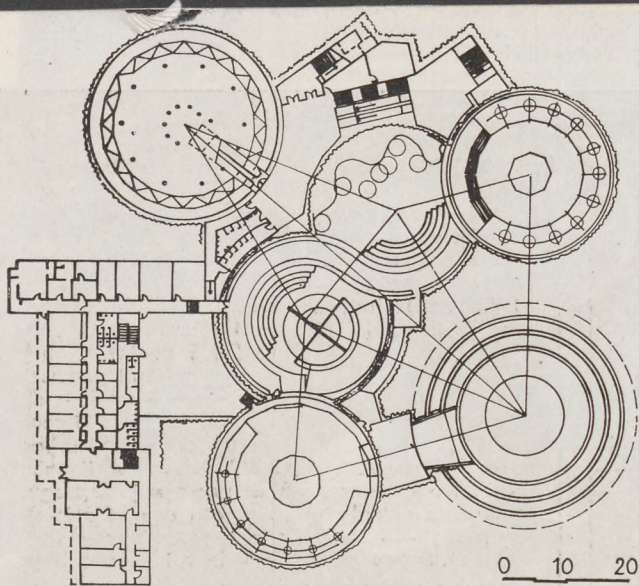
8



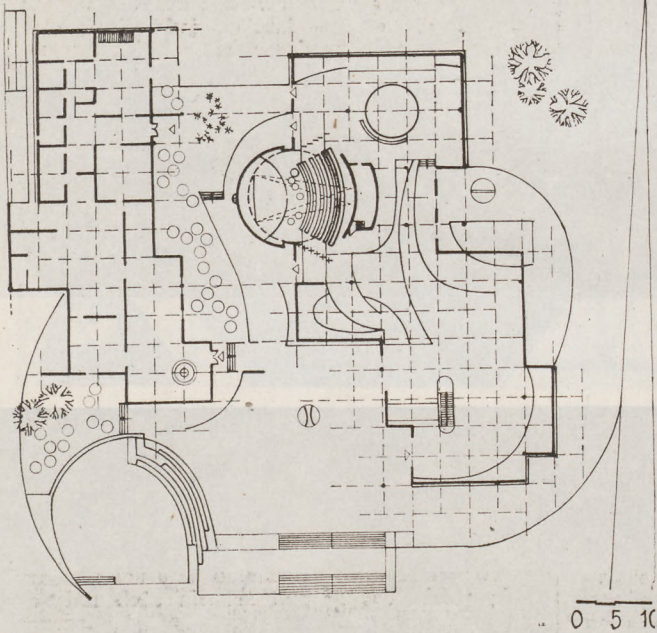
7



 **EXPO**
70

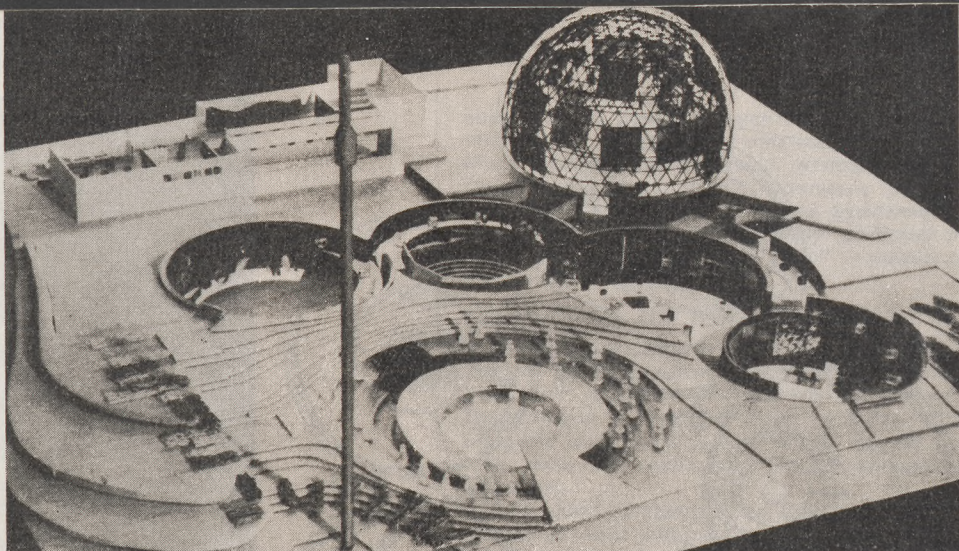


10



12

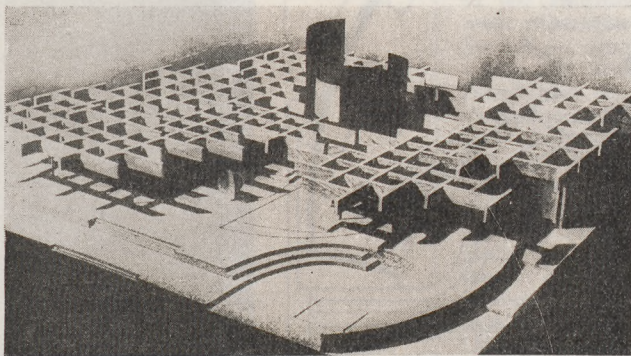
- 10
Pawilon Niemieckiej Republiki Federalnej.
Rzut
11
Pawilon Niemieckiej Republiki Federalnej.
12
Pawilon Czechosłowacji. Rzut
13, 14
Pawilon Czechosłowacji. Widok
15
Pawilon Bułgarii. Rzut
16
Pawilon Bułgarii. Widok
17
Pawilon Stanów Zjednoczonych AP
18
Jeden z pawilonów przemysłu japońskiego



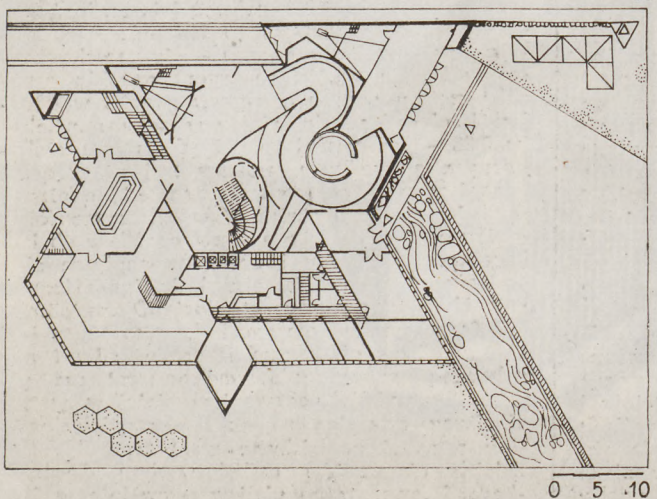
11



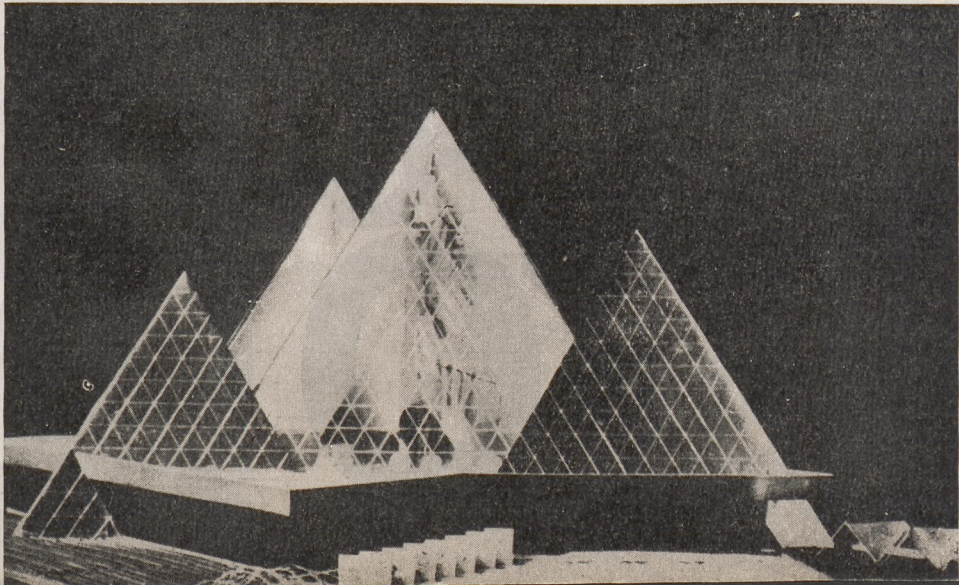
13



14



15



16

Maksymalna przepustowość wejścia głównego wynosi 200 tys. osób w ciągu dnia. Wszystkie przepustowości obliczono oczywiście w odniesieniu do maksymalnego ruchu dwukierunkowego (wchodzenie i wychodzenie zwiedzających) w jego punktach szczytowych (okresy początkowy i końcowy trwania wystawy, soboty i dni świąteczne).

A oto techniczna charakterystyka tego jednego w swoim rodzaju obiektu technicznego, jakim jest system ruchomych chodników na terenach EXPO-70. Łączna długość ich ciągów przekracza 4 km, ulokowano je na całej długości w specjalnej obudowie. Ma ona formę umieszczonego na żelbetonowych podporach tunelu o owalnym przekroju, wykonanego ze stali i aluminium (konstrukcja) oraz z przezroczystego tworzywa sztucznego (większa część obudowy – z boków i od góry). Przezroczystość obudowy pozwala na niezakłóconą obserwację otoczenia niezależnie od zewnętrznych warunków meteorologicznych. Wnętrza wszystkich tuneli są klimatyzowane, dzięki czemu omawiany system ruchomych chodników zyskał sobie miano „największego w świecie zespołu urządzeń klimatyzacyjnych”.

Umieszczone w tunelach dwa taśmociągi o napędzie elektrycznym poruszają się z różną prędkością. Tempo przesuwania się jednego wynosi 2,5 km/godz., drugiego – 4,2 km/godz. Maksymalna przepustowość całego systemu ruchomych chodników wynosi 10 tys. osób na godzinę.

Na trasach ruchomych chodników znajduje się 7 odpowiednio rozmieszczonych węzłów rozrządu ruchu. W węzłach tych zwiedzający mogą zmienić trasę przenoszenia się, przechodząc z jednego odcinka chodnika na drugi, zmierzający w innym kierunku. Mogą też, opuszczając peron przesiadkowy, rozpocząć z tego miejsca zwiedzanie przyległego rejonu wystawy. Przy każdym z węzłów rozrządowych znajduje się plac z urządzeniami usługowymi (barami, kawiarniami, herbacianiami, sklepami pamiątkarskimi itp.) oraz punktami informacyjnymi. Od każdego takiego placu prowadzi droga i ciągi pieszce, przy których zlokalizowano poszczególne pawilony wystawowe. Węzły rozrządowe usytuowane na obrzeżu terenów wystawowych są jednocześnie punktami sprzężenia systemu chodników ruchomych z opisaną już obwodową koleją jednoszynową.

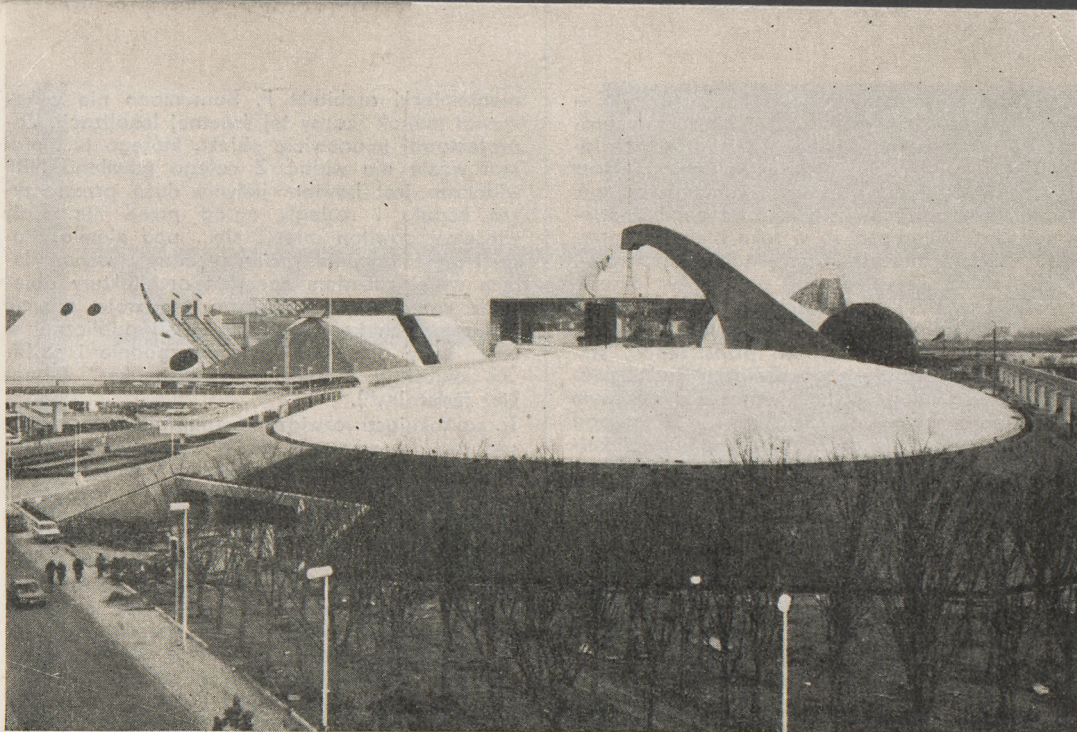
PAWILONY WYSTAWOWE EXPO-70

Sto kilkadziesiąt pawilonów, zgromadzonych na 330-hektarowym, krajobrazowo bardzo urozmaiconym terenie – to istna orgia kształtów i barw. Dokładniej przedstawimy tu tylko kilka pawilonów, szczególnie wybijających się swymi walorami z ogólnego, tak bardzo urozmaiconego tła.

Gospodarz EXPO-70, Japonia, dysponuje mniej więcej 1/3 całej powierzchni wystawy wraz z przeszło 30 pawilonami, w których wyeksponowano rozmaite problemy i zagadnienia gospodarki, techniki, nauki, kultury i sztuki tego kraju. Nie będąc w stanie opisać nawet w części owych obiektów (jakkolwiek zasługują na to wszystkie z uwagi na swe wybitne walory architektoniczne i konstrukcyjne), scharakteryzujemy tutaj tylko jeden z nich, czołowy ze względu na swą rangę – pawilon rządowy.

Usytuowany na największej, o pow. 37 tys. m² działce terenów wystawowych, stanowi absolutny – jeśli to tak można określić – symbol „Kraju Wschodzącego Słońca”. W niniejszym artykule sporo już powiedziano o symbolice, którą – w pełnej harmonii z nowoczesną urbanistyką, architekturą i techniką – przeniknięta jest cała EXPO-70. Wspomniano też m. in. o poetycznym określaniu Japonii jako „Kraju Kwitnącej Wiśni”. Istotnie – obok oficjalnego godła Japonii w postaci czerwonego kręgu, symbolizującego tarczę słoneczną, kraj ten ma również jakby drugi herb, nieoficjalny – właśnie kwiat wiśni, drzewa od wieków niezwykle tam popularnego, szanowanego i czczonego. Kwiat ów jest także godłem obecnej wystawy światowej, niejako jej „znakiem firmowym”. Jego pięć płatków symbolizuje bowiem nie tylko Japonię jako organizatora EXPO-70, ale również pięć części świata, zjednoczonych ideą „postępu i harmonii dla ludzkości”.

Poetyczny symbol: kwiat wiśni, posłużył na wzór ukształtowania japońskiego pawilonu rządowego. Plan tego pawilonu to zespół zgrupowanych na wzór płatków w kwiecie wiśni pięciu kręgów.



17

Na planie „pięciu płatków wiśni” wzniesiono pięć cylindrycznych sekcji pawilonu o prostej, powściągliwej architekturze. Główny temat ekspozycji w tym obiekcie określono jako „drogi postępu Japonii w przeszłości, teraźniejszości i przyszłości” oraz rozwinięto go na trzech poziomach ekspozycyjnych według następującego podziału przestrzennego: „Przeszłość” – jedna sekcja pawilonu, „Teraźniejszość” – dwie następne sekcje i „Przyszłość” – dwie sekcje pozostałe.

Pawilon „unosi się” nad ziemią, ponieważ wszystkie sekcje są ustawiane na trzech żelbetonowych podporach fundamentowych każda. Konstrukcja pawilonu – stalowa. Każda jego cylindryczna część ma średnicę 58 m i wysokość

27 m. Powierzchnia zabudowy wynosi 15 tys. m², całkowita powierzchnia ekspozycji – 21 tys. m². Między sekcjami, w centrum całego układu, wznosi się smukła stalowa iglica o wysokości 90 m, z daleka sygnalizująca miejsce usytuowania pawilonu. Jego przepustowość – 6 tys. zwiedzających na godzinę.

Pawilon Związku Radzieckiego stoi na drugiej pod względem wielkości działce wystawy o pow. 20 tys. m². Projekt pawilonu – opracowany przez zespół architektów i konstruktorów z moskiewskiego biura projektów „Mosprojekt nr 2” pod kierownictwem naczelnego architekta Moskwy, M. W. Pasochina – został wyróżniony jako najlepszy spośród szeregu innych opracowań w wieloetapowym konkursie architektonicznym.

18



Podstawowym warunkiem tego konkursu było — obok konieczności wzorowego rozwiązania programowych założeń projektu — nadanie pawilonowi takiego wyrazu architektonicznego, który symbolizowałby ideę państwa komunistycznego. W projekcie powinna być również znaleźć swoje odbicie okoliczność, że w roku bieżącym przypada stulecie urodzin twórcy tego państwa — W. I. Lenina (22 kwietnia, a więc w okresie trwania EXPO-70). Zwycięski projekt spełnił te warunki najtrafniej i najbardziej przekonująco: bryła pawilonu ZSRR stanowi przestrzenną, stylizowaną transpozycję godła Związku Radzieckiego — sierpa i młota, płynnie wznoszącą się swym narastającym układem od wysokości 20 m nad poziomem terenu aż do strzelistej, iglicowej kulminacji wysokości 100 m. Koncepcja ta, obok sugestywnej wymowy ideowej, zapewniła budowli również bardzo istotne cechy obiektu monumentalnej architektury wystawienniczej — porywającą dynamikę i wielką ekspresję wyrazu.

Potęguje je kolorystyczne rozwiązanie zewnętrznych powierzchni pawilonu, symbolizujące oba elementy dewizy tegorocznej wystawy światowej: czerwona barwa elewacji frontowej symbolizuje postęp, zaś biała barwa pozostałych zewnętrznych powierzchni budowli — harmonię. Przypominamy, że identyczną kolorystyczną interpretację „harmonii dla ludzkości” zastosowano w odniesieniu do obiektów opisanej poprzednio „Strefy Symboli” w centralnej części EXPO-70. Bryła pawilonu, którego rzut swym kształtem przypomina sierp, wyznaczają trzy „płaszczyzny”, wszystkie wygięte zgodnie z zarysem rzutu: pionowa płaszczyzna elewacji frontowej, pochylona ku wnętrzu budynku elewacja boczno-tylna i płaszczyzna przekrycia o złożonej konfiguracji. Każda z tych „płaszczyzn” jest w istocie samonośną konstrukcją przestrzenną, przejmującą wszystkie obciążenia bez pomocy jakichkolwiek konstrukcji dodatkowych. Ściana elewacji frontowej pracuje pod względem statycznym jak powłoka cylindryczna z metalowymi słupkami i stężeniami. Pozostałą pochylą ścianę, płynnie obudowującą pawilon z boków i z tyłu, zaprojektowano jako tarczownicę, czyli przestrzenny ustrój konstrukcyjny, złożony z płaskich, cienkich elementów metalowych łączących krawędziami. Dzięki zastosowaniu przestrzennych konstrukcji ścian i przekrycia, pawilon radziecki sprawia wrażenie lekkości, a tarczownicowa ściana boczno-tylna daje również interesujące efekty plastyczne.

Wnętrze pawilonu zaprojektowano pod kątem możliwości najdogodniejszego demonstrowania różnych eksponatów, od tranzystorowych aparatów radiowych wielkości zapalniczki począwszy, a na pojazdach kosmicznych skończywszy. Główne wejście znajduje się w środkowej części budowli i prowadzi do centralnej okrągłej sali, poświęconej życiu i działalności W. I. Lenina. Z poziomu parteru na poszczególne kondygnacje wiodą schody ruchome. W kameralnych salach kinowych 26 działających „non stop” aparatów projekcyjnych wyświetla filmy o tematyce dotyczącej różnych dziedzin życia w ZSRR. W podziemiach pawilonu (3 kondygnacje) zlokalizowano pomieszczenia, w których odbywają się kameralne spektakle teatralne, koncerty otwarzane za pomocą dźwiękowej aparatury stereofonicznej, prelekcje, pokazy mody itp. Powierzchnia zabudowy na działce radzieckiej liczy 8430 m², a kubatura pawilonu — 176 tys. m³. Stanom Zjednoczonym również przydzielono działkę o powierzchni 20 tys. m². Amerykanie wnieśli na niej pawilon, który wbrew oczywistym zasadom specyfiki architektury obiektów wystawowych cechuje — naszym zdaniem — zadziwiająco ubóstwo formy. Zagłębiony niemal w całości w terenie, wystaje nad jego poziom tylko wielka, owalna w planie, płaska kopuła, której dłuższa oś mierzy 142 m, krótsza zaś — 83,5 m. Kopuła ta jest membraną wykonaną z przejrzystego tworzywa sztucznego wzmocnionego włóknem szklanym, zakotwioną stalowymi linami do wielkiego, owalnego pierścienia ze wstępnie sprężonego betonu i utrzymaną w swej wypukłopiętej formie ciśnieniem sprężonego powietrza. Ciśnienie to, uzyskiwane dzięki stałej pracy czterech kompresorów, wynosi 30 KG na 1 m² powierzchni kopuły. Do pawilonu, który ma trzy poziomy ekspozycyjne, prowadzą cztery radialnie usytuowane dojścia.

Bardzo kontrowersyjne są opinie o pawilonie NRF. Krajowi temu przydzielono jedną z najlepszych pod względem usytuowania działek tuż przy głównym wejściu na wystawę. Zachod-

nioniemiecki architekt F. Bornemann nie wykrystalizował jednak szansy tej świetnej lokalizacji. Zaprojektował mianowicie obiekt, którego tu... niemal wcale nie widać. Z całego pawilonu NRF widoczna jest bowiem jedynie duża przezroczysta kopuła i rozległy ogród przed nią. Cały właściwy pawilon mieści się... pod ziemią. Pomysł tyleż oryginalny, ile przeczący wspomnianym wyżej zasadom specyfiki architektury obiektów wystawowych. Znalazło to swoje odbicie w ironicznych komentarzach opinii publicznej w NRF, które omawiany pawilon zgodnie i złośliwie określają mianem „Bundesbunker” („bunkier federalny”).

To zaskakujące rozwiązanie znajduje jednak uzasadnienie w swoistej, chyba zbyt dosłownej interpretacji treści nazwy „Niemcy” w języku japońskim, pełnym — jak wiadomo — metaforyki i symboliki. Oto japońska nazwa tego kraju oznacza w dosłownym tłumaczeniu: „Ogrody Muzyki”, będąc zapewne reminiscencją wielkiej ongiś roli, znaczenia i dorobku Niemiec w tej dziedzinie sztuki. Projektant pawilonu NRF potraktował tę metaforę jednoznacznie, prezentując z tego obiektu na pierwszym planie właśnie ogród i muzykę. Jedyny, widoczny na powierzchni niemieckiej działki wystawowej element architektoniczny, owa półkula, przezroczysta kopuła o stalowej konstrukcji rurowej, wysokości 30 m, stanowi bowiem obudowę audytorium muzycznego. Cała reszta pawilonu tkwi w ziemi, wystając nad jej powierzchnię na niewiele centymetrów. Są to cztery, przechodzące jedno w drugie, cylindryczne pomieszczenia o średnicy ok. 26 m każde. Stanowią one obiekty bardzo interesujące pod względem ich technicznego wyposażenia. Triumfy święci tu przede wszystkim technika elektroniczna i oświetleniowa.

Określna ściana piętrowej podziemnej hali jest w całości jedną gigantyczną powierzchnią projekcyjną o zamkniętym obwodzie, składającą się z 14 mniejszych płaszczyzn i wielkiego ekranu panoramicznego. Na ekranie tym bez przerwy wyświetlane są barwne filmy, obrazujące różne dziedziny życia Zachodnich Niemiec. Realizacja tego niezwykle widowiska wymagała zastosowania skomplikowanego układu filmowych aparatów projekcyjnych odpowiednio ze sobą zsynchronizowanych.

Wyposażenie techniczne i wszystkie eksponaty drugiej cylindrycznej hali wystawowej podporządkowano hasłu: „Muzyka i Technika”. Znaczącą rolę grają w tym pomieszczeniu liczne pomysłowe efekty świetlne o zmiennym rytmie. Ścisłe sprężone z efektami dźwiękowymi, oddziałują one w sposób ściśle zaprogramowany i sterowany przez urządzenia elektroniczne, zwracając uwagę zwiedzających na poszczególne eksponaty, związane z muzyką i jej odtwarzaniem. Tematykę ekspozycji trzeciej podziemnej hali poświęcono medycynie i farmacji. Z technicznego wyposażenia tego pomieszczenia na szczególną uwagę zasługuje pomysły układ ruchomych, wykonanych ze sztucznego tworzywa kul o średnicy 1,5 m każda, które krążą po określonych orbitach. Są one „nosicielami” obrazów filmowych, rzutowanych na nie przez automatycznie sterowane projektory filmowe. Precyzyjnym ruchowi obracających się za biegnącymi kulami projektorów towarzyszy stała automatyczna korektura ostrości rzutowanych przez nie obrazów filmowych. W czwartym pomieszczeniu wystawowym znów ruchome obrazy światła, a prócz tego 11 ruchomych platform o hydraulicznym napędzie, na których demonstrowane są eksponaty przemysłowe; ich nagrane na taśmy magnetofonowe objaśnienie jest nadawane przez głośniki stereofoniczne.

Istotny element ekspozycji NRF, wspomniane już poprzednio audytorium muzyczne pod wielką przezroczystą kopułą, jest właściwie ogromnym studium dźwiękowym o skomplikowanym wyposażeniu stereofonicznym. Odbywają się tu w trybie „non stop” seanse muzyczne o różnorodnej tematyce, z zakresu muzyki poważnej i rozrywkowej. Spory ogród przed owym audytorium, rozciągający się nad opisanymi podziemnymi pomieszczeniami, służy do wypoczynku zwiedzających po (co stwierdzają sami organizatorzy zachodnioniemieckiej ekspozycji) dość męczących wrażeń audiowizualnych, dostarczonych przez supernowoczesną technikę filmową, dźwiękową i oświetleniową.

Ogólna powierzchnia działki NRF — 9704 m², powierzchnia zabudowy — 1390 m², łączna powierzchnia wystawowa — 6320 m², konstrukcja pawilonu — z żelbetu i stali.

Bardzo udany i sugestywny w swym architektonicznym wyrazie pawilon Ludowej Republiki Bułgarii, zaprojektowany przez zespół architektów Sofii pod kierunkiem T. Kożucharowa — wszechstronnie symbolizuje ten kraj. Cztery zróżnicowane pod względem wysokości, wykonane ze sprężonego betonu, stali, oksydowanego aluminium i zwierciadlanego szkła, piramidalne w formie osłony pawilonu — wyobrażają dominujące w krajobrazie Bułgarii góry Bałkanu, a zarazem są symbolem jej dynamicznego rozwoju. Prowadzące ku pawilonowi, wyłożone kamieniami płytami ciągi piesze umownie przedstawiają bułgarskie równiny, zaś zbiornik wodny — morze. Trawniki wokół pawilonu są na swych obrzeżach „wyhaftowane” krzewami kwitnących róż i geranium w charakterystyczne wzory i desenie bułgarskich tkanin ludowych.

W pierwszym pomieszczeniu wystawowym zwiedzający oglądają ekspozycję zatytułowaną: „Naród o starych tradycjach kulturalnych”, a następnie ekspozycję obrazującą historię bułgarskich walk o wyzwolenie narodowe i społeczne. Schody ruchome prowadzą do sali na piętrze, której ekspozycja podporządkowana jest hasłom: „Bułgaria — kraj socjalistyczny” oraz „Bułgaria — kraj turystyki”. Na dziesięciu dużych ekranach wyświetlane są tu barwne filmy o różnych dziedzinach współczesnego życia tego kraju. Powierzchnia działki bułgarskiej — 3614 m², całkowita wystawowa powierzchnia pawilonu — 3384 m².

Pawilon CSRS, zaprojektowany przez zespół architektów pod kierunkiem V. Palli, jest dużym parterowym budynkiem o powściągliwej, nowoczesnej architekturze. Głównym środkiem jego architektonicznego wyrazu jest rozległy dach o prostej, geometrycznej formie i stalowej konstrukcji, której komórkowa struktura, utworzona przez przecinające się pod kątem prostym dźwigary, symbolizuje według zamierzeń projektantów „tkankę życia”. Zewnętrzne ściany pawilonu są w pełni przeszklone, a szkło i płytki ceramiczne (materiały, w których produkcji i jakości Czechosłowacja przoduje w świecie) znalazły szerokie zastosowanie w wewnętrznym wykończeniu budynku.

Centralnym punktem pawilonu jest 2-kondygnacyjna sala kinowa, w której — podobnie jak w innych pawilonach — wyświetlane są filmy o tematyce zapoznającej widzów z problematyką życia kraju. W pozostałych pomieszczeniach usytuowano różne ekspozycje tematyczne, kawiarnię i restaurację, w której podawane są narodowe potrawy Czechosłowacji. Bogate zróżnicowanie poziomów i roślinności otaczającego pawilon ogrodu kontrastuje ze spokojnym poziomym układem budynku. W porze nocnej całość założenia jest bogato iluminowana.

Powierzchnia działki CSRS — 7270 m², powierzchnia zabudowy — 2518 m², łączna powierzchnia wystawowa — 3100 m², maksymalna wysokość pawilonu — 17,5 m.

Na wystawie znajduje się wiele innych obiektów, zasługujących na żywe zainteresowanie ich efektowną formą i pomysłową konstrukcją. Wydaje się jednak, że i to, co przedstawiono w niniejszym artykule, pozwala na dostateczną orientację w tym, na jakich zasadach i za pomocą jakich środków współczesnej urbanistyki, architektury, budownictwa oraz innych działów nauki i techniki zaprojektowano i zrealizowano największe widowisko świata współczesnego — EXPO-70.

* Osaka — miasto w Japonii, na wyspie Honsiu, nad zatoką Osaka (wewnętrzne Morze Japońskie), drugie (po Tokio) pod względem wielkości i gospodarczego znaczenia miasto Japonii, liczące ok. 3,5 mln mieszkańców. Ważny ośrodek szeregu przemysłów, jeden z największych portów Japonii, ważny węzeł komunikacyjny, największy w kraju ośrodek handlu wewnętrznego i jedno z głównych centrów handlu zagranicznego (co drugi rok alternatywnie z Tokio wielkie targi międzynarodowe), wielki ośrodek naukowy (kilka uniwersytetów, liczne instytuty naukowo-badawcze) i kulturalny.

Oddajemy do rąk PT Czytelnika przygotowany przez nas numer. Być może, że problemy przez nas poruszane są przedstawione zbyt jednostronnie – z naszego podwórka. Zależało nam jednak na tym, aby przedstawione tu materiały miały charakter polemiczny.

Zespół korespondentów z Wrocławia

Konkursy nagrody...

PIOTR SATERNUS
WYDZIAŁ ARCHITEKTURY
POLITECHNIKI WROCŁAWSKIEJ

Wypowiedź moja nie jest próbą analizy dotychczasowych konkursów i nagród. Zawiera jedynie bardzo ogólne spostrzeżenia, które mogą, ale nie muszą, wskazywać na pewne „kierunki myślenia” wypływające ze świadomości potrzeb gospodarki narodowej – przeniesione jednak w inną sferę. Nosi również znamiona polemiki, wypływające z osobistego stosunku do niektórych zagadnień. Wiadomo przecież, że każdy z nas ma indywidualny pogląd na poruszone tu sprawy, a przynajmniej na pewien ich wycinek, co nie oznacza jednak, iż nie da się w problematyce konkursowej wydzielić ogólnych aspektów, które jakby klamrą spinały te zagadnienia.

Prawie wszystkim znane jest emocjonalne zaangażowanie w opracowywany konkurs. Architekt, współzawodniczący z innymi, ma do pokonania sprzeczność, jaka zachodzi między programem narzuconym mu przez organizatora konkursu i własną osobowością, swymi wizjami, chęcią zaspokojenia własnych ambicji, pokazania swojego stosunku do tematu, który jest zwykle wynikiem głębokich przemyśleń połączonych z wyczuciem intuicyjnym. Projekt powstały w wyniku tego ścierania nazwiemy efektem konkursu. Organizatorzy, rozpisujący konkurs, przed ułożeniem i podaniem programu muszą przeprowadzić gruntowne studia obejmujące cały wachlarz zagadnień. Im dokładniej będą przeprowadzone te badania, tym większa będzie gwarancja uzyskania logicznego programu, uwzględniającego wszystkie zapotrzebowania i to nie tylko na dzień dzisiejszy, lecz także w perspektywie przyszłości.

Efekt zamierzonym będzie w tym wypadku uzyskanie pewnej liczby projektów spełniających wymagania konkursu; spośród nich powinno się wybrać do realizacji jeden, w którym maksymalna ilość problemów rozwiązanych będzie celująca. Efektem zamierzonym będzie również uzyskanie odpowiedzi – jaki powinien być kierunek rozwoju architektury danego obiektu czy urbanistyki określonego obszaru?

Podobnego rodzaju efektem będzie otrzymanie pracy, która by w sposób zdecydowany przewyższała projekt wykonany na zlecenie przez jeden zespół zdarza się, że organizatorzy, wychodząc

z błędnego założenia ograniczenia konkurencji do kilku „wypробowanych” zespołów, rozpisują konkurs zamknięty; kto zaręczy, że „wyprobowana” grupa projektantów zawsze stanie na wysokości zadania?

Inaczej wygląda sprawa z niezamierzonymi efektami konkursu. Jeśli chodzi o sprawy dotyczące ludzi zainteresowanych wynikami konkursu, mamy tutaj do rozpatrzenia reakcje trzech grup. A więc satysfakcję organizatorów, zależną od przebiegu konkursu i stopnia osiągnięcia efektów zamierzonych. Z podobnymi stanami będziemy mieli do czynienia wśród uczestników konkursu, z tym, że ich reakcje, częściowo wywołane zdobyciem lub niezdobyciem nagrody czy wyróżnienia, będą zależne od stopnia zaangażowania w projekt, od konsekwencji własnych poczynań popełnionych w ramach programu. Najtrudniej jest określić zachowanie się trzeciej grupy, tych, którzy w przyszłości będą ewentualnymi użytkownikami rozwiązanych zadań, konsumentami efektów. Wydaje się, że im później „przeciętny” człowiek zetknie się z projektem, a zwłaszcza z jego realizacją, tym większą ciężką odpowiedzialność na tych, którzy się do tej realizacji przyczyniają.

Druga sfera efektów niezamierzonych dotyczy postawionych do rozwiązania problemów. I tutaj mamy już do czynienia z mnóstwem zagadnień natury koncepcyjnej, funkcjonalnej, konstrukcyjnej, formalnej; zagadnień, które zrodziły się przy próbach rozwiązania i pogodzenia poszczególnych problemów z programem, normatywnym, użytkowaniem i (domniemaną) psychiką człowieka. Tutaj tkwi przyczyna tak wielu indywidualnych podejść; źródło wyników, które są tylko częścią wielu możliwości, które nie mogły być przewidziane przez układającego program, które nie mogły się znaleźć wśród efektów zamierzonych, gdyż inaczej konkurs nie byłby potrzebny. W tym miejscu można by zaryzykować twierdzenie, że konkursy są organizowane tylko w celu osiągnięcia efektów nieprzewidywanych odnośnie do wyłonionych w programie problemów. Paradoks, ale wszystko na to wskazuje. Chociażby np. to, że w następstwie konkursów z reguły nie realizuje się żadnej z prac nagrodzonych.

Cofnijmy się jednak jeszcze na chwilę do efektów niezamierzonych odnośnie do drugiej grupy, a więc ludzi biorących udział w konkursie. Można ich rozpatrywać różnie. Można dzielić na nagrodzonych, wyróżnionych oraz nienagrodzonych, a także zaliczonych do grupy N. Mimo, iż stany psychiczne tych ostatnich są bardzo różne i interesujące, jednak ze względu na dwa wspólne mianowniki dające się zauważyć – pewnego rodzaju zawód i rozczarowanie oraz ambicja „pokazania im” przy najbliższej okazji – nie będę się dłużej przy nich zatrzymywać. Chciałbym natomiast powiedzieć kilka słów o tych, którzy zdobyli jedną z nagród lub wyróżnień. Można ich dalsze działanie rozpatrywać w dwu aspektach: materialnym i niematerialnym. Aby jednak nie rozdrabniać się w i tak już chyba zawiłych podziałach, zatrzymamy się przy drugiej grupie.

Zdarza się często, że zdobycie nagrody jest dla autora zaskoczeniem (mimo, iż w duchu na pewno jej pragnął i czasami, trwożliwie, na mgnienie myśli widział się w laurach) wypływającym z jego poczucia własnej niedoskonałości, niepewności,

z przeświadczenia o swych skromnych możliwościach. Ludzie tacy zazwyczaj stają później przed pytaniem, co dalej? Zdobyli już to, o czym nie śmieli marzyć. Dobrze, jeśli natychmiast zostają porwani w wir prac związanych z przygotowaniem projektu do realizacji. Złe, jeśli robią unik, jeśli ich zaskoczenie z powodu sukcesu było tak duże, że odjęło im siły, jeśli czują się nieprzygotowani do zajęcia pozycji godnej zwycięzcy. Osobiście wyznaję pogląd, że ludzie ci, przeważnie zresztą młodzi, powinni być w takich wypadkach od razu angażowani do pracy, która, nie pozwalając im zbyt długo rozpamiętywać powodzenia, absorbowałaby ich bez reszty. Pytanie tylko, kto ich powinien „porwać”?

Tyle na temat konkursów architektonicznych. Założyłem bowiem sobie, i chyba słusznie, że nie jestem w stanie wyczerpać tematu, a chciałbym jeszcze dodać coś niecoś o konkursie dla studentów, dyplomantów wydziałów architektury. Pięć lat Dorocznej Nagrody Architektonicznej im. Stanisława Nowickiego i Stanisława Skrypija... jak bardzo odległa, urastająca niemal do znaku, symbolu, wydaje się pierwsza nagrodzona praca. Tak samo jak wtedy, tak i dziś chodzi o wyczulenie naszych dyplomantów na pewne zapotrzebowanie społeczeństwa naszego kraju – zapotrzebowanie nie idące śladami poszukiwań wizjonersko-formalnych, lecz w kierunku wykorzystania realnych możliwości gospodarki narodowej w celu zaspokojenia olbrzymiego i wielorakiego popytu społecznego. Można by powiedzieć, że dyplomy kandydujące co roku do nagrody są najbardziej ze wszystkich prac projektowych reprezentatywne, jeśli chodzi o dążność w tworzeniu architektury socjalistycznej. I to jest najbardziej istotne, to jest najcenniejsze.

Szkoda tylko, że nagrodzone prace pozostają w dalszym ciągu studialnymi. Szkoda, że nie przedsięwzięcie się kroków zmierzających do ich urzeczywistnienia, wcielenia w życie. Podobnieśtwo do marzeń tamtych Architektów jest tylko jednostronne – Oni nie tylko pragnęli. Oni tworzyli. Proszę mnie źle nie zrozumieć. Nie chodzi mi o realizację nagrodzonych czy wyróżnionych projektów. Chodzi o urzeczywistnienie przynajmniej niektórych elementów, wprowadzenie w życie pewnych przemyśleń dokonanych przez laureatów w trakcie tworzenia dzieła. Chodzi o wykorzystanie rezerw tkwiących w efekcie niezamierzonym. Ale to mało. Ważne przecież jest i to, aby mając społeczeństwo budujące socjalizm dać mu odczuć, że ta Wielka Budowa jest w toku, że nie zaprzeczają się szansa przyspieszenia osiągnięcia celu, że wyszukuje się każdą, nie tylko tanią i niekoniecznie oryginalną, myśl, która prowadzi do tego piękna i szczęścia, o którym marzyli ci, o których pamiętamy. To na pewno nie tylko szczęście i piękno. Tutaj została już tylko sama idea. Dlatego tym mocniej musimy walczyć o jej urzeczywistnienie.

Jeśli nie udaje nam się to z projektami dyplomowymi w ogóle, popróbujmy przynajmniej z tymi kilkoma najcenniejszymi w roku. A w ciągu tych 5 lat było ich 14. Ich rozpiętość tematyczna jest rozległa, chociaż ograniczają się zasadniczo do dwu dziedzin życia gospodarczego. Biorąc pod uwagę dyplomy nagrodzone i wyróżnione widzimy, że 8 z nich miało tematykę przemysłową, 5 – planowanie przestrzenne z wyraźnym

zwróceniem uwagi na mieszkalnictwo, 1 – obiekt społeczno-usługowy. Interesujące będzie chyba podanie również tego, że na 5 prac nagrodzonych 3 były urbanistyczne (1964 r. arch. L. Leśniak, Kraków; 1965 r. – arch. Sz. Koszel, Warszawa; 1967 r. – arch. T. Sudra, Warszawa), a 2 rozwiązywały tematy przemysłowe (1966 r. – arch. E. Kłozą i 1968 r. – arch. J. Rurański – obaj z Wrocławia). Zaś z 9 wyróżnień przypadło: Gdańskowi 4, Warszawie 2, Gliwicom i Krakowowi po 1 wyróżnieniu.

Zanim przejdziemy do analizy instytucji, w których podjęła pracę nasza czternastka, podam jeszcze dwa zestawienia, dość znamienne i pomagające się głębszego wnikięcia, a nawet polemiki z wieloma artykułami zamieszczanymi na łamach szacownych i poważnych tygodników i czasopism, a dotyczące rozmieszczenia naszych laureatów w kraju. Otóż na pięciu nagrodzonych dwóch pracuje w Warszawie, a po jednym w Kluczborku*, Krakowie i Wrocławiu. Natomiast spośród wyróżnionych trzech pracuje w Warszawie, po dwóch w Gdańsku i Krakowie i po jednym w Katowicach i Poznaniu. Sumując oba zestawienia otrzymamy taki oto obraz: w Warszawie zatrudnionych jest pięciu nagrodzonych lub wyróżnionych, w Krakowie – trzech, w Gdańsku – dwóch, w Katowicach, Kluczborku, Poznaniu i Wrocławiu po jednym. Tak więc Warszawa „zagarnęła” tyle, ile Gdańsk i Kraków razem wzięte i więcej niż pozostałe cztery miasta w sumie! Komentowania tego się nie podejmuję! Pozostało jeszcze jedno zestawienie dotyczące miejsc zatrudnienia laureatów. Niestety, z braku danych, liczba nagrodzonych, branych tutaj pod uwagę, wynosi czterech, a wyróżnionych – ośmiu. Chyba do efektów niezamierzonych zaliczyć można to, że siedmiu (58%) laureatów podjęło pracę w katedrach na macierzystych wydziałach, trzech (25%) – w biurach projektów i po jednym (po 7,5%) w wojewódzkiej i powiatowej radzie narodowej. Tak więc z grubsza przeanalizowaliśmy bardziej ciekawe aspekty. Wydaje się, że można by podsumować te wszystkie zestawienia skromnym zdaniem stwierdzającym zbyt małe zainteresowanie dalszym doszkalceniem naszych laureatów.

Swego czasu prof. A. Frydecki powiedział w trakcie jednej z rozmów ze studentami, że bardzo często już sama myśl jest tak ważna, że – jeśli tylko miała miejsce – nieważne jest, czy zostanie zapisana rysunkiem, czy literą, czy zostanie realizowana. Rzeczywiście bardzo trafne i głębokie spostrzeżenie. Jednak w naszych rozważaniach może być traktowane tylko jako anegdota. Obowiązkiem naszym jest notować wszystkie przemysliwania. Notować, a następnie wykorzystywać. Powodować, aby ta myśl zaczęła rodzić owoce. Jadalne owoce.

Część artykułu – dotycząca Nagrody im. S. Nowickiego i S. Skrypija – została opracowana na podstawie mies. „Architektura” nr 11/65 i nr 1/67 oraz materiałów, które nadesłali: J. Foks, A. Klimczyk, J. Nekanda-Trepka i R. Spytkowski.

Od kilku lat...

ANDRZEJ CHACHAJ
WYDZIAŁ ARCHITEKTURY
POLITECHNIKI WROCŁAWSKIEJ

Od ustanowienia Dorocznej Nagrody Architektonicznej im. architektów S. Nowickiego i S. Skrypija minęło już kilka lat w jakim stopniu konkurs spełnił pokładane w nim nadzieje, jak ułożyły się losy laureatów i czym jest konkurs dla naszego środowiska?

Powszechnie bowiem wiadomo, że niektóre tematy dyplomowe mają niejako prestiż konkursowy, będący wynikiem preferowania przez jury nagrody określonej problematyki opracowywanych projektów, tj. architektura przemysłowa, planowanie przestrzenne, architektura obiektów związanych z produkcją rolną. Studenci obierający sobie powyższe specjalizacje są w pewnym sensie uprzywilejowani i nierzadko można usłyszeć, że dyplomant opracowując określony temat może być ewentualnym kandydatem do nagrody. Powszechnie wiadomo, że dyplomy z zakresu adaptacji i konserwacji zabytków, projektowania zieleni czy krajobrazu, praktycznie tak szaczonego uznania są pozbawione, a są to przecież projekty wykonywane na wydziałach architektury i autorom zapewniają cenzus magistra inżyniera architekta.

W publikowanych uzasadnieniach, należałoby jeszcze wyraźniej akcentować społeczne i ekonomiczne walory pracy dyplomowej uznanej za najlepszą, najpotrzebniejszą, i że nie jest to nagroda przyznawana za najlepszy aktualnie dyplom na wydziałach architektury w kraju.

W trakcie rozmowy z arch. Erhardem Kłozą, laureatem Nagrody w 1966 r. za projekt Wytwórni Filmów Fabularnych we Wrocławiu, uporczywie powracały problemy samej nagrody i dalszej opieki nad nagrodzonymi i wyróżnionymi. Opieka ta powinna się rozpoczynać już od chwili realizowania samej nagrody, którą jest najczęściej wyjazd, stypendialny za granicę – w tym wypadku arch. Kłozą do Danii, Szwecji, Finlandii. Wyjazd taki powinien być przede wszystkim powiązany z solidną, dobrze przygotowaną praktyką (ewentualnie w ramach wymiany). Dalsze etapy kariery zawodowej laureata: trwający ponad rok staż w Katedrze Projektowania Budowli Przemysłowych, następnie praca na stanowisku starszego asystenta w Zakładzie Studyjno-Projektowym Politechniki Wrocławskiej.

Losy większości laureatów (jak wynika z ankiety przeprowadzonej przez wrocławską redakcję „Wykusza”) są podobne; najczęściej staż i asystentura w katedrze, w której robiło się dyplom; czasem odpowiedź: „los niezany”, a w jednym wypadku odpracowywanie stypendium fundowanego na prowincji (zdobywca nagrody w 1968 r.) – a gdzie praca projektowa, właściwe zajęcie architekta. Dlaczego ludzie, których wyróżniono nagrodą za pewien potrzebny w naszym kraju sposób twórczego myślenia, za szukanie architektury naszego jutra – tej architektury nie tworzą?

Wśród wypowiedzi dominuje pogląd, że wyróżnieni architekci spodziewali się po nagrodzie znaczne więcej, w każdym razie ułatwienia startu. Tymczasem obowiązujący u nas system zdobywania uprawnień, daleka droga do samodzielności i zupełny brak odwagi postawienia na entuzjazm i sprawdzone laurami konkursu zdolności Młodej Architektury powodują zamknięcie się w pracy naukowo-dydaktycznej (tu można się najszybciej wypowiedzieć, niestety, tylko teoretycznie).

Sądzę, że przedstawiona sytuacja jest z uwagi na przyszłość naszej architektury z jednej strony, a zapał i chęć projektowania młodzieży architektonicznej z drugiej, powinna znaleźć szybkie rozwiązanie dla dobra nas wszystkich.

Laureat Nagrody 1968

RYSZARD DACZKOWSKI
WYDZIAŁ ARCHITEKTURY
POLITECHNIKI WROCŁAWSKIEJ

Będąc jednym z przygotowujących niniejszy numer, zamierzałem opublikować wywiad z laureatem Dorocznej Nagrody im. Architektów S. Nowickiego i S. Skrypija, z którego moglibyśmy się dowiedzieć o dalszych losach nagrodzonego. Jednak niespodziewana śmierć arch. Józefa Rurańskiego zadecydowała o innym ujęciu przekazu o Jego losach. Własne słowa Laureata, wyjęte z korespondencji do nas, będą miały, jak sądzę, jedyną wymowę.

17 lipca 68 r.

...dopiero teraz podziękuję Ci za tamte gratulacje... Nie zrobiłem tego wcześniej, ponieważ obawiałem się, że nie jest to wieść wiarygodna. Dopiero wczoraj otrzymałem potwierdzenie z rąk i ust samego Marszałka M. Spychalskiego... Czuję się tam taki ogłupiały – tremę miałem większą niż przed obroną... Nie wiem jeszcze, co będzie nagrodą...

23 lipca 68 r.

Pisałeś o tym, że wzruszyła Was ta Nagroda którą otrzymałem. Cieszę się bardzo, że sprawiło to Wam taką radość. Niemniej wydaje mi się, że szum wokół tej imprezy był o dobrych kilkadziesiąt decybeli przesadzony. Dla mnie był to, i jest w dalszym ciągu, fuks – przypadek, który mnie cholernie zaskoczył.

Teraz, kiedy już nieco ochłonąłem, zaczynają mnie nachodzić refleksje. Mam ciągle wrażenie, że dostałem tę bądź co bądź nagrodę architektoniczną za technologię – za jakąś tam „paletyzację”. Prawdę mówiąc, głupio mi. Nastroj mogłoby uratować jakieś rzetelnie wypracowane wyróżnienie, które ewentualnie uzyskałbym w przyszłości... Po prostu musiałbym się sam sprawdzić i ocenić swoją wartość.

O pozostaniu na Politechnice nie może być mowy. O tym nie może przecież decydować jeden wątpliwy sukces... W doborowym gronie asystentów mógłbym przeżywać rozczarowania i niejednokrotnie sprawdzić swoją niewielką wartość. Wiesz, jakie to jest przykre, kiedy wyczuwasz, że kogoś zawodzisz.

19 sierpnia 68 r.

Mogłem wcześniej do Ciebie napisać, nie chciałem jednak zanudzać Cię moimi sprawami, gdyż nie należały one do radosnych... Ja, który w przyszłość patrzyłem zawsze przez czarne okulary, byłem podłamany warunkami, jakie tu otrzymałem. Mogę spokojnie wszystkie, nawet nieśmiałe mrzonki z okresu studiów złożyć do lamusa. Jedyną przydatną rzeczą ze studiów mogą tu być kosztorysy, trochę konstrukcji, no i przepisy, przepisy i jeszcze raz przepisy, z którymi na studiach nie mieliśmy w zasadzie do czynienia. Na razie patrzę na nie z obrzydzeniem, ale niestety będę

* W Kluczborku do dnia 1 marca 1969 r. pracował jeden z laureatów nagrody – arch. Józef Rurański.

musiał się do nich dostosować. Tyle dobrego, że są dość dogodne warunki do zrobienia uprawnień. Może więc nie będzie tak źle. Przeraża mnie tylko ta machina biurokracji, w którą muszę się wciągnąć.

4 września 68 r.

Praca, jaka mnie tutaj czeka, nigdy nie będzie dawała zadowolenia. Będę normalnym gryzi-piórką. Cholera, a zawsze taki wstręt do tego czułem. Wiesz, jaka to potworność siedzieć przez siedem godzin i nic nie robić. To tak jakbyś siedział tyle czasu na dworcu w oczekiwaniu na pociąg. Dodaj sobie do tego godziny popołudniowe i pomnóż przez liczbę dni roboczych od 1 sierpnia do dnia dzisiejszego...

Stanowczo mi to wszystko nie odpowiada. Zadręszczę wszystkim, którzy mają możliwość pracować w biurach projektów. Zdaję sobie sprawę, że i tam dla takich, jak my, nie ma mowy o projektowaniu. Ale przynajmniej siedziałbym chociaż jako kreślarz przy desce, a nie przy biurku.

7 września 68 r.

...wreszcie po trzecie – mały egzamin, jaki mnie czeka ze znajomości artykułów Kodeksu Postępowania Administracyjnego. To ostatnie zmusiło mnie nawet do pozostania w Kluczborku na sobotę i niedzielę...

Od przyszłego tygodnia zacznę sobie dorabiać w zespole usług projektowych. Nie będzie to jakimś ambitnym przedsięwzięciem, ale lepsze to niż grzebanie w papierkach...

27 września 68 r.

Ogólnie pamiętam, co wypisuję, dlatego głupio mi na myśl, że zasypywałem swoich kumpiów listami narzekania. Człowiek jest jednak słaby, w chwilach bezradności czy trudności obarcza swoich bliskich i znajomych częścią swoich kłopotów. Tak było i ze mną... Za bardzo serio przyjmowałem moje listy... Moje zmartwienia jako takie wszędzie były podobne i muszę przez nie przejść, aby wyrobić sobie więcej doświadczenia i samodzielności. Muszę się po prostu z tym otrząsnąć i nauczyć operować łokciami. Człowiek zawsze ma coś w sobie z marzyciela – dlatego w momencie, kiedy mu jego fantazje przyskają, nie może siebie odszukać.

Wyobraź sobie, że siedziałem tutaj z pewnym optymizmem. Myślałem sobie o przytulnej kawalerce, gdzieś na poddaszu... Marzyło mi się urządzanie spotkań, „sympozjonów”, które łączyły się dotąd z atmosferą akademika. Mam lokal, ale o takich imprezach nie ma co myśleć i w tej sytuacji ręce mi opadły. Wierz mi, to był główny powód, który tak mi psuł humor... Bo w końcu inne sprawy nie są takie złe. Materialnie może nawet lepiej niż gdzie indziej, w szlifowaniu naszego zawodu pomogliby mi dosyć żywotni miejscowi architekci (małżeństwo)...

Będzie to chyba ostatni list do Ciebie, bo teraz będziemy już mieć więcej okazji do spotkań niż do pisania listów...

Niżej przytaczamy ocenę pracy Józefa Rurańskiego dokonaną przez prof. B. Szmida.

„Praca magisterska Ob. Rurańskiego ma charakter studialny: jest próbą zblokowania magazynu drobnicowego o układzie spiętrzonej, która ma na celu zbadanie możliwości nowoczesnych urządzeń transportowych pozwalających na maksymalne skrócenie czasu wyładunku i załadunku masy towarowej z okrętu i na okręt. Tą drogą Autor pragnął wykazać możliwości bardziej intensywnego niż dotychczas wykorzystania wybrzeża portowego, a co za tym idzie zwiększenia przepustowości portu bez jego nadmiernej rozbudowy, a nawet przy wykorzystaniu istniejących basenów portowych. Duży wpływ na przepustowość magazynów portowych ma szybkość przyjmowania towarów ze środków transportowych i sprawność przeładunku ich na statki, wagony lub samochody. W tym celu Autor zastosował daleko posuniętą mechanizację i synchronizację omawianych urządzeń skracając czas magazynowania z przyjętych przeciętnie 48 dni do 30 dni, a wyładunek 10 DWT do 14 godzin. Przyjęta koncepcja funkcjonalna dotyczy w konkretnym opracowaniu uniwersalnego magazynu drobnicowego połączonego z magazynem manipulacyjnym znajdującym się w przyziemiu (2 kondygnacje). Część magazynu zaprojektowana została jako pomieszczenia klimatyzowane (chłodzone), ponadto dla potrzeb eksportowo-importowych powstających obecnie zakładów nawozów sztucznych w pobliskich Policach (k. Szczecina) przewidział Autor dodatkowo grupę silosów z możliwością ich rozbudowy przy zastosowaniu ruchomej wieży manipulacyjnej.

Tak podjęte zadanie o bardzo złożonej organizacji kilku rodzajów transportu zostało przeprowadzone przez Autora w sposób niezmiernie sumienny: na każdym etapie pracy koncepcyjnej Ob. Rurański starał się łączyć zagadnienia technologii i funkcji z architektoniką projektowanej budowli, z jej konstrukcją i wyrazem plastycznym, nie tracąc z oczu intencji głównej, jaką była swego rodzaju praca badawcza nad organizacją nowoczesnego magazynu portowego. Przyjęty układ przestrzenny odznacza się, moim zdaniem, daleko posuniętą przejrzystością, wyraźnym wyodrębnieniem elementów funkcjonalnych, a więc powierzchni składowych, pionów komunikacyjnych, urządzeń transportu wewnętrznego i zewnętrznego, dróg pieszych, urządzeń socjalnych. Całość – jest wyrazem posuniętej analizy funkcji i formy, a ponadto z umiarem stosowanych środków plastycznych. Konstrukcja zaprojektowana rzeczowo i przejrzysto. Zaznaczyć należy, że mimo swej bardzo silnie podkreślonej funkcji technologicznej, obiekt nie jest pozbawiony pewnego romantyzmu architektonicznego zaznaczającego się w kontrastujących podziałach rytmicz-

nych i płaszczyzn gładkich, zestawieniem wielkogłównym brył elementów magazynowych z pasmami ramp, pomostami dla pieszych i tym podobnych motywów drobnoskalarnych. Dzięki takiemu ujęciu Autorowi powiodło się, moim zdaniem, stworzyć swoistą scenę środowiska pracy w porcie morskim, gdzie obok lokalnych urządzeń transportowych w bezpośredniej bliskości projektowanego obiektu występuje jeszcze wielkoprzestrzenna scenografia portu: gra form architektonicznych oglądanych z dużej odległości.

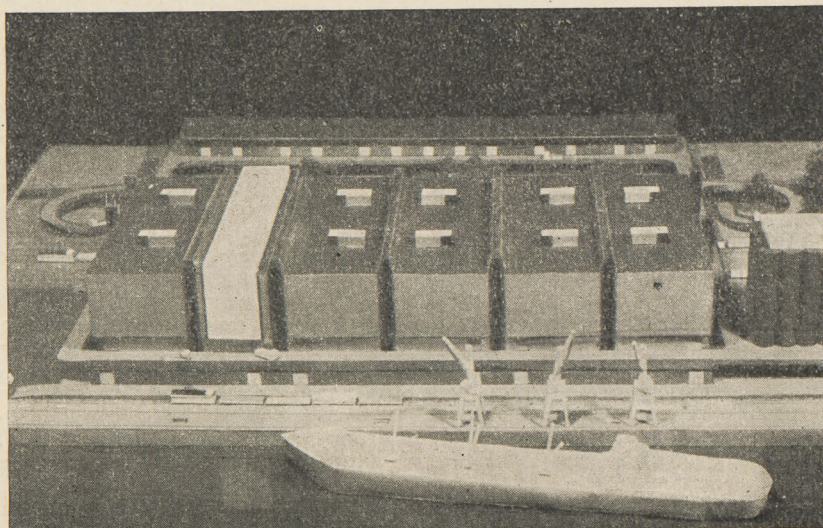
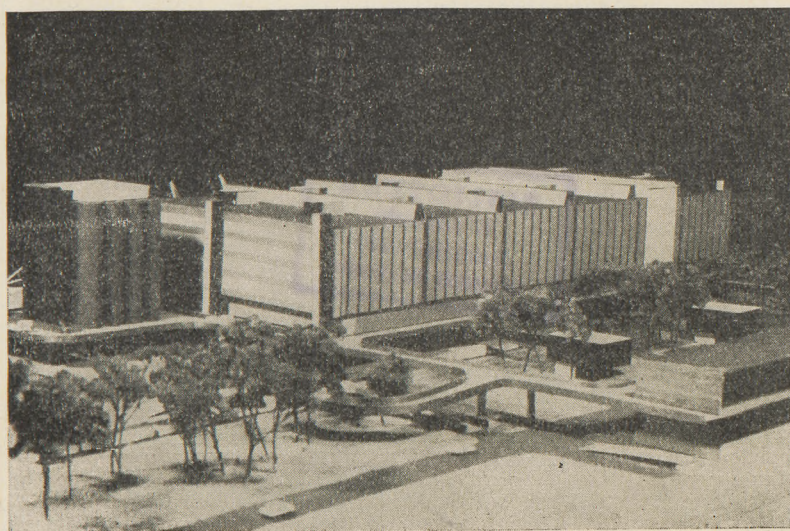
Biorąc pod uwagę staranne opracowanie technologii, która w pozytywnym znaczeniu inspirowała Autora w podejmowaniu decyzji plastycznych (dzięki czemu uzyskał On dla proponowanego rozwiązania bardzo trafnie uchwycony charakter budowli portowej), biorąc pod uwagę osiągniętą rzeczywistość i eksperymentalność przedstawionego opracowania, walory konstrukcyjne, uzyskaną dużą zwartość i elastyczność układu – przedstawioną pracę uważam za osiągnięcie pozytywne w całej pełni”.

Od redakcji

Tak jak nagroda imienia S. Nowickiego i S. Skrypija przyznawana jest za pracę dyplomową, która stanowi podsumowanie wieloletnich studiów, tak i sukces twórcy musi poprzedzić praca – ciężka, trudna, wykonywana też czasem w warunkach niełatwych i w zmaganiu się z różnymi przeciwnościami.

Na sukcesy zawodowe czeka się nieraz latami – co wynika ze specyfiki pracy projektowej i długiego procesu realizacji projektu. Sukcesy takie nie przychodzą na ogół w rok czy dwa po zakończeniu studiów.

Znane są jednak redakcji pierwsze osiągnięcia kilku spośród laureatów nagrody S. Nowickiego i S. Skrypija. Znany jest szerszemu ogółowi sukces arch. L. Leśniaka – pierwszego laureata nagrody – odniesiony w konkursie międzynarodowym Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali na projekt jednostki mieszkalnej o konstrukcji stalowej. Życzymy wszystkim laureatom nagród imienia S. Nowickiego i S. Skrypija, aby starczyło im sił do pracy zawodowej, którą uwieńczą następne sukcesy.



Centrum Warszawy

Na marginesie konkursu uwag kilka

JERZY SZCZEPANIK-DZIKOWSKI
WYDZIAŁ ARCHITEKTURY
POLITECHNIKI WARSZAWSKIEJ

Uwaga druga

Rozstrzygnięty ostatnio konkurs na projekt koncepcyjny centrum Warszawy zarówno w sformułowaniu warunków, jak i w konkretnych rozwiązaniach reprezentowanych przez poszczególne prace, nie był niczym innym jak kontynuacją uprzednio obranej drogi.

Uwaga trzecia

Stworzenie z handlu artykułami pierwszej potrzeby dominującej funkcji centrotwórczej jest funkcjonalnym, społecznym i ekonomicznym nonsensem. Handel jako funkcja podstawowa i docelowa ma w centrum rację bytu jedynie w sytuacji niedoinwestowania pozostałych części miasta w usługi tego typu. Aczkolwiek z takim stanem rzeczy mamy aktualnie w Warszawie do czynienia, to nie jest on jako stwarzający strefy uprzywilejowania na obszarze miasta ani prawidłowy, ani pożądany. Oczywiście, inwestowanie w usługi rozproszone wymaga stosunkowo większych nakładów. W końcowym jednak efekcie różnica ta musi gdzieś zostać zwrócona (np. w formie zmniejszenia nakładów na rozwój komunikacji), ponieważ prawidłowość funkcjonalna zawsze oznacza prawidłowość ekonomiczną.

Uwaga czwarta

Nie można postawić prawidłowej koncepcji centrum Warszawy bez ustosunkowania się do Wisły. Jest ona w organizmie Warszawy zjawiskiem bodaj największej rangi, oznacza bowiem zielen i wypoczynek, stwarza szansę ucieczki od miasta. Warunki konkursu ani jednym słowem nie zwróciły uwagi na problem Wisły, Powiśla i skarpy jako na problemy centrum Warszawy. Wschodnia granica opracowania w żadnym miejscu nie sięgnęła skarpy. Nie tknięto problemu przebiccia się przez Powiśle.

Uwaga piąta

Warunki konkursu nakazywały zachowanie wszystkich istniejących głównych tras komunikacyjnych oraz przyjęcie klasyfikacji ulic według wytycznych planu generalnego Warszawy. Zmuszało to uczestników do nieingerencji w plan generalny, szczególnie wobec niedostarczenia jakichkolwiek poważnych informacji na temat komunikacji miasta (plan ogólny w liniach rozgraniczających ulic, bez podania rysunku istniejących i projektowanych węzłów, trudno uznać za materiał wyjściowy do projektowania).

Uwaga szósta

Sprawa dworca centralnego PKP była jednym z podstawowych zagadnień konkursu i doprowadziła ona, za sprawą KMA przy SARP-Warszawa, do jego rozpisania. Opinia zatem sądu konkursowego zawarta we wnioskach pokonkursowych (z którą nie sposób się pogodzić), jakoby konkurs udowodnił, że zatwierdzony do realizacji projekt dworca centralnego ma przewagę nad zaprezentowanymi propozycjami połączenia dworca z wielofunkcyjnymi zespołami usługowymi, przywraca nierozwiązaną sytuację sprzed rozpisania konkursu i stawia pod znakiem zapytania jego dorobek i celowość. Poruszając problem dworców należy wspomnieć o zgłoszonej przez dwie prace propozycji zlokalizowania w pobliżu dworca centralnego dalekobieżnego dworca PKS, co bezsprzecznie powinno mieć miejsce, pozwala bowiem na lepsze skomunikowanie centrum z regionem i krajem, a także stwarza ogromną wygodę w użytkowaniu.

Uwaga siódma

Zielen powinna być podstawową funkcją centrum Warszawy. Duże tereny zielone wokół PKiN należałoby w przyszłości powiązać wzdłuż alei Jerozolimskich z Wisłą, przebijając się przez odcinek Marszałkowska — Nowy Świat i burząc nie nadające się już do niczego w okresie kierunkowym zagęszczone Powiśle, na którym powinny zostać zgromadzone funkcje o charakterze sportowo-wypoczynkowym. Komunikacja weszłaby pod ziemię, nie wchodząc w kolizję z zielenią i pieszymi. Zbudowa — ciąg usługowy towarzyszący pasmu zieleni — powinna stanowić mur odgradzający człowieka od samochodu — od alei Jerozolimskich. Wypada mieć nadzieję, że drugi etap konkursu oprze się na innych zasadach i dzień 50-lecia PRL zastanie wspnianie założenie centrum Warszawy, pogrążone w zieleni i oparte o Wisłę, społeczeństwu i krajowi służące.

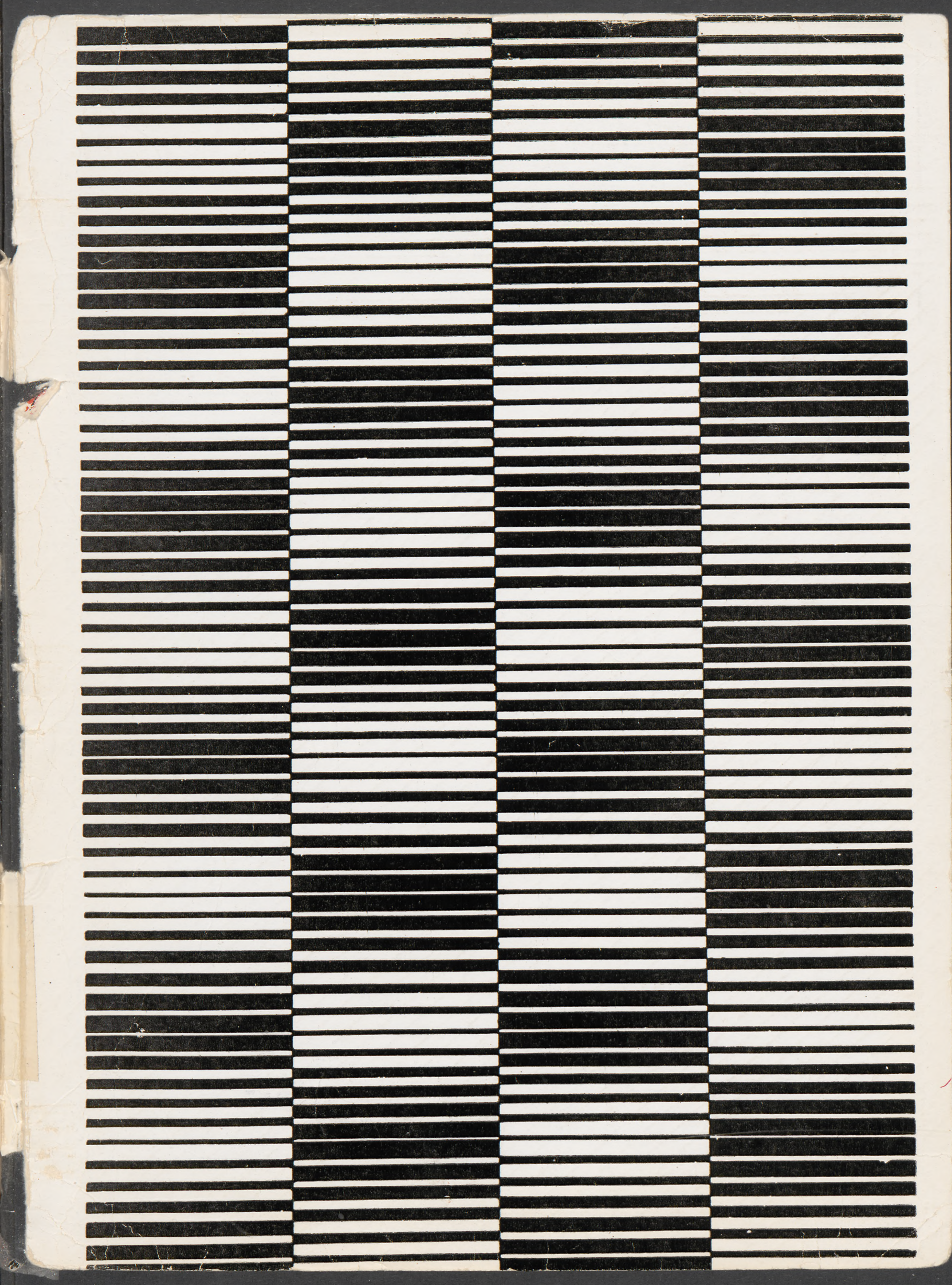
Uwaga pierwsza — ogólna

Nieludzkie i okrutne jest marzenie o wielkim skupisku magazynów, domów towarowych, biurów, przez które przewijałyby się tłumy klientów wśród zgiełgu ulicy, tysięcy kolorowych neonów i szpalerów pojazdów. Ta tęsknota za nastrojem city wielkich dziewiętnastowiecznych miast kapitalizmu jest szczególnie niezrozumiała wobec znanych nam przykrych doświadczeń metropolii zachodu, zaś wobec nowej ekonomicznej i społecznej sytuacji kraju jest dowodem braku wyobraźni. Dziewiętnastowieczne w swym układzie miasto nie musi w konsekwencji posiadać dziewiętnastowiecznego centrum. Myślenie jednak kategoriami działki i budynku, znajdujące potwierdzenie w realizacji, adaptacja dziewiętnastowiecznej siatki ulic jedynie z przebudową węzłów, są tej konsekwencji wyraźnym dowodem.

BIBLIOTEKA
Wydziału
Architektury
Politechniki Warszawskiej

NA III STR. OKŁADKI

Praca studencka z projektowania form architektonicznych, wykonana pod kierunkiem prof. St. Murczyńskiego na I roku Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej



Cena 20.- zł

art

